

2014•2015
FACULTEIT RECHTEN
master in de rechten

Masterproef

De juridische (on)afdwingbaarheid van de onderwijsovereenkomst. Is het gemeen contractenrecht zonder meer van toepassing?

Promotor :
Prof. dr. Ilse SAMOY

Lieselotte Hermes

Scriptie ingediend tot het behalen van de graad van master in de rechten

De transnationale Universiteit Limburg is een uniek samenwerkingsverband van twee universiteiten in twee landen: de Universiteit Hasselt en Maastricht University.

Universiteit Hasselt | Campus Hasselt | Martelarenlaan 42 | BE-3500 Hasselt
Universiteit Hasselt | Campus Diepenbeek | Agoralaan Gebouw D | BE-3590 Diepenbeek

2014•2015
FACULTEIT RECHTEN
master in de rechten

Masterproef

De juridische (on)afdwingbaarheid van de
onderwijsovereenkomst. Is het gemeen contractenrecht
zonder meer van toepassing?

Promotor :
Prof. dr. Ilse SAMOY

Lieselotte Hermes

Scriptie ingediend tot het behalen van de graad van master in de rechten

Samenvatting

Wanneer een leerling wordt ingeschreven in een middelbare school dienen de ouders door middel van een handtekening akkoord te gaan met het voorliggende schoolreglement. Een onderdeel van dit schoolreglement is het pedagogisch project dat de filosofische of confessionele achtergrond van de school in kwestie omschrijft. Daarnaast bestaat het schoolreglement uit een aantal regels die de rechten en plichten van enerzijds de school en haar personeel, en anderzijds deze van de leerling en diens ouders uitmaken. De vraag rijst of de ouders en de leerling bij het ondertekenen van dit belangrijke document een overeenkomst sluiten met de school. Indien deze vraag bevestigend kan worden beantwoord, zijn dan de regels omtrent contracten, zoals opgenomen in het Burgerlijk Wetboek, van toepassing op die overeenkomst.

Door de jaren heen heeft de wetgever een steeds actievare rol ingenomen in het onderwijs en werden er meer en meer regels opgesteld die het onderwijsgebeuren moesten sturen. Dit wordt in de literatuur ook wel de *juridisering* van het onderwijs genoemd. Dit was nodig omdat het onderwijs een bijzondere en belangrijke positie inneemt in onze maatschappij. Gedurende deze evolutie werd ook het opstellen en laten ondertekenen van een schoolreglement verplicht gesteld voor de scholen. Ook werd een minimale verplichte inhoud van de schoolreglementen decretaal bepaald. Dat betekent dat de onderwijsregelgeving steeds dwingender wordt en meer elementen van de verhouding tussen school, leerling en ouders beheerst.

Als we de regels uit het Burgerlijk Wetboek vergelijken met de onderwijsovereenkomst, merken we op dat het onderwijsrecht op veel vlakken nog verder gaat in de bescherming van de partijen dan het gemeen contractenrecht. Zo kan men in het gemeen contractenrecht een overeenkomst sluiten met wie men wil en de overeenkomst vervolgens een inhoud naar keuze geven. Ook hier ontstonden doorheen de jaren beperkingen, zoals de antidiscriminatieregels. Toch ging het onderwijsrecht nog net iets verder, door slechts een vijftal redenen tot weigering van een nieuwe leerling te voorzien, maar niets sluit uit dat ook de gemeenrechtelijke antidiscriminatiegronden kunnen worden ingeroepen indien een leerling op een discriminerende manier wordt geweigerd. Een ander voorbeeld is de beëindiging van de onderwijsovereenkomst. In de onderwijswetgeving werden verschillende mogelijkheden in het leven geroepen waarop de overeenkomst beëindigd kan worden. Als we dit vergelijken met het gemeen contractenrecht, zien we dat de regels uit het Burgerlijk Wetboek gelijkaardig zijn aan de wijzen van beëindiging die in het onderwijs werden voorzien.

Een conclusie die getrokken kan worden, is dat de onderwijswetgever grotendeels haar eigen regels ontwikkelde voor de onderwijsovereenkomst. Deze regels zijn in veel gevallen gelijkaardig aan deze die gelden voor de gemeenrechtelijke overeenkomst, maar toch werd de bijzondere positie van het onderwijs in acht genomen door extra en specifieke beschermingen te voorzien voor de onderwijsovereenkomst. Dat maakt van de onderwijsovereenkomst een overeenkomst *sui generis*, een overeenkomst met haar eigen regels, die los staat van andere overeenkomsten die in de wetgeving teruggevonden kunnen worden.

Dankwoord

Het onderwerp van deze masterscriptie was niet meteen het meest voor de hand liggende, aangezien het deel uitmaakt van een volledig nieuw onderzoeksproject. Toch was het een zeer interessante ervaring en ben ik dankbaar dat ik de kans kreeg om mijn ding te doen met dit onderzoek. Deze masterscriptie betekende meteen ook een belangrijke (eind)fase in de opleiding rechten, die ik niet tot een goed einde zou kunnen gebracht hebben zonder de steun en het vertrouwen van mijn omgeving en de Universiteit Hasselt. Daarom wens ik van deze gelegenheid gebruik te maken om enkele personen in het bijzonder te bedanken.

Eerst en vooral Prof. Samoy voor haar begeleiding en feedback gedurende de lange periode die nodig was om deze masterscriptie tot stand te brengen. Haar advies, tips en het feit dat ik de nodige vrijheid kreeg om een eigen onderzoek te voeren, zorgden ervoor dat ik op korte tijd veel meer heb bijgeleerd dan ik aanvankelijk durfde te hopen.

Daarnaast wil ik mijn ouders bedanken omdat ze me de kans gaven om de opleiding te volgen die ik altijd wilde doen. Het is dankzij hun broodnodige steun en vertrouwen gedurende de afgelopen vijf jaren dat ik deze opleiding dit jaar kan voltooien.

Mijn vriend Dries, voor de steun, het luisterend oor en de nodige afleiding.

Mijn vrienden en vriendinnen voor de ontspanning en de aanmoedigingen. In het bijzonder wil ik nog Emily bedanken, die deze masterscriptie meermaals heeft nagelezen en hierbij voor het nodige taaladvies zorgde.

Ten laatste het Sint-Jozefinstituut Bokrijk, waar ik mijn middelbare schoolopleiding genoot en dat me met plezier de benodigde documenten ter beschikking stelde.

Inhoudstabel

Begrippenlijst.....	A
INLEIDING	1
Afdeling 1: Onderwerp.....	1
Afdeling 2: Probleemstelling	1
Afdeling 3: Onderzoeksvragen	2
Afdeling 4: Methodologie	3
Afdeling 5: Afbakening	4
Afdeling 6: Onderzoeksplan.....	5
Hoofdstuk 1: Setting the scene: bouwstenen uit het onderwijsrecht	7
Afdeling 1: De juridisering en judicialisering van het onderwijs	7
§1. Het begrip juridisering	7
§2. Historisch kader van de juridisering van het onderwijs	8
§3. Juridisering van het onderwijs	10
1. Het organisatiebesluit van 1991	10
2. De Codex Secundair Onderwijs	12
3. Het GOK-I Decreet	12
§4. Judicialisering van het onderwijs	13
Afdeling 2: Het bestaan van de onderwijsovereenkomst.....	13
§1. Constitutieve elementen van de onderwijsovereenkomst.....	14
1. Het schoolreglement	14
2. Het pedagogisch project.....	16
3. Gemeenschappelijke elementen van het schoolreglement en het pedagogisch project	17
Afdeling 3: de onderwijsovereenkomst binnen de verschillende onderwijsnetten	18
§1. De verschillende onderwijsnetten in Vlaanderen.....	19
1. Het officieel onderwijs	19
2. Het Vrij onderwijs	19
§2. Het onderwijs als openbare dienst.....	20
1. Het begrip openbare dienst	20
2. Het officieel en gemeenschapsonderwijs als organieke openbare dienst	21
3. Wat met het vrij onderwijs?	21
§3. De onderwijsovereenkomst binnen de verschillende onderwijsnetten	22
Hoofdstuk 2: Kenmerken van de onderwijsovereenkomst	25
Afdeling 1: De partijen aan de onderwijsovereenkomst.....	25
§1. De onderwijsverstrekker	25
1. Het GO!	25
2. Het gesubsidieerd officieel onderwijs en het vrij onderwijs	26
3. Wie is partij bij de overeenkomst?	27
§2. De onderwijsgebruiker	28
Afdeling 2: Kwalificatie van de onderwijsovereenkomst.....	29

§1. De onderwijsovereenkomst als consensuele of plechtige overeenkomst?	29
§2. De onderwijsovereenkomst als wederkerige overeenkomst.....	30
1. Verbintenissen in hoofde van de ouder	30
2. Verbintenissen in hoofde van de leerling	31
3. Verbintenissen in hoofde van de onderwijsverstrekker	32
§3. Overeenkomst intuitu personae	32
§4. De onderwijsovereenkomst als toetredingscontract	33
1. Het toetredingscontract.....	33
2. Nuancering: participatie in het secundair onderwijs.....	35
a. Decreet van 23 oktober 1991	35
b. Decreet van 2 april 2004.....	35
c. Bijzonder decreet van 14 juli 1998	36
§5. De onderwijsovereenkomst als bron van inspanningsverbintenissen	37
1. Al het mogelijke doen om kwalitatief onderwijs te bieden.....	37
2. Aansprakelijkheid van de onderwijsverstrekker?	37
Hoofdstuk 3: Wat is de concrete uitwerking van de regels van gemeen contractenrecht op de onderwijsovereenkomst?	39
Afdeling 1: De wilsautonomie	39
§1. De drie facetten van de wilsautonomie.....	39
§2. De contractvrijheid.....	40
1. De vrijheid om al dan niet te contracteren.....	41
2. De vrijheid om de contractinhoud te bepalen	42
a. Standaardvoorwaarden.....	42
b. Andere beperkingen op de vrijheid om de contractinhoud te bepalen.....	43
3. De vrijheid om te kiezen met wie men al dan niet wil contracteren.....	44
a. Het algemeen discriminatieverbod.....	45
b. Een specifieke toepassing van antidiscriminatie: beperkte weigeringsgronden in het onderwijs.....	47
c. Voorrangsregelingen in het onderwijs	48
Afdeling 2: De totstandkoming	49
§1. De toestemming	49
§2. De handelingsbekwaamheid	51
1. De minderjarige leerling als handelingsonbekwame	51
2. Vertegenwoordigingsbevoegdheid van de ouder(s)	52
§3. Het voorwerp.....	53
Afdeling 3: De wijziging	54
§1. De bindende kracht van de overeenkomst.....	54
§2. Nuancering van de bindende kracht van de overeenkomst	55
Afdeling 4: De beëindiging	56
§1. Uitdoving van de verbintenissen door nakoming.....	57

1.	Betaling als normale wijze van tenietgaan in het gemeen contractenrecht.....	57
2.	De bekrachtiging van de studie.....	58
3.	De bekrachtiging van de studie als toepassing van de betaling in het gemeen contractenrecht.....	59
§2.	Opzegging van de overeenkomst	60
1.	Eenzijdige opzegging van overeenkomsten van onbepaalde duur	60
2.	Uitschrijving gevolgd door inschrijving in een andere school	61
§3.	Ontbinding van de overeenkomst.....	63
1.	Drie ontbindingsregimes in het gemeen contractenrecht	63
a.	De gerechtelijke ontbinding	63
b.	De buitengerechtelijke ontbinding via een uitdrukkelijk ontbindend beding.....	63
c.	De buitengerechtelijke ontbinding in uitzonderlijke omstandigheden.....	64
2.	Uitschrijving omwille van een zorgwekkend dossier	65
3.	Definitieve uitsluiting als gevolg van een tuchtsanctie.....	65
a.	De tuchtsanctie in het onderwijsgebeuren	65
b.	De tuchtsanctie als toepassing van de buitengerechtelijke ontbinding via een uitdrukkelijk ontbindend beding.....	67
	Conclusie	69
	Bibliografie	i
	Bijlage	vii

Begrippenlijst

School: in deze masterscriptie verstaan we onder deze term de school als een individuele school, los van mogelijke andere leden van een scholengroep of scholengemeenschap. Het gaat in dat geval over de onderwijsinstelling met zijn eigen directeur en personeel, waar een leerling wordt ingeschreven en onderwijs zal volgen. Het is wel mogelijk dat de school in deze context meerdere vestigingsplaatsen heeft, bijvoorbeeld de eerste graad in een andere straat dan de hogere graden.

Scholengroep: het is een term uit het gemeenschapsonderwijs en kan worden omschreven als een geografisch samenhangende entiteit waarin onderwijsinstellingen van alle niveaus en een centrum voor leerlingenbegeleiding kunnen vertegenwoordigd zijn, en die tenminste basisonderwijs en secundair onderwijs aanbiedt.¹

Scholengemeenschap: één school of een groep van scholen die binnen een geografische omschrijving gezamenlijk instaat voor de onderwijsvoorziening.² Deze samenwerking tussen de scholen binnen de gemeenschap behelst dan voornamelijk de logistiek of het studieaanbod, waardoor ze een volledige waaier aan mogelijkheden kunnen bieden aan de leerlingen.

Schoolbestuur: de rechtspersoon of natuurlijke persoon die verantwoordelijk is voor één of meer scholen.³ Het kan dan gaan om een overheid, een rechtspersoon en zelfs een natuurlijke persoon, afhankelijk van het onderwijsnet waarin men zich bevindt. Het schoolbestuur is verantwoordelijk voor het personeel, het opstellen van een pedagogisch project en een schoolreglement, kortom: het schoolbestuur is verantwoordelijk voor de dagelijkse werking van de scholen waarvoor het bevoegd is.

Schoolraad: Wordt georganiseerd op het niveau van de school zelf. De schoolraad bestaat uit vertegenwoordigers van personeel, leerlingen, ouders en de lokale gemeenschap. Het doel is dat men adviezen of opmerkingen kan doorgeven aan de vertegenwoordigers van de schoolraad die dan kunnen worden voorgelegd en besproken tijdens één van hun bijeenkomsten. De schoolraad is van belang omdat zij advies geven en inspraak hebben in de opmaak van onder andere het pedagogisch project en het schoolreglement.

Directie: Aan het hoofd van elke school staat één of zelfs meerdere directeurs. De directie is de rechtstreekse leidinggevende van de leerkrachten en zorgt verder voor de dagelijkse leiding binnen de school. Het schoolbestuur is dan weer de leidinggevende van de directie en staat in de hiërarchie hoger dan de schooldirectie.

Onderwijsverstrekker: Wanneer het in dit onderzoek gaat over de onderwijsverstrekker, moet men denken aan een onderwijsverstrekker in het algemeen. Het zal dan gaan over alle actoren die

¹ Artikel 5,§3 en §6 Bijzonder decreet betreffende het gemeenschapsonderwijs.

² Artikel 3,39° Codex Secundair Onderwijs.

³ Artikel 3,40° Codex Secundair Onderwijs

samen het onderwijs mogelijk maken en verstrekken en niet specifiek over de school, het schoolbestuur of een leerkracht.

Betrokken personen: de personen die het ouderlijk gezag uitoefenen of in rechte of in feite de minderjarige leerling onder hun bewaring hebben of de meerderjarige leerling zelf.⁴

Onderwijsgebruiker: met onderwijsgebruiker doelen we op de leerling en zijn ouders. Het zal uit de context duidelijk worden of het gaat om één van beiden of van allebei, aangezien een aantal verbintenissen, rechten of plichten slechts op de ouders, dan wel de leerling van toepassing zijn. Voor de eenvoud en de overzichtelijkheid zal er daarom voornamelijk gesproken worden over de onderwijsgebruiker.

⁴ Artikel 3,9° Codex Secundair Onderwijs.

INLEIDING

Afdeling 1: Onderwerp

1. De infodagen en -beurzen in diverse middelbare scholen in Vlaanderen liegen er niet om: de inschrijvingsperiode komt langzaam maar zeker op gang. Scholen proberen zoveel mogelijk leerlingen aan te trekken om op die manier de lege schoolbanken te vullen. Vanaf de maanden maart en april zullen de categorieën van leerlingen met een voorrangstatuut hun plekje kunnen bemachtigen. Zij worden gevolgd door de rest van de leerlingen die een nieuwe secundaire school zoeken of degenen die voor het eerst het middelbaar onderwijs zullen aanvatten. Na een gesprek met een bevoegde leerkracht of een directielid zal de leerling, in samenspraak met de ouder(s), een beslissing nemen, waarna de nodige formaliteiten vervuld dienen te worden. De benodigde documenten worden boven gehaald en aan de ouder wordt gevraagd om door middel van een handtekening kennis te nemen van het schoolreglement en het pedagogisch project van de school in kwestie. Maar wat is de juridische betekenis hiervan? Brengt de inschrijving een overeenkomst tot stand en zo ja, is dan het gemeen contractenrecht zonder meer van toepassing op deze onderwijsovereenkomst?

Afdeling 2: Probleemstelling

2. De vraag of er een overeenkomst tot stand komt op het moment van de inschrijving van een leerling en wat voor soort overeenkomst dat dan wel mag zijn, doet onmiddellijk verschillende vragen rijzen. Binnen welke rechtstak moet het onderzoek gevoerd worden? Is dat het publiekrechtelijke onderwijsrecht, dan wel het privaatrechtelijke verbintenissen- en contractenrecht?

3. Het onderwijs heeft in onze huidige maatschappij een bijzondere en belangrijke functie en verdient om die reden ook een op maat gesneden regelgeving die aan de wensen en noden van alle betrokkenen kan beantwoorden. Die evolutie naar een steeds ruimere regelgeving op dit gebied is reeds decennia lang bezig. Het feit dat de burger mondiger wordt, ook op vlak van onderwijs, heeft tevens een impact op deze evolutie. De grote hoeveelheid regelgeving die er op dit moment bestaat in het onderwijscontentieux, heeft tot doel om een jurisdictionele controle mogelijk te maken in geval betwistingen. Door het tussenkomen van de regelgever wordt de juridische relatie die ontstaat bij de inschrijving van de leerling steeds dwingender, waardoor ook de rechter, zowel de administratieve als de burgerlijke, steeds meer zullen komen meekijken in het schoolgebeuren. Op zo een moment kan er gekeken worden naar de bewoordingen van het schoolreglement, waar zowel de onderwijsverstrekker als de onderwijsgebruiker door gebonden zijn.

4. Dit zorgt ervoor dat het onderwijsrecht steeds meer als een op zichzelf staande rechtstak beschouwd moet worden, op de grens tussen verschillende andere rechtstakken. Het onderwijsrecht zal dus niet louter privaatrechtelijk of publiekrechtelijk zijn, het zal dus eerder gaan over en/en-

dan over een of/of-verhaal. Uit de juridisering en het vaststellen van rechten en plichten die zowel onderwijsgebruiker- als verstrekker kunnen hebben, blijkt dat het onderzoek niet enkel gevoerd mag worden vanuit het privaatrecht en meer bepaald het gemeen contractenrecht. Het onderwijsrecht wordt steeds dwingender door de groeiende hoeveelheid aan regelgeving die ontstaat in deze rechtstak. Deze dwingende regelgeving zal dus de toepassing van het privaatrecht sterk beïnvloeden. Het startpunt voor dit onderzoek zal bijgevolg het onderwijsrecht zijn en de specifieke bepalingen die hieruit voortvloeien, aangezien de sterke tussenkomst van de overheid op dit domein niet zomaar aan de kant kan worden geschoven.

5. Vervolgens zal moeten worden nagegaan of er wel sprake kan zijn van een echte contractuele relatie zoals die in het gemeenrecht bestaat. Indien deze vraag bevestigend kan worden beantwoord zal er gekeken moeten worden welke elementen van het gemeen contractenrecht wel of net helemaal niet van toepassing zijn en op welke manier of in welke mate zij dan van toepassing zijn. De verhouding tussen het gemeen contractenrecht en het onderwijsrecht zal het belangrijkste te onderzoeken element zijn in deze masterscriptie. Dit zal geen eenvoudige oefening zijn, omwille van het wankel evenwicht en de dunne grens tussen publiek- en privaatrecht in het kader van de onderwijsovereenkomsten.

Afdeling 3: Onderzoeksvragen

6. De onderzoeksvragen die we kunnen afleiden uit de vraag of er al dan niet een onderwijsovereenkomst bestaat waarop het gemeen contractenrecht zonder meer van toepassing kan zijn leidt tot veeleer normatieve en vergelijkende vragen.

7. De eerste vraag die rijst is welke bouwstenen uit het onderwijsrecht er nodig zijn om tot het bestaan van de onderwijsovereenkomst te komen en welke invloed de geschiedenis en de juridisering hierop hebben. Met andere woorden: is er sprake van een contractuele relatie tussen de onderwijsgebruiker en de onderwijsverstrekker en wat zijn de constitutieve elementen deze overeenkomst?

8. Ten tweede zal er worden getracht een antwoord te vinden op de vraag welke de kenmerken van de onderwijsovereenkomst zijn en meer bepaald wie de partijen zijn en welke gemeenrechtelijke kwalificaties er aan deze overeenkomst gegeven kunnen worden. De derde vraag betreft de concrete toepassing van het gemeen contractenrecht op de onderwijsovereenkomst, waarbij deze vraag zal worden beantwoord per relevant of belangrijk onderdeel van het contractenrecht. Ten laatste zal als conclusie getracht worden een antwoord te vinden op de vraag of het, alle onderzochte elementen in acht genomen, gaat over een gemengde, *sui generis* of benoemde overeenkomst. Hierbij zal ook beantwoord worden wat de invloed van het onderwijsrecht is op het gemeen contractenrecht in de context van dit onderzoek en of het gemeen contractenrecht zonder meer van toepassing zal zijn op een onderwijsovereenkomst.

Afdeling 4: Methodologie

9. Aangezien het onderwerp van deze masterscriptie zich afspeelt in een tot nog toe onontgonnen gebied, zal het hier voornamelijk gaan om een denkoefening over wat het recht zou kunnen zijn. Bij het lezen van deze masterscriptie dient men goed in het achterhoofd te houden dat de auteur bij de start van het onderzoek geheel in het ongewisse was over wat een mogelijke uitkomst zou kunnen zijn. Dit is tevens de reden waarom er werd afgestapt van de klassieke opdeling in verschillende soorten onderzoeksvragen die in de meeste masterscripties terug te vinden zal zijn. Er wordt met andere woorden vooral toegespitst op de normatieve kant van het onderzoek. Daarnaast bevat dit onderzoek ook een groot intern rechtsvergelijkend element. De regels van het onderwijsrecht en het gemeen contractenrecht zullen nader onderzocht en vergeleken worden, waarna de verhouding tussen beiden in het licht van de onderwijsovereenkomst verduidelijkt zal worden.

10. Bij het schrijven van deze masterscriptie zal er voornamelijk gewerkt worden met de klassieke bronnenstudie en dit zowel wat betreft de publiekrechtelijke als de privaatrechtelijke kant van de zaak. Zo zal zeker de relevante wetgeving, en de voorbereidende handelingen hieromtrent, aan bod komen. Dit vooral wanneer het gaat over de invloed van het onderwijsrecht op het privaatrecht, als de daadwerkelijke toepassing van de regels van gemeen contractenrecht op de onderwijsovereenkomst. Wat betreft het onderwijsrecht zal vooral Edulex, de databank waarin zowel wetgeving als omzendbrieven van het Vlaams onderwijs terug te vinden zijn, een zeer grote hulp betekenen. Hierbij zal ook een kijkje genomen worden in de bestaande schoolreglementen en pedagogische projecten om op die manier te bekijken waaruit de rechten en verplichtingen van zowel de onderwijsgebruiker als de onderwijsverstrekker in de praktijk bestaan. Gezien het feit dat er een enorm grote hoeveelheid aan middelbare scholen bestaat in Vlaanderen, koos ik ervoor om me te baseren op de desbetreffende documenten van de middelbare school waar ik zelf onderwijs volgde en af en toe ook een andere middelbare school waar ik mee bekend ben.

11. Verder zal er ook gebruik gemaakt worden de bestaande discussies en analyses in de rechtsleer. Dit zal echter maar gebeuren tot op een bepaalde hoogte, aangezien het onderwerp van deze masterscriptie een tot op heden vrijwel onbekend domein is. Er zal dus vooral aan de hand van basisliteratuur uit het onderwijs- en verbintenissenrecht getracht worden om een antwoord te vinden op de algemene vraag of het gemeen contractenrecht van toepassing kan zijn op de onderwijsovereenkomst. Het onderzoek van de rechtsleer beperkt zich dan ook grotendeels tot de handboeken en er zal slechts beperkt gebruikt worden gemaakt van juridische artikels. De reden daarvoor is dat deze artikels vooral de mening van een auteur weergeven en zich baseren op een zeer klein aspect van de onderwijsovereenkomst die vaak verder gaat dan hetgeen in deze masterscriptie besproken kon worden en voornamelijk de bestuursrechtelijke kant bespreekt.

12. Daarnaast zal er ook worden teruggegrepen naar rechtspraak die bestaat in verband met verschillende elementen uit het onderwijs- en verbintenissenrecht, die kunnen helpen om indirect een antwoord te vinden op bovenstaande vragen. Al is hierbij wel belangrijk dat er slechts in

beperkte mate rechtspraak aanwezig zal zijn in dit onderzoek, daar er over dit specifieke onderwerp nog geen rechtspraak bestaat en een analyse hiervan niet mogelijk is.

Afdeling 5: Afbakening

13. In dit onderzoek zal het voornamelijk gaan over het onderwijsrecht en de onderwijsovereenkomst wat betreft het secundair onderwijs. Het lager en hoger onderwijs wordt in de literatuur slechts sporadisch vermeld en het lijkt dus beter om hier niet op toe te spitsen. Ook op bepaalde specifieke elementen van het onderwijsrecht, zoals de geschiedenis of het onderwijsrecht als grondrecht, zal, hoewel dit niettemin zeer interessant is, niet worden ingegaan, daar het ons te ver van de essentie van dit onderzoek zou leiden. Deze elementen komen wel aan bod wanneer dit relevant en noodzakelijk is in het licht van het onderwerp van deze masterscriptie. Het gaat hier veeleer over het onderwijsrecht in het licht van het gemeen contractenrecht en de overlapping en beïnvloeding die kan bestaan tussen beide rechtstakken.

14. Er werd voor gekozen om de meest relevante onderdelen uit het gemeen contractenrecht in aanmerking te nemen ter vergelijking met de onderwijsovereenkomst en de onderwijsregelgeving. Bij een aantal toch wel belangrijke elementen werd er echter voor gekozen om deze niet verder te onderzoeken in deze masterscriptie, aangezien zij slechts een kleine bijdrage konden leveren voor het gehele onderzoek. Een andere reden is dat deze onderdelen niet verder werden uitgewerkt omdat het er geen vergelijking mogelijk was, omdat er slechts in één van beide soorten regelgeving sprake was van dat bepaalde aspect. Dit kwam respectievelijk voor bij de betwisting en de aansprakelijkheid in het kader van de onderwijsovereenkomst, waardoor ervoor geopteerd werd om deze elementen, hoewel zeer interessant, buiten beschouwing te laten. Ook het personeelsbeleid en de rechtspositie van het onderwijzend personeel zal niet worden uitgediept in het kader van deze masterscriptie. Het gemeen contractenrecht wordt voornamelijk gebruikt waar het nuttig en zinvol kan zijn voor de bespreking van de onderwijsovereenkomst. Om die reden zullen niet alle details en uitzonderingen die hier bestaan worden besproken in deze masterscriptie.

15. Een andere belangrijke beperking is deze tot het nationaal recht. Er werd bewust voor gekozen om geen externe rechtsvergelijking uit te voeren omdat dit weinig zou bijdragen aan het onderzoek. Het bestuderen van een ander rechtssysteem met een mogelijk volledig ander onderwijssysteem en gemeen contractenrecht, zou niet tot de juiste conclusies leiden in dit onderzoek en het zou neerkomen op appels met peren vergelijken. Het onderzoek is een ruime interne rechtsvergelijking tussen twee verschillende rechtstakken en overeenkomsten die daar binnen kunnen bestaan, waardoor een externe rechtsvergelijking de maximale ruimte van dit onderzoek te buiten zou gaan.

16. Ten slotte zal ook het bestuursrecht slechts in zeer beperkte mate aan bod komen, hoewel het onderwijsrecht niet volledig hiervan kan worden losgekoppeld. Dit onderzoek zal zich, gezien de beperkte draagwijdte, baseren op de privaatrechtelijke kant van het verhaal en het is ook vanuit

het gemeen contractenrecht dat het onderzoek gestart zal worden. Daarom is het ook hier van belang om op te merken dat dit onderzoek over een geheel nieuwe materie handelt en dit geen vaststaande conclusies zijn. In de praktijk kan het bestuursrechtelijke kader niet zonder meer worden weggedacht en het is dan ook belangrijk om dit bij het lezen van deze masterscriptie in het achterhoofd te houden.

Afdeling 6: Onderzoeksplan

17. De onderzoeksvragen worden voor dit onderzoek gegroepeerd in drie hoofdstukken. In het eerste hoofdstuk zal worden toegespitst op de juridisering van het onderwijsrecht, de structuur van het onderwijs in Vlaanderen en de documenten die samen de onderwijsovereenkomst zullen vormen. In het tweede hoofdstuk zal het gemeen contractenrecht op regelmatig basis haar intrede maken. Zo zal bekeken worden wie de partijen zijn aan de onderwijsovereenkomst en welke kwalificaties uit het gemeen contractenrecht kunnen worden toegepast op de onderwijsovereenkomst. In het derde en laatste hoofdstuk zal een analyse van de onderwijsovereenkomst worden gemaakt in het licht van het gemeen contractenrecht en zal er op die manier een vergelijking plaatsvinden tussen enerzijds het gemeen contractenrecht en anderzijds de dwingende bepalingen van het onderwijsrecht.

Hoofdstuk 1: Setting the scene: bouwstenen uit het onderwijsrecht

18. In dit eerste hoofdstuk zal eerst worden nagegaan wat de reeds eerder aangehaalde juridisering en judicialisering van het onderwijs exact inhouden en welke evoluties het onderwijsrecht heeft gekend. Er zal worden getracht om hieruit af te leiden of er een onderwijsovereenkomst bestaat. Indien deze vraag bevestigend kan worden beantwoord, zal er verder onderzocht worden welke elementen noodzakelijk zijn om een onderwijsovereenkomst te vormen en wat voor soort overeenkomst dit dan is. Daarnaast zal een afdeling van dit eerste hoofdstuk besteed worden aan de verschillende onderwijsnetten en de functie hiervan.

Afdeling 1: De juridisering en judicialisering van het onderwijs

§1. Het begrip juridisering

19. Zoals reeds in de inleiding vermeld werd, rijst de belangrijke vraag binnen welke rechtstak de antwoorden op de onderzoeksvragen gezocht kunnen of moeten worden. De verhouding tussen het onderwijsrecht en het contractenrecht en meer bepaald de invloed van het onderwijsrecht op het contractenrecht is belangrijk om deze vraag te kunnen beantwoorden. Bij het onderzoek van de relevante rechtsleer dook de term *juridisering* zeer regelmatig op. Maar wat is dat nu precies en waarvoor wordt het dan gebruikt?

In het doctoraatsproefschrift van Bengt Verbeeck wordt er een definitie van het begrip "juridisering" naar voren geschoven. Deze definitie luidt "*het ontwikkelingsproces in een samenleving die sociaal gedrag en maatschappelijke verhoudingen in toenemende mate in een formeel en steeds gedetailleerder regelsysteem onderbrengt (transformatie) en die het primaat in de ordening van dergelijke maatschappelijke verhoudingen doet verschuiven naar het juridische met uitsluiting van alternatieven (dominantie)*".⁵

20. Personen die onder de term van onderwijsverstrekker kunnen worden ondergebracht, denk maar aan directieleden of onderwijzers, zijn van mening dat deze juridisering ook plaatsvindt in het onderwijs. Er worden steeds meer wederzijdse rechten en verplichtingen vastgelegd in juridische regelgeving. In steeds meer belangrijke domeinen binnen het onderwijsrecht is te zien dat deze door het recht beheerst worden, bijvoorbeeld de inschrijving of uitsluiting van een leerling als gevolg van een tuchtmaatregel die verder in deze masterscriptie uitgebreid aan bod zullen komen (*infra* nr.161 e.v.). Er wordt al eens gezegd dat men binnen het onderwijs evolueert van een pedagogische verhouding naar een juridische verhouding tussen onderwijsgebruiker en onderwijsverstrekker. Hierbij wordt het, zeker op vlak van bijvoorbeeld tuchtprocedures, steeds belangrijker voor zowel de onderwijsgebruiker als de onderwijsverstrekker om de juistheid van de feiten te kunnen aantonen. Volgens B. Verbeeck wordt de pedagogische beslissingsvrijheid ook

⁵ B. VERBEECK, *Juridisering en deregulering in onderwijs*, 2006-2007, Universiteit Gent, 20 (onuitg.) en B. VERBEECK, "Judicialisering in het onderwijs. Kijkt de rechter voortaan mee over de schouder van de leerkracht?", *T.O.R.B.* 2008-09, (213) 216-217.

steeds kleiner, aangezien er van de onderwijsverstrekker meer en meer verwacht wordt dat de beslissingen ook enige juridische draagkracht hebben en dat deze beslissingen dus voldoende gemotiveerd zijn. De bescherming van de onderwijsgebruiker wordt een steeds belangrijker element, waardoor de pedagogische vrijheid van de scholen ingeperkt wordt.⁶

§2. Historisch kader van de juridisering van het onderwijs

21. In het huidige artikel 24 van de Belgische Grondwet staat de vrijheid van onderwijs centraal. Zowel wat betreft de vrijheid die op de ouders rust bij het kiezen van een geschikte school voor hun kind, als de algemene vrijheid die bestaat uit het recht op onderwijs. Toch was dit niet zo vanzelfsprekend. Zo waren er schoolstrijden en een steeds grotere tussenkomst vanwege de overheid nodig om tot deze vrijheid van onderwijs te komen, waardoor de juridisering hier een grote rol speelde.

22. Het mag duidelijk wezen dat die juridisering inmiddels een zeer lange weg heeft afgelegd. In de negentiende eeuw stond de vrijheid van het onderwijs nog voorop, vooral wat betreft de vrijheid die toekwam aan de onderwijsverstrekker. De onderwijsverstrekker had de mogelijkheid een school op te richten en kon vrijwel alles naar eigen keuze organiseren. Zo kon er vrij gekozen worden welke leerlingen er al dan niet les mochten volgen, maar ook welke of wat voor soort lessen er gegeven werden. Aan de kant van de onderwijsgebruiker bestond er nog geen specifiek recht op onderwijs. De onderwijsgebruiker was als het ware in grote mate onderschikt aan de ruime discretionaire bevoegdheid van de onderwijsverstrekker. Na de twee schoolstrijden en het daarop volgende schoolpact en de schoolpactwet die hier in 1959 een einde aan maakte, is dit beeld sterk veranderd.⁷

23. De overheid heeft vandaag de dag een veel grotere macht over het onderwijs. Zeer eenvoudig gesteld richt de overheid haar eigen scholen op, het zogenaamde gemeenschapsonderwijs, sinds 1999 het GO!-onderwijs genoemd, of de vrije (door particulieren of privaatrechtelijke rechtspersonen opgerichte) scholen en andere scholen die door een publiekrechtelijk rechtspersoon werden opgericht, worden gesubsidieerd. De mogelijkheid van een vrije school om een subsidie te bekomen is afhankelijk van de kwaliteit van het onderwijs die het weet aan te bieden aan de onderwijsgebruiker.⁸ Er bestaat een vrijheid van oprichting, opgenomen in artikel 24 §1 GW, die ook in de hogere rechtspraak reeds meerdere malen werd erkend en bevestigd.⁹ Deze vrijheid bestaat eruit dat elkeen het recht heeft om onderwijs te verstrekken en daarvoor de benodigde onderwijsinstellingen op te richten. Dat is de reden dat er naast het officieel onderwijs ook vrij onderwijs kan bestaan. Het onderscheid tussen deze zogenaamde

⁶ B. BELIËN en G. VAN HAEGENDOREN, *Meester wie heeft gelijk?*, Brugge, die Keure, 2010, 63-74 en B. VERBEECK, *Juridisering en deregulering in onderwijs, 2006-2007*, Universiteit Gent, 47, (onuitg.)

⁷ Schoolpactwet van 29 mei 1959, *BS* 19 juni 1959 en L. VENY, *Onderwijsrecht, dragende beginselen*, Brugge, die Keure, 2010, 5-13 en 110-114.

⁸ Artikel 25 e.v. wet van 29 mei 1959 tot wijziging van sommige bepalingen van de onderwijswetgeving, *BS* 19 juni 1956 en artikel 15 e.v. Codex Secundair Onderwijs.

⁹ GwH, nr.76/96, 18 december 1996, *T.O.R.B.* 1996-97, 271 met noot B.Pletinck en RvS 8 augustus 1997, nr. 67.690, Oversteyns.

onderwijsnetten, namelijk het vrij en het officieel onderwijs, zal later aan bod komen (*infra* nr.49 e.v.).

24. De vrijheid van schoolkeuze die toekomt aan de onderwijsgebruiker, ook wel de passieve vrijheid van onderwijs genoemd, werd door de schoolpactwet hoog in het vaandel gedragen.¹⁰ Zo bestaat er een eerste keuzemogelijkheid die te maken heeft met de ideologische dan wel neutrale manier van werken en de pedagogische methoden waarop de school zich steunt, die teruggevonden kan worden in het pedagogisch project dat wordt opgesteld door het schoolbestuur.¹¹ De vrijheid die aan het schoolbestuur toekomt wat betreft de organisatie en het pedagogisch project waarop gesteund wordt, wordt ook wel de actieve vrijheid van onderwijs genoemd.¹² Hierbij aansluitend moet men voor een welbepaalde grondslag kunnen kiezen door van een school gebruik te kunnen maken die binnen een redelijke afstand van de woonplaats van de onderwijsgebruiker is gevestigd. De bedoeling hiervan is dat de overheid officiële scholen zal moeten oprichten, dan wel een vrije school subsidiëren of vervoer organiseren opdat de leerling in kwestie zich van en naar de school naar keuze kan begeven. Dit laatste kan ook teruggevonden worden in artikel 110 van de Codex Secundair Onderwijs, dat de vrije keuze voor een welbepaalde pedagogische visie of school bepaalt. Een tweede keuzemogelijkheid bestaat erin dat men binnen het officieel onderwijs moet kunnen kiezen voor godsdienstlessen of niet-confessionele zedenleer.¹³

25. Een ander belangrijk element dat voortvloeide uit het schoolpact was de democratisering van het onderwijs. Dit werd bewerkstelligd door onder meer de leerplicht te verlengen of een financieringsstelsel in het leven te roepen waarmee de studiekosten gedekt kunnen worden. Daarnaast dient de overheid te zorgen voor georganiseerd of gesubsidieerd onderwijs van een bepaald niveau. Niet alleen de vrije scholen hadden recht op subsidies, maar ook het officieel onderwijs, bestaande uit het gemeentelijk en provinciaal onderwijs, was gerechtigd tot subsidies van de overheid. Ondanks deze subsidies blijven de schoolbesturen toch een grote autonomie behouden. Deze vrijheid van onderwijs en meer bepaald de vrijheid van oprichting betekent echter niet dat er geen regelgeving zou mogen worden uitgevaardigd door de overheid. Wanneer zulke regels worden opgesteld, mogen die er evenwel niet toe leiden dat de vrijheden die ontstaan zijn met betrekking tot het onderwijsgebeuren beperkt of onmogelijk gemaakt zouden mogen worden.¹⁴

¹⁰ L. VENY, *Onderwijsrecht, dragende beginselen*, Brugge, die Keure, 2010, 197-198.

¹¹ In de geraadpleegde literatuur die dateert van voor de Codex Secundair Onderwijs vindt men in plaats van de term *schoolbestuur* de term *inrichtende macht* terug. Bij de invoering van de Codex Secundair Onderwijs had men tot doel eenheid te brengen tussen leerplichtonderwijs in het basisonderwijs en het secundair onderwijs. Daar men in de regelgeving met betrekking tot het basisonderwijs reeds langer gebruik maakte van de term *schoolbestuur*, werd deze term nu ook ingevoerd voor wat betreft het secundair onderwijs. Artikel 3,40° van de Codex Secundair Onderwijs definieert het schoolbestuur als "*de rechtspersoon of natuurlijke persoon die verantwoordelijk is voor één of meer scholen*". Nota 3 bij Besluit van de Vlaamse Regering van 17 december 2010 houdende de codificatie betreffende het secundair onderwijs, *BS* 24 juni 2011; *Parl.St.* VI.Parl.2010-2011, nr.1059/1 (memorie van toelichting), 3 en J. DERIDDER en C. DRIESEN, *Recht naar school, onderwijsrecht voor secundaire scholen*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 7-9.

¹² L. VENY, *Onderwijsrecht, dragende beginselen*, Brugge, die Keure, 110.

¹³ Artikel 98 CSO en L. VENY, *Onderwijsrecht, dragende beginselen*, Brugge, die Keure, 2010, 5-13 en 110-114.

¹⁴ L. VENY, *Onderwijsrecht, dragende beginselen*, Brugge, die Keure, 2010, 5-13 en 110-114.

26. Sinds de derde grondwetsherziening van 1988 zijn de gemeenschappen bevoegd over de meeste essentiële domeinen op vlak van onderwijs, hoewel de federale overheid bevoegd blijft voor bijvoorbeeld de leerplicht en diplomavereisten.¹⁵

§3. Juridisering van het onderwijs

27. In het kader van de juridisering van het onderwijs is deze grondwetsherziening van 1988 een zeer belangrijk moment. De juridische documenten die voorheen werden uitgevaardigd, hadden voornamelijk betrekking op het recht op onderwijs en de inrichting van het onderwijs in België, zoals het Schoolpact en de leerplichtwet.¹⁶ Vanaf het moment dat de gemeenschappen bevoegd werden voor onderwijsaangelegenheden, ontstond er een veelheid aan decreten en besluiten die het onderwijs nog verder moesten regelen. Een aantal van de decreten met betrekking tot het onderwijsrecht, zijn de zogenaamde verzameldecreten. Tot op heden zijn er 24 verzameldecreten verschenen, waarvan de meest recente op 23 april 2014 werd goedgekeurd door het Vlaams Parlement. Deze verzameldecreten bevatten elk allerhande wijzigingen en nieuwigheden wat betreft de onderwijsregelgeving. Op die manier blijven de wetgevende beslissingen die te maken hebben met onderwijs gecentraliseerd en transparant en worden ze niet vermengd in andere programmawetten of –decreten.¹⁷

1. Het organisatiebesluit van 1991

28. Het zijn echter niet enkel de verzameldecreten die belangrijk zijn in het kader van de juridisering van het onderwijs. Een ander voorbeeld dat binnen de context van deze masterscriptie erg belangrijk is, is het Organisationsbesluit van 1991¹⁸, waarin de elementen werden vastgelegd die minstens aanwezig dienen te zijn in een schoolreglement. Een belangrijk doel dat dit besluit had, was de rechtsbescherming van onderwijsgebruikers vastleggen. Hierbij werd een groot belang gehecht aan de wederzijdse rechten en plichten die zowel de onderwijsgebruiker als de onderwijsverstrekker ten opzichte van mekaar hebben. Het belangrijkste element met betrekking tot het onderwerp van deze masterscriptie, was de verplichting voor de onderwijsverstrekker om een schoolreglement op te stellen. Daarin diende een studie-, orde- en tuchtreglement vervat te zijn. Deze verplichte schoolreglementen hadden als doel om rechtszekerheid te creëren voor alle partijen die betrokken zijn in het onderwijsgebeuren, aangezien de rechten en plichten van de onderwijsgebruiker hierin werden verduidelijkt. Ook de manieren waarop men in beroep kan gaan

¹⁵ B. BELIËN en G. VAN HAEGENDOREN, *Meester wie heeft gelijk?*, Brugge, die Keure, 2010, 63-74; J. DE GROOF en P. MAHIEU, *De school komt tot haar recht*, Leuven, Garant, 1993, 13-21; L. VENY, *Onderwijsrecht, dragende beginselen*, Brugge, die Keure, 2010, 13-16 en M.E. STORME, *De juridisering van sociale verhoudingen van de negentiende eeuw tot vandaag*, 1-5, <https://www.law.kuleuven.be/personal/mstorme/juridisering.pdf>

¹⁶ Wet van 30 mei 1968 houdende vaststelling Leerplichtwet 1969.

¹⁷ J. DE GROOF en P. MAHIEU, *De school komt tot haar recht*, Leuven, Garant, 1993, 13-21; L. VENY, *Onderwijsrecht, dragende beginselen*, Brugge, die Keure, 2010, 16-26 en R. VERSTEGEN, L. VENY, W. RAUWS en D. DELI, *Actuele vraagstukken van onderwijsrecht, cahiers voor onderwijsrecht en onderwijsbeleid*, Antwerpen, Kluwer, 1997, 1-4.

¹⁸ Besluit van de Vlaamse regering van 13 maart 1991 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, BS 17 mei 1991. Hierna Organisationsbesluit. Dit besluit van 1991 werd opgeheven door het Besluit van de Vlaamse regering van 17 juli 2002, BS 4 december 2002.

bij mogelijke geschillen die zich voordoen met betrekking tot het studie-, orde- en tuchtreglement werden opgenomen in het schoolreglement.¹⁹

29. Wanneer we het opstellen van zulk schoolreglement plaatsen binnen het kader van dit onderzoek, is er eerder sprake van een eenzijdige karakter van de inhoud van het reglement. Het Organisatiebesluit van 1991 legde aan de onderwijsverstrekker de verplichting op om een schoolreglement op te stellen. Het opstellen van een schoolreglement is aldus een taak die bijna uitsluitend rust op het bestuur van de onderwijsinstelling in kwestie. Sinds het decreet van 23 oktober 1991 bestaat er toch enige vorm van overleg tussen het schoolbestuur en een participatieraad.²⁰ Een participatieraad als deze bestaat uit vertegenwoordigers van de verschillende groepen die rechtstreeks in verband staat met het onderwijs, zoals het schoolbestuur, de ouders, het personeel en de lokale gemeenschap. Dit zorgt ervoor dat er meer inspraak is in de inhoud van het schoolreglement.²¹ De participatie in het onderwijs zal later (*infra* nr.88 e.v.) in dit onderzoek uitgebreid worden toegelicht.

Een belangrijk gegeven is dat het schoolreglement voorafgaand aan de inschrijving van de (nieuwe) onderwijsgebruiker dient te worden ondertekend door de betrokken personen.²² Deze schriftelijke bevestiging van de rechten en plichten die onderwijsgebruiker- en verstrekker ten opzichte van mekaar hebben is noodzakelijk om de inschrijving te voltooien en wijst tevens op het mogelijke bestaan van een overeenkomst. Omwille van het grotendeels eenzijdig opgelegd karakter van de inhoud die vastgelegd wordt door het schoolbestuur, zou hier mogelijks beter gesproken kunnen worden over een toetredingsovereenkomst, waar (*infra* nr.84 e.v.) dieper op in zal worden gegaan. Het is alvast duidelijk dat het oorspronkelijk bestaande Organisatiebesluit al voor een groot deel haar stempel drukte op het ontstaan van een eventuele overeenkomst.²³ Men dient in het achterhoofd te houden dat de bepalingen omtrent het schoolreglement, die in het inmiddels opgeheven Organisatiebesluit van 1991 waren opgenomen, nu terug te vinden zijn in de artikelen 110 e.v. van de Codex Secundair onderwijs.²⁴

¹⁹ B. BELIËN en G. VAN HAEGENDOREN, *Meester wie heeft gelijk*, Brugge, die Keure, 2010, 63-74; J. DE GROOF en P. MAHIEU, *De school komt tot haar recht. De uitoefening van rechten in het onderwijs*, Leuven, Garant, 1993 13-22; J.L. VANDERHOEVEN en J. DE CUYPER, *Rechten en plichten op school. Het schoolreglement in het secundair onderwijs*, Leuven, Garant, 1999, 59-73; L. VENY, *Onderwijsrecht, dragende beginselen*, Brugge, die Keure, 2010, 23-24 en R. VERSTEGEN, L. VENY, W. RAUWS en P. DELI, *Actuele vraagstukken van onderwijsrecht, cahiers voor onderwijsrecht en onderwijsbeleid*, Antwerpen, Kluwer, 1997, 115-134 en B. VERBEECK, *Juridisering en deregulering in onderwijs*, onuitg. doctoraatsthesis Rechten, U.Gent, 2007,64-80.

²⁰ Vlaams Decreet van 23 oktober 1991 betreffende de medezeggenschap in het gesubsidieerd onderwijs, BS 14 november 1991. Dit decreet werd voor wat betreft het basis- en secundair onderwijs opgeheven middels het Vlaams Decreet van 2 april 2004 betreffende participatie op school en de Vlaamse Onderwijsraad, BS 6 augustus 2004.

²¹ R. VERSTEGEN, L. VENY, W. RAUWS en P. DELI, *Actuele vraagstukken van onderwijsrecht, cahiers voor onderwijsrecht en onderwijsbeleid*, Antwerpen, Kluwer, 1997, 120-124.

²² In artikel 3, 9° Codex Secundair Onderwijs wordt als betrokken persoon geacht te zijn "de personen die het ouderlijk gezag uitoefenen of in recht of in feite de minderjarige leerling onder hun bewaring hebben of de meerderjarige leerling zelf".

²³ R. VERSTEGEN, L. VENY, W. RAUWS en P. DELI, *Actuele vraagstukken van onderwijsrecht, cahiers voor onderwijsrecht en onderwijsbeleid*, Antwerpen, Kluwer, 1997, 120-124.

²⁴ Besluit van de Vlaamse Regering van 17 december 2010 houdende de codificatie betreffende het secundair onderwijs, BS 24 juni 2011.

2. De Codex Secundair Onderwijs

30. Deze Codex Secundair Onderwijs is een ander belangrijk element dat wijst op de juridisering van het onderwijs. Zoals eerder gezegd zorgde het feit dat de gemeenschappen een bijna volledige bevoegdheid over de onderwijsmaterie verkregen ervoor dat er een veelheid aan decreten en besluiten werd uitgevaardigd (*supra* nr.27 e.v.). Maar ook met de wetten en koninklijke besluiten die reeds van kracht waren, moest nog steeds rekening worden gehouden. Dit zorgde ervoor dat alle relevante wetgevende bepalingen verspreid geraakten over zeer veel verschillende regelgevende instrumenten. Deze problematiek was voor de Vlaamse regering de aanleiding om per besluit van 17 december 2010 het onderwijsrecht te codificeren.²⁵

Een aanzienlijk deel van de wetten en decreten die reeds bestonden en betrekking hebben op het onderwijsrecht werden in laatstgenoemd besluit samengebracht, met uitzondering van regels die niet meer relevant zijn in de huidige stand van het onderwijsrecht. De bepalingen die van de codificatie werden uitgesloten, maar toch nog relevant zijn gezien de huidige stand van zaken, staan opgelijst in een addendum dat samen met de codificatie werd opgesteld. Het is dus zeker van belang om in het achterhoofd te houden dat er nog steeds relevante bepalingen omtrent het onderwijsrecht bestaan die niet in de codificatie werden opgenomen, maar toch nog steeds geraadpleegd dienen te worden. Verder zijn van deze codificatie ook de Vlaamse uitvoeringsbesluiten en omzendbrieven uitgesloten, aangezien de codificatie een decretale grondslag heeft. Het besluit dat vorm gaf aan de codificatie werd uiteindelijk bekrachtigd door het Vlaams Parlement bekrachtigd door middel van het decreet van 27 mei 2011.²⁶ Deze codificatie heeft geleid tot de naam *Codex Secundair Onderwijs*.²⁷

3. Het GOK-I Decreet

31. Een ander voorbeeld van regelgeving dat heel erg belangrijk is wat onder meer betreft het inschrijven van een leerling, is het decreet betreffende de gelijke onderwijskansen, ook wel bekend als het GOK-I Decreet²⁸. Dit decreet is zeer belangrijk in het licht van anti-discriminatie in het kader van het onderwijs en bevat onder meer ook de mogelijke weigeringsgronden tijdens een inschrijvingsprocedure.²⁹ Ook deze regelgeving zal nader onder de loep worden genomen in het derde hoofdstuk wanneer onder andere de contractvrijheid en de totstandkoming van de overeenkomst besproken worden.

²⁵ *Parl.St.* VI.Parl. 2010-11, nr. 1059/1, 3 en 249-250; J. DERIDDER en C. DRIESEN, *Recht naar school, onderwijsrecht voor secundaire scholen*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 7-9.

²⁶ Vlaams Decreet van 27 mei 2011 aangaande de bekrachtiging van de bepalingen betreffende het secundair onderwijs, geocodificeerd op 17 december 2010, *BS* 17 juni 2011.

²⁷ *Parl.St.* VI.Parl. 2010-11, nr. 1059/1, 3 en 249-250; J. DERIDDER en C. DRIESEN, *Recht naar school, onderwijsrecht voor secundaire scholen*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 7-9.

²⁸ Vlaams decreet van 28 juni 2002 betreffende gelijke onderwijskansen-I, *BS* 14 september 2002.

²⁹ B. BELIËN en G. VAN HAEGENDOREN, *Meester wie heeft gelijk*, Brugge, die Keure, 2010, 63-74; J. DE GROOF en P. MAHIEU, *De school komt tot haar recht. De uitoefening van rechten in het onderwijs*, Leuven, Garant, 1993 13-22 en B. VERBEECK, *Juridisering en deregulering in onderwijs*, onuitg. doctoraatsthesis Rechten, U.Gent, 2007,64-80.

§4. Judicialisering van het onderwijs

32. Het onderwijsrecht wordt aldus vastgelegd in verschillende regelgevende documenten en daarnaast worden de rechten en plichten van onderwijsgebruiker en –verstrekker ook opgenomen in het verplicht geworden schoolreglement. In deze schoolreglementen wordt zoals gezegd ook bepaald op welke manier men in geval er zich een geschil voordoet deze rechten en plichten kan afdwingen. Er bestaat reeds een veelheid van procedures. Zo bestaan er interne procedures die door de onderwijsverstrekker worden opgericht. Daarnaast kan men ook in beroep gaan via een externe procedure bij een bevoegde administratieve of burgerlijke rechtbank. De onderwijsgebruiker, zowel de leerlingen als de ouders, maken reeds enkele decennia gretig gebruik van deze mogelijkheid tot afdwinging van hun rechten. Er worden steeds meer procedures opgestart die verband houden met een veelheid aan conflicten. Zo worden er beslissingen van klassenraden aangevochten of gaat men in beroep ingeval van een orde- of tuchtmaatregel. Wanneer er zich zulke betwisting voordoet, kan de aangesproken rechter een kijkje gaan nemen in de bewoordingen van het schoolreglement, waar zowel de onderwijsverstrekker als –gebruiker door gebonden zijn.³⁰

Afdeling 2: Het bestaan van de onderwijsovereenkomst

33. Zoals kan worden afgeleid uit hetgeen voorafgaat, bestaat er een steeds groter wordende hoeveelheid regelgeving die zowel aan de onderwijsgebruiker als aan de onderwijsverstrekker rechten en verplichtingen toekent en oplegt. In de geraadpleegde literatuur met betrekking tot onder meer de juridisering komen verschillende auteurs tot de conclusie dat men, zoals eerder in dit hoofdstuk al kort aangehaald (*supra* nr.20), langzaam verschuift van een pedagogische verhouding naar een juridische verhouding.

Professor M.E. Storme wijst erop dat waar er vroeger sprake was van een “*paternalistische ‘verticale’ en niet gejuridiseerde verhouding*” er nu eerder sprake is van een “*‘horizontale’ contractuele, dus gejuridiseerde verhouding, waarvan de inhoud meer en meer ‘dwingend’ door de overheid wordt bepaald*”.³¹ B. Verbeeck vermeldt in zijn doctoraat dat “*De langzame erkenning van een juridische band tussen een onderwijsinstelling en een ingeschreven student en het aanvaarden van het bestaan van afdwingbare rechten in hoofde van de onderwijsgebruiker, kunnen worden gezien als het resultaat van het juridiseringsproces in het onderwijs*”.³² Al haalt hij in wat volgt wel aan dat de juridisering niet mag overdreven worden door de regels die van toepassing zijn op een dienstenovereenkomst van toepassing te verklaren op de overeenkomst die bestaat tussen een

³⁰ B. BELIËN en G. VAN HAEGENDOREN, *Meester wie heeft gelijk*, Brugge, die Keure, 2010, 63-74; L. VENY, *Onderwijsrecht, dragende beginselen*, Brugge, die Keure, 2010, 23 en M.E. STORME, “De juridisering van sociale verhoudingen van de 19de eeuw tot vandaag”, 1-5. <https://www.law.kuleuven.be/personal/mstorme/juridisering.pdf>

³¹ M.E. STORME, “De juridisering van sociale verhoudingen van de 19de eeuw tot vandaag”, 1-5. <https://www.law.kuleuven.be/personal/mstorme/juridisering.pdf>

³² B. VERBEECK, *Juridisering en deregulering in onderwijs*, 2006-2007, Universiteit Gent, 53, (onuitg.).

onderwijsgebruiker en een onderwijsverstrekker. Verbeeck geeft de voorkeur om laatst genoemde overeenkomst te kwalificeren als een bijzondere overeenkomst met *sui generis* karakter.³³

34. Als we zowel de juridisering en het bestaan van rechten en plichten van onderwijsgebruiker en –verstrekker in beschouwing nemen en we de conclusies van deze auteurs naast mekaar leggen, blijkt dat het bestaan van een onderwijsovereenkomst tussen onderwijsgebruiker en –verstrekker wel degelijk wordt aanvaard.

§1. Constitutieve elementen van de onderwijsovereenkomst

1. Het schoolreglement

35. Zoals in de eerste afdeling van dit hoofdstuk reeds vermeld werd, kon uit het toenmalige Organisatiebesluit reeds worden afgeleid dat een overeenkomst gesloten moest worden.³⁴ Dit gebeurde aan de hand van de ondertekening van het schoolreglement dat verplicht door het schoolbestuur moest worden opgesteld en de rechten en plichten bevat die onderwijsgebruiker en –verstrekker ten opzichte van mekaar hebben. In het schoolreglement dient verder, naast de regels met betrekking tot orde en tucht, ook een studiereglement aanwezig te zijn. De ondertekening diende te gebeuren door de ouder en / of de meerderjarige leerling die bij de inschrijving betrokken werd. Maar elke leerling, zowel minderjarig als meerderjarig, kon beschikken over een afschrift van dit schoolreglement. Dit wijst op het grote belang van het schoolreglement.

36. Het is echter niet zo dat voor de invoering van het Organisatiebesluit er geen regels bestonden die het schoolleven organiseerden. Voorheen hadden de meeste scholen al een document waarin de rechten en plichten van haar leerlingen werden vastgelegd. Aan deze documenten werd bijvoorbeeld de naam *leefregel* of *vademecum* gegeven. Het probleem met deze reglementen was dat er geen wettelijke grondslag bestond en de regels dan ook grondig konden verschillen naargelang het schoolbestuur dat deze had opgelegd.³⁵

37. In de huidige Codex Secundair Onderwijs (hierna CSO) werd het tweede hoofdstuk gewijd aan de bespreking van het school- en centrumreglement. Artikel 111 §1 CSO bepaalt in navolging van het Organisatiebesluit van 1991 dat elk schoolbestuur voor elk van zijn scholen een schoolreglement opmaakt waarin de rechten en plichten van de leerlingen worden vastgelegd en dat de betrokken personen zich met deze rechten en plichten schriftelijk akkoord verklaren.³⁶ Het centrumreglement is de tegenhanger van het schoolreglement voor wat betreft het deeltijds

³³ B. BELIËN en G. VAN HAEGENDOREN, *Meester wie heeft gelijk*, Brugge, die Keure, 2010, 63-74 en B. VERBEECK, *Juridisering en deregulering in onderwijs*, 2006-2007, Universiteit Gent, 53, (onuitg.).

³⁴ Artikel 57 en 58 Organisatiebesluit van 13 maart 1991.

³⁵ DE GROOF en P. MAHIEU, *De school komt tot haar recht*, Leuven, Garant, 1993, 7.

³⁶ Het is belangrijk op te merken dat het schoolbestuur niet hetzelfde is als de directie van de school. De schooldirectie heeft leiding over een school en geeft leiding aan de leerkracht. Aan de andere kant is het het schoolbestuur dat in de hiërarchie boven zowel directie als leerkrachten staat. <http://www.ond.vlaanderen.be/gidsvoorleraren/1indienst/directie.htm>

beroepssecundair onderwijs, maar zal niet behandeld worden in het verdere verloop van deze masterscriptie.³⁷

38. Omwille van het feit dat de wetgever vasthoudt aan deze verplichting tot het vastleggen van de rechten en plichten van de onderwijsverstrekker en –gebruiker en het feit dat deze schriftelijk dienen te worden bevestigd door de ouder of de meerderjarige leerling, blijkt eens te meer dat er in dit geval de link kan worden gelegd met een overeenkomst. Verder wordt in artikel 111, §1bis CSO bepaald dat de betrokken personen dienen te worden ingelicht over het schoolreglement alvorens de leerling wordt ingeschreven. Dit dient ook te gebeuren bij elke wijziging van het schoolreglement, waarbij in bepaalde gevallen het schoolreglement ook opnieuw ondertekend zal moeten worden (*infra* nr.135 e.v.).

39. De Cuyper en Vanderhoeven wijzen wat de ondertekening betreft op het feit dat ouders het schoolreglement niet als het belangrijke document beschouwen dat het in werkelijkheid wel degelijk is. Dit omdat de ondertekening meestal snel gebeurt, zonder dat men de tijd noch krijgt, noch neemt om alles grondig en rustig door te nemen en hierover na te denken. Vaak zal dit schoolreglement zelfs ondertekend worden zonder dat het ook daadwerkelijk gelezen werd. Veel ouders lijken niet te beseffen dat ze eigenlijk een overeenkomst sluiten met de onderwijsverstrekker en toch doen ze dit zonder zich bewust te zijn van wat deze overeenkomst exact inhoudt. In de rechtsleer wordt de vergelijking gemaakt tussen de onderwijsovereenkomst en een koopovereenkomst die men sluit bij een aankoop aan de deur. Voor zulke aankoop krijgt men gedurende veertien dagen de mogelijkheid om zich te bedenken, terwijl men voor iets belangrijks en bepalend als een onderwijsovereenkomst vaak zonder nadenken een document ondertekent zonder zich bewust te zijn van hetgeen hierin werd bepaald.³⁸

Aan de kant van de onderwijsverstrekker is het daarom ook van belang om het gehele schoolreglement op een duidelijke en begrijpelijke manier te verwoorden, zodat voor elke ouder de drempel laag is om zich te vergewissen van wat de rechten en plichten die op hun kind rusten inhouden. Maar ook naar de leerling zelf toe dient men duidelijk te stellen dat het schoolreglement een belangrijk document is dat zij niet zonder meer naast zich neer kunnen leggen. De inhoud van het schoolreglement bespreken met en uitleggen aan de leerlingen kan hiertoe een belangrijke bijdrage zijn. Op die manier zal elke leerling leren beseffen dat er rechten en plichten bestaan en wat men bijgevolg wel en niet mag doen. In veel scholen zal het schoolreglement aan de leerlingen worden voorgelegd zodat ook zij deze, op een eerder symbolische manier, kunnen ondertekenen en worden zij bewust gemaakt van het feit dat het schoolreglement een belangrijke inhoud heeft. Artikel 111, §1bis, 1° CSO maakt tevens melding van het schriftelijk akkoord verklaren met het schoolreglement door betrokken personen.³⁹

40. Later in artikel 111 CSO worden ook een aantal principes opgenomen waaraan men zich moet houden bij de inschrijving of de wijziging van het schoolreglement. Daarnaast is het in artikel

³⁷ Artikel 111, §1, derde lid CSO.

³⁸ J.L. VANDERHOEVEN en J. DE CUYPER, *Rechten en plichten op school. Het schoolreglement in het secundair onderwijs*, Leuven, Garant, 1999, 25-28.

³⁹ J.L. VANDERHOEVEN en J. DE CUYPER, *Rechten en plichten op school. Het schoolreglement in het secundair onderwijs*, Leuven, Garant, 1999, 25-28.

112 CSO dat het tucht-, orde- en studiereglement, waarvan eerder al sprake was in het Organisatiebesluit, kunnen worden teruggevonden naast andere praktische regels die betrekking hebben op de eerder organisatorische kant van de zaak. Ook bepaalt artikel 112 CSO voor welke betwistingen men in het schoolreglement in een beroepsmogelijkheid moet voorzien. Behalve deze verplichte elementen heeft het schoolbestuur ook een zekere vrijheid om nog andere regels op te nemen in het schoolreglement en de inhoud hiervan vrij te bepalen. Deze regels hebben dan betrekking op enkele specifieke elementen of situaties die betrekking hebben op het pedagogisch project van de school in kwestie. Het schoolreglement zal dan ook in grote mate een weerspiegeling zijn van het pedagogisch project (*infra* nr.41 e.v.) van de onderwijsverstrekker⁴⁰. Echter, met het decreet van 4 april 2014 houdende diverse maatregelen betreffende de rechtspositieregeling van leerlingen in het basis- en secundair onderwijs en betreffende de participatie op school, dat in werking trad op 1 september 2014, werd een nieuwe minimale inhoud van het schoolreglement voorgeschreven. Dit decreet zorgde er verder voor dat er geen traditionele opdeling meer nodig is die bestaat uit het studie-, orde- en tuchtreglement. Dit alles werd opgenomen in artikel 112 CSO.⁴¹

2. Het pedagogisch project

41. Het is echter niet enkel de ondertekening van het schoolreglement die van belang is om te besluiten dat er in deze situatie sprake kan zijn van een overeenkomst. Artikel 110/1, §1, tweede lid CSO, dat één van de beginselen van het recht op inschrijving bepaalt, luidt *“de inschrijving wordt genomen na ondertekening voor akkoord van de ouders van het pedagogisch project en school- of centrumreglement”*. Naast de ondertekening van het schoolreglement is ook de ondertekening van een pedagogisch project noodzakelijk om een nieuwe leerling te kunnen inschrijven.

42. Volgens artikel 3, 33°/1 CSO kan een pedagogisch project gedefinieerd worden als *“het geheel van de fundamentele uitgangspunten voor een school, een centrum voor deeltijds beroepssecundair onderwijs of, voor wat de opleiding in de leertijd betreft, een centrum voor vorming van zelfstandigen en kleine en middelgrote ondernemingen, en haar werking”*. In zo een pedagogisch project zal de school in veel gevallen kort de ontstaansgeschiedenis van de school uiteenzetten.⁴² Daarnaast zullen ook de belangrijkste waarden in de pedagogische opvoeding van de leerlingen aan bod komen. Het pedagogisch project zal in geval van het officieel onderwijs een niet-confessionele en neutrale grondslag hebben. In het vrij onderwijs zal het mogelijk zijn dat het pedagogisch project een confessionele en zeer specifieke basis zal hebben, gesteund op bijvoorbeeld een joodse of katholieke ideologie of een specifieke pedagogische methode.⁴³

⁴⁰ J.L. VANDERHOEVEN en J. DE CUYPER, *Rechten en plichten op school. Het schoolreglement in het secundair onderwijs*, Leuven, Garant, 1999, 25-28.

⁴¹ Omzendbrief SO 64 betreffende de structuur en organisatie van het voltijds secundair onderwijs, BS 25 juni 1999.

⁴² Bijvoorbeeld het pedagogisch project van het Sint-Jozefinstituut Bokrijk, waarin het ontstaan en de oprichter van de school aan bod komen en de pijlers die voortvloeien uit de opvoedingsvisie die aan de grondslag ligt van deze school, zie Schoolreglement Sint-Jozefinstituut Bokrijk, 2014-2015, 4-5.

⁴³ L.M. VENY, *Onderwijsrecht, dragende beginselen*, Brugge, die Keure, 2010, 114-116.

43. Zoals gezegd dient het schoolreglement het pedagogisch project van de school te weerspiegelen. Daarom zal het pedagogisch project meestal geïntegreerd zijn in het schoolreglement en geen afzonderlijk document uitmaken.⁴⁴ Dit kan omdat het schoolbestuur bij het opstellen van het schoolreglement, naast de onderdelen die verplicht dienen te worden opgenomen, ook een zekere vrijheid heeft om een aantal elementen op te nemen die voor de school in kwestie een zeker belang hebben. Dit pedagogisch project zal dus, net zoals het schoolreglement dat er nauw mee samenhangt, worden opgesteld door het schoolbestuur. Aan de hand van het pedagogisch project, waarvan de inhoud toch wel in grote mate afhankelijk is van de visie van het schoolbestuur en dus zeker kan verschillen van school tot school, zal de onderwijsgebruiker een keuze kunnen maken voor de school waar de (nieuwe) leerling al dan niet les zal gaan volgen. Deze keuze die men maakt op basis van onder andere het pedagogisch project, hangt samen met de vrijheid van schoolkeuze van de onderwijsgebruiker.⁴⁵

3. Gemeenschappelijke elementen van het schoolreglement en het pedagogisch project

44. Het schoolreglement en het pedagogisch project zullen in de meeste gevallen teruggevonden kunnen worden op de website van de school in kwestie. Dit is mogelijk op basis van artikel 111 §1bis, 1° CSO dat bepaalt dat deze documenten op een elektronische drager ter beschikking kunnen worden gesteld, om tegemoet te komen aan de huidige stand van de recente media.⁴⁶ Toch wordt er in deze gevallen uitdrukkelijk op gewezen dat men ook een papieren versie kan ontvangen, indien men dit wenst. Bij het lezen van verschillende schoolreglementen kan, zoals hoger gezegd (*supra* nr.43) worden opgemerkt dat het pedagogisch project en het schoolreglement in hetzelfde document werden opgenomen. In deze documenten is er meestal naast het schoolreglement, dat bestaat uit een studie-, orde- en tuchtreglement, en het pedagogisch project ook nog sprake van een derde deel. In dit derde deel kan men informatie terugvinden over zeer diverse onderwerpen, zoals leerlingenbegeleiding, inschrijvingsbeleid, verzekering etc. Voor het invullen van dit derde deel heeft het schoolbestuur een zekere vrijheid, waardoor dit gedeelte ook sterk kan verschillen van school tot school.⁴⁷

45. Volgens de bestudeerde literatuur en wetgeving en de conclusies die men uit dit eerste gedeelte van dit onderzoek kan trekken met betrekking tot de organisatie van het onderwijs, kan een onderwijsovereenkomst gedefinieerd worden als een aanbod door de onderwijsinstelling gedaan van een bepaald pedagogisch project en een schoolreglement dat, om de overeenkomst tot stand te brengen, formeel moet worden goedgekeurd door de ouders of de meerderjarige leerling bij wijze van ondertekening van beide documenten, die echter meestal in één en hetzelfde overkoepelend document vervat zullen zitten.

⁴⁴ Schoolreglement Sint-Jozefinstituut Bokrijk, 2014-2015, 4-5.

⁴⁵ J. DERIDDER en C. DRIESEN, *Recht naar school, onderwijsrecht voor secundaire scholen*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 15-23.

⁴⁶ *Parl.St.* VI.Parl. 2010-11, nr.1082/1 (memorie van toelichting), 16-20; J. DERIDDER en C. DRIESEN, *Recht naar school, onderwijsrecht voor secundaire scholen*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 15.

⁴⁷ Schoolreglement Sint-Jozefinstituut Bokrijk, 2014-2015, 39-49.

46. De schriftelijke voor akkoord verklaring vanwege de onderwijsgebruiker met beide documenten die een aantal wederzijdse rechten en verplichtingen opsomt, is een zeer belangrijk element en geeft een aanleiding om de link te kunnen leggen met een overeenkomst. Men verbindt zich ertoe om uitwerking te geven aan dit document. Dit betekent echter niet dat er in elk geval nu al sprake zal zijn van een overeenkomst in de zin van de regels van het gemeen contractenrecht. De bedoeling van deze masterscriptie bestaat eruit om alle elementen van voornamelijk het schoolreglement en het pedagogisch project te aanschouwen en te toetsen aan het gemeen contractenrecht. Pas dan zal duidelijk worden of deze documenten in hun geheel gezien kunnen worden als een contract. Gemakshalve en om complexiteit te vermijden, zal er in het verdere verloop wel reeds sprake zijn van een onderwijsovereenkomst, aangezien dit het essentiële element van dit onderzoek uitmaakt.

Afdeling 3: de onderwijsovereenkomst binnen de verschillende onderwijsnetten

47. Het onderwijs in België wordt onderverdeeld in drie verschillende onderwijsnetten, namelijk het gemeenschapsonderwijs, nu het GO! genaamd, het officieel gesubsidieerd onderwijs en het vrij gesubsidieerd onderwijs. Zowel het GO! als het officieel gesubsidieerd onderwijs behoren tot het officieel onderwijs. Het laatste net is wat men het vrij onderwijs noemt.⁴⁸

48. Ondanks de tussenkomst van de overheid waardoor scholen worden opgericht of gesubsidieerd, blijft er toch een ruime autonomie of actieve vrijheid van onderwijs voor de verschillende onderwijsnetten bestaan. Deze autonomie bestaat eruit dat de netten zelf hun eigen leerplannen kunnen opstellen, die het pedagogisch project dan weer weerspiegelen, voor zover zij vervolgens goedkeuring krijgen van de onderwijsminister. Daarnaast hebben de netten ook vrijheid wat betreft de keuze voor bepaalde pedagogische methoden en leerinhouden, kortweg de pedagogische vrijheid genoemd.⁴⁹ De vrijheid wat betreft de pedagogische methoden en leerinhouden is zeer belangrijk voor een meer recente vorm van onderwijs, namelijk de zogenaamde methodescholen. Deze methodescholen steunen zich niet op enige confessionele grondslag, maar wel op een bepaalde en eigen pedagogische manier van werken.⁵⁰ In wat volgt zullen de verschillende onderwijsnetten en hun functie nader worden toegelicht.

⁴⁸ L.M. VENY, *Onderwijsrecht, dragende beginselen*, Brugge, die Keure, 2010, 113-116; <http://www.vlaanderen.be/nl/onderwijs-en-wetenschap/onderwijsaanbod/scholen-en-opleidingen/inrichtende-macht-schoolbestuur-centrumbestuur> en <http://www.ond.vlaanderen.be/gidsvoorleraren/1indienst/schoolbestuur.htm>.

⁴⁹ L.M. VENY, *Onderwijsrecht, dragende beginselen*, Brugge, die Keure, 2010, 113-116;

⁵⁰ GwH, nr.76/96, 18 december 1996, T.O.R.B. 1996-97, 271 met noot B. Pletinck; GwH, 11 december 1996, nr.73/96, in VENY, L., *Onderwijsrecht 1: dragende beginselen van het onderwijsbestel*, Brugge, Die Keure, 2010, 116; GwH, 18 februari 1998, nr. 19/98, GwH, in VENY, L., *Onderwijsrecht 1: dragende beginselen van het onderwijsbestel*, Brugge, Die Keure, 2010, 116; GwH, 2 februari 2000, nr. 14/2000, in VENY, L., *Onderwijsrecht 1: dragende beginselen van het onderwijsbestel*, Brugge, Die Keure, 2010, 116; GwH, 18 april 2001, nr. 49/2001, in VENY, L., *Onderwijsrecht 1: dragende beginselen van het onderwijsbestel*, Brugge, Die Keure, 2010, 116; RvS 2 mei 2000, nr. 86.984, Cremers, in VENY, L., *Onderwijsrecht 1: dragende beginselen van het onderwijsbestel*, Brugge, Die Keure, 2010, 117 en RvS 23 maart 1982, nr. 22.137, Verbergt en cs., *Arr.RvS*. 1982, 599.

§1. De verschillende onderwijsnetten in Vlaanderen

1. Het officieel onderwijs

49. Het officieel onderwijs is het onderwijs dat wordt opgericht door een publiekrechtelijke rechtspersoon, een gedecentraliseerd bestuur zoals de gemeente of provincie of de Vlaamse Gemeenschap zelf. Kort gezegd worden zij aldus opgericht door de overheid of in opdracht van de overheid. De vorm van onderwijs, die door de gemeenschap wordt ingericht, en vroeger het gemeenschapsonderwijs werd genoemd, is tegenwoordig gekend als het GO!-onderwijs. De eerste twee vormen zijn ook gekend als het gesubsidieerd officieel onderwijs. Zij worden niet opgericht door de gemeenschap, maar ontvangen wel subsidies. Om recht te hebben op zulke subsidiëring, moet de instelling aan bepaalde vereisten betreffende de kwaliteit van het aangeboden onderwijs voldoen, die werden opgenomen in de zogenaamde Schoolpactwet.⁵¹ Toch wordt het onderscheid tussen beide vormen van officieel onderwijs niet altijd uitdrukkelijk gemaakt, omdat ze beiden zijn opgericht door een overheid.⁵²

50. Een ander belangrijk punt dat het officieel onderwijs aangaat, is het feit dat deze soort van onderwijs neutraal dient te zijn en de onderwijsgebruiker een keuze moet kunnen maken tussen onderwijs over de erkende godsdiensten of de niet-confessionele zedenleer.⁵³ Zij baseren zich helemaal op artikel 24 §2, vierde lid GW, waarin het recht op vrije keuze wat betreft het levensbeschouwelijk onderricht wordt verankerd. Als gevolg van dit artikel is het aldus van belang dat de overheid zelf scholen opricht die neutraal zijn. Artikel 98 CSO bepaalt dat op het moment van de inschrijving, de ouders, in samenspraak met de leerling die de leeftijd van 12 jaar bereikt heeft, kiezen welke erkende godsdienstlessen of niet-confessionele zedenleer de leerling zal volgen. De keuze gebeurt aan de hand van een ondertekende verklaring. Wanneer de betrokken onderwijsgebruiker morele of religieuze bezwaren heeft tegen de aangeboden levensbeschouwelijke lessen, heeft deze de mogelijkheid om hiervan een vrijstelling aan te vragen.⁵⁴

2. Het Vrij onderwijs

51. Het vrij onderwijs wordt opgericht door een natuurlijke persoon of een privaatrechtelijke rechtspersoon. Deze worden met andere woorden niet door de overheid opgericht. Ook deze scholen zullen, wanneer zij voldoen aan de vereisten met betrekking tot de kwaliteit van het georganiseerde onderwijs, erkend en gesubsidieerd worden door de overheid. Dit vrij onderwijs onderscheidt zich van het officieel onderwijs op het vlak van de pedagogische, ideologische of filosofische grondslag. De grootste groep wordt in Vlaanderen gevormd door het katholiek

⁵¹ Artikel 25 e.v. wet van 29 mei 1959 tot wijziging van sommige bepalingen van de onderwijswetgeving, *BS* 19 juni 1956.

⁵² Artikel 110 CSO.

⁵³ Artikel 97 CSO

⁵⁴ Besluit van 14 juli 2004 van de Vlaamse regering betreffende de keuze voor en de vrijstelling van het volgen van een cursus in één van de erkende godsdiensten of een cursus niet-confessionele zedenleer in het officieel lager en secundair onderwijs, *BS* 1 september 2004; J. DERIDDER en C. DRIESEN, *Recht naar school, onderwijsrecht voor secundaire scholen*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 83-88.

onderwijs. Hiernaast bestaan er echter ook scholen die zich baseren op bijvoorbeeld de orthodoxe of islamitische cultuur of een niet-confessionele grondslag. Een recenter fenomeen zijn de methodescholen, zoals Freinet- en Steinerscholen, die zich baseren op een specifieke pedagogische methode. Het bestuur van een vrije onderwijsinstelling is meestal in handen van een VZW. De grootste onderwijskoepel in het Vlaamse onderwijs is het Vlaams Secretariaat van het Katholiek Onderwijs (VKSO). Het VKSO heeft pedagogische en administratieve taken in de organisatie van het onderwijs. Er dient echter wel opgemerkt te worden dat een onderscheid gemaakt moet worden tussen het vrij onderwijs dat erkend en gesubsidieerd wordt door de overheid en bijgevolg onder haar toezicht staat en het loutere privéonderwijs, dat niet gericht is op de gemeenschap en het algemeen belang niet dient, waardoor overheidstussenkomst hier slechts in zeer beperkte mate aanwezig zal zijn.⁵⁵

§2. Het onderwijs als openbare dienst

52. Het eerste deel van deze afdeling wijst uit dat het onderwijs op verschillende manieren en door verschillende instanties kan worden opgericht, namelijk zowel door publieke als privaatrechtelijke rechtspersonen. Na de oprichting zullen de onderwijsinstellingen dan onder bepaalde voorwaarden erkend en gesubsidieerd kunnen worden.⁵⁶ In het licht van deze masterscriptie kan men zich echter wel de vraag stellen of de onderwijsovereenkomst die wordt gesloten, middels het ondertekenen van het pedagogisch project en het schoolreglement, verschilt wanneer het respectievelijk om officieel, dan wel vrij onderwijs gaat. In het officieel onderwijs zal de overeenkomst gesloten worden tussen een privaatrechtelijke onderwijsgebruiker en een publiekrechtelijke onderwijsverstrekker, terwijl in het vrij onderwijs zowel de onderwijsgebruiker als de onderwijsverstrekker, in een aanzienlijk deel van de gevallen, van privaatrechtelijke aard zullen zijn.

1. Het begrip openbare dienst

53. De moeilijkheid hier ligt hem echter niet in het feit dat het onderwijs gezien kan worden als een openbare dienst waarmee gecontracteerd wordt, maar wel in het begrip *openbare dienst* zelf. Dit begrip heeft een dubbelzinnig karakter en kan als het ware op verschillende manieren opgevat worden. Ten eerste is er de organieke opvatting van het begrip, dit is de openbare dienst die wordt opgericht door een overheid zelf om in het algemeen belang te voorzien. Daarnaast bestaat er ook een functionele openbare dienst, waarmee men doelt op dienstverleningen van algemeen belang of openbaar nut. Het gaat in dit geval dus om de taak die uitgeoefend wordt. Deze dienstverlening hoeft niet georganiseerd te zijn door een overheid, maar kan ook door een natuurlijk of privaatrechtelijk rechtspersoon worden opgericht.⁵⁷ Het behoeft geen betoog dat dit onderscheid ook kan opspelen wanneer we de verschillende onderwijsnetten aanschouwen. Zo zijn

⁵⁵ <http://www.vlaanderen.be/nl/onderwijs-en-wetenschap/onderwijsaanbod/structuur-van-het-onderwijs/officieel-en-vrij-onderwijs-de-onderwijsnetten-en-koepels>

⁵⁶ Zie voor de voorwaarden artikel 15 CSO.

⁵⁷ L. VENY, *Onderwijsrecht, dragende beginselen*, Brugge, die Keure, 2010, 263-265.

er aan de ene kant de netten van officieel onderwijs die worden opgericht en / of gefinancierd door verscheidene soorten overheden, terwijl daar tegenover het vrije onderwijsnet staat, waar het onderwijs kan worden georganiseerd door een privaatrechtelijk persoon.

2. Het officieel en gemeenschapsonderwijs als organieke openbare dienst

54. Dat het officieel en gemeenschapsonderwijs openbare diensten in de organieke zin zijn, behoeft weinig uitleg. Beide onderwijsnetten vertrekken vanuit de oprichting en organisatie door een overheid, zij het de Vlaamse Gemeenschap, dan wel een gemeente- of provinciebestuur. Gezien de belangrijke positie die het onderwijs in onze maatschappij inneemt, de taak die door deze officiële onderwijsinstellingen wordt uitgevoerd en de vrije keuze en toegankelijkheid van deze instellingen, kan aangenomen worden dat het algemeen belang door deze onderwijsnetten in elk geval behartigd wordt. Aan het functionele element van de openbare dienst is hier bijgevolg ook voldaan. Deze organieke openbare diensten zijn onderworpen aan bepaalde bestuursrechtelijke beginselen van openbare dienst die de rechtspositie van deze diensten beheersen. De beginselen waarvan sprake is in het merendeel van de rechtspraak en rechtsleer zijn: de veranderlijkheid, de continuïteit, de benuttingsgelijkheid en de motiveringsplicht en de openbaarheid. Omdat dit echter te ver buiten de draagwijdte van deze masterscriptie gaat, zullen deze beginselen hier niet nader worden toegelicht, al zullen enkelen ervan wel nog aan bod komen in het derde hoofdstuk.⁵⁸

3. Wat met het vrij onderwijs?

55. Moeilijker is de plaatsing van het vrij onderwijs binnen één van de twee vormen die de openbare dienst kan aannemen. In eerste instantie is het echter wel duidelijk dat het bij onderwijsinstellingen opgericht door particulieren of privaatrechtelijke rechtspersonen nooit kan gaan om een organieke openbare dienst. Aan het criterium dat een organieke openbare dienst dient te worden opgericht door een overheid, het zogenaamde oprichtingscriterium, werd in geen enkel geval voldaan. De volgende vraag die rijst is of het dan wel kan gaan om een functionele openbare dienst, een dienst die niet hoeft opgericht te zijn door een overheid, maar wel het algemeen belang behartigt.

56. In de rechtspraak werd reeds meerdere malen erkend dat het gesubsidieerd vrij onderwijs een functionele openbare dienst is. Dit onderwijsnet wordt georganiseerd op basis van een privé-initiatief en streeft een taak van algemeen belang na, ten behoeve van minstens een deel van de bevolking.⁵⁹ Dat de rechtspraak een onderscheid maakt tussen de functionele en organieke openbare dienst en dit onderscheid toepast op de verschillende onderwijsnetten neemt niet weg dat ook het onderwijs georganiseerd door privépersonen een belangrijke functie heeft in de huidige maatschappij. Door de grote hoeveelheid leerlingen die ingeschreven zijn in het vrij onderwijs en

⁵⁸ L. VENY, *Onderwijsrecht, dragende beginselen*, Brugge, die Keure, 2010, 265-270.

⁵⁹ GWH, 2 april 1992, nr.26/92, *T.O.R.B.* 1991-92, 241; RvS, 6 juli 2005, nr.147.376, Gillet en RvS 5 december 2003, nr.126.076 van 5 december 2003, Gillet.

voor zover een vrije onderwijsinstelling gericht is op de collectiviteit, wordt er aan het functionele element van de openbare dienst voldaan. Het vrij onderwijs, dat erkend en gesubsidieerd wordt door een overheid en ook onder haar controle en toezicht valt, zal door rechtspraak en rechtsleer dus ook beschouwd worden als een openbare dienstverlening.⁶⁰

57. Naast de kwalificatie van het onderwijs als functionele openbare dienst, gegeven door de rechtspraak, is er ook een andere verklaring mogelijk voor de functionele benadering van het vrij onderwijs. Dat het vrij onderwijs deel uitmaakt van de openbare dienst, kan tevens gezien worden als een logisch gevolg van de dienstverlening die ze aanbiedt en de taken die ze op zich neemt. Volgens een deel van de rechtsleer is het door de complexiteit en het belang van het onderwijs normaal dat de overheid tussenkomt en controleert, omdat het niet haalbaar blijft om zulke belangrijke materie volledig over te laten aan private personen.⁶¹ Dit is zeker ook het geval wanneer het gaat over vrij onderwijs, dat, zoals gezegd, in het merendeel van de gevallen wordt opgericht door particulieren of private rechtspersonen. Het vrij onderwijs omvat een aanzienlijk deel van de onderwijsgebruikers en levert een zeer belangrijke bijdrage aan de openbare dienst die het onderwijs in de huidige maatschappij is, waardoor overheidstussenkomst noodzakelijk is.⁶²

Door ook tussen te komen in het vrij onderwijs, door bijvoorbeeld regels op te leggen, kan ook dit onderwijsnet beschouwd worden als een openbare instelling. De overheid heeft een zekere verplichting om het onderwijs als een openbare dienst te organiseren en hierin tussen te komen, hoewel de organisatie en inrichting van deze vrije onderwijsinstellingen in handen is van privaatrechtelijke particulieren of rechtspersonen. Ook hier speelt de juridisering weer een grote rol, aangezien de hoge mate van overheidstussenkomst ervoor zorgt dat vrij onderwijs steeds minder vrij zal zijn. Kortom: het vrij onderwijs wordt beschouwd als een functionele openbare dienst, omwille van haar belangrijke functie, het algemeen belang dat erdoor wordt behartigd, de grote hoeveelheid onderwijsgebruikers die gebruik maken van het vrij onderwijs en de veelvuldige tussenkomsten vanwege de overheid.⁶³

§3. De onderwijsovereenkomst binnen de verschillende onderwijsnetten

58. Wat het onderwijsrecht betreft en zeker wanneer we specifiek kijken naar de onderwijsovereenkomst, is de grens tussen publiek- en privaatrecht zeer dun. Dit komt door de belangrijke plaats die het onderwijs heeft in onze maatschappij en de lange historische weg en de grote juridisering die het onderwijsrecht verder vorm hebben gegeven. Dat de onderwijsovereenkomst hiervan een gevolg is, behoeft geen twijfel meer. Omwille van de belangrijke maatschappelijke en openbare functie van het onderwijs tracht men steeds meer om eenheid te creëren tussen de regels van het vrij en het officieel onderwijs.

⁶⁰ L. VENY, *Onderwijsrecht, dragende beginselen*, Brugge, die Keure, 2010, 265-270 en R. VERSTEGEN, *Statuut van de vrije onderwijsinstellingen*, Brugge, die Keure, 1976, 19-20.

⁶¹ R. VERSTEGEN, *Statuut van de vrije onderwijsinstellingen*, Brugge, die Keure, 1976, 19-20.

⁶² L. VENY, *Onderwijsrecht, dragende beginselen*, Brugge, die Keure, 2010, 264-270 en R. VERSTEGEN, *Het statuut van de vrije onderwijsinstellingen*, Leuven, KULeuven, 1976, 19-20.

⁶³ L. VENY, *Onderwijsrecht, dragende beginselen*, Brugge, die Keure, 2010, 264-270 en R. VERSTEGEN, *Het statuut van de vrije onderwijsinstellingen*, Leuven, KULeuven, 1976, 19-20.

Zo zijn bijvoorbeeld de Codex Secundair Onderwijs, toch wel één van de belangrijkste regelgevende instrumenten voor wat betreft het onderwijs, en het GOK-I decreet van toepassing op de verschillende onderwijsnetten.⁶⁴ Dit wijst erop dat er weinig tot helemaal geen onderscheid wordt gemaakt tussen de verscheidene vormen van onderwijs in Vlaanderen voor wat betreft het pedagogisch project en het schoolreglement, die samen de onderwijsovereenkomst vormen. Het belangrijkste is dat het onderwijs, in welke vorm dan ook, het algemeen belang dient en een bijzondere functie heeft in de maatschappij. Indien de regelgeving in verband met de onderwijsovereenkomst verschillend zou zijn naargelang het onderwijsnet waarop deze van toepassing is, zou er besloten kunnen worden tot het bestaan van een vorm van discriminatie. Zoals gezegd heeft de onderwijsgebruiker een keuzevrijheid, waarvan sprake in artikel 110 e.v. CSO voor wat betreft de onderwijsverstrekker, en meer bepaald de school waarbij men zich wenst aan te sluiten. Het zou dan niet correct zijn, mocht het onderwijsnet waarvoor gekozen wordt meer of minder gereguleerd zijn dan de andere onderwijsnetten.

59. Toch is het niet zo eenvoudig als op het eerste zicht lijkt. Traditioneel wordt bepaald dat, omwille van de privaatrechtelijke aard van de verhouding tussen onderwijsgebruiker en -verstrekker, het vrij onderwijs bestaat uit een grotendeels contractuele verhouding tussen beide partijen. Toch handelt de onderwijsverstrekker in bepaalde gevallen tevens als een functionele administratieve overheid en kan ze voor derden bindende beslissingen nemen, zoals examenbeslissingen of beslissingen in verband met het uitreiken van een diploma. Dit in tegenstelling tot het officieel onderwijs, dat geacht wordt geen contractuele verhouding te laten bestaan tussen onderwijsgebruiker en -verstrekker. Dit onderscheid komt echter voornamelijk ter sprake in geval van betwistingen met betrekking tot eerder vermelde derden bindende beslissingen. Het is dan dat er onderzocht dient te worden of het al dan niet gaat om een administratieve rechtshandeling. Dit is van belang om zich tot de juiste bevoegde rechter te kunnen wenden, namelijk de burgerlijke rechter, dan wel de administratieve rechter in de vorm van de Raad van State.⁶⁵

Wat betreft de subjectieve rechten zal het de burgerlijke rechtbank zijn die bevoegd is, ongeacht over welk onderwijsnet het geschil gaat.⁶⁶ Wanneer de onderwijsverstrekker en -gebruiker een geschil hebben omtrent de rechten en verplichtingen die voortvloeien uit het schoolreglement, kunnen deze ter beoordeling worden voorgelegd aan de burgerlijke rechter. Immers, de wetgever heeft de minimale bepalingen, die door de onderwijsverstrekker moeten worden opgenomen in de onderwijsovereenkomst, vastgelegd in artikel 112 CSO. Andere bepalingen in deze Codex Secundair Onderwijs, bepalen nader wat deze rechten en verplichtingen exact inhouden. De onderwijsverstrekker en -gebruiker beschikken over rechten en plichten ten opzichte van elkaar, die door middel van een objectieve rechtsregel aan hen werden opgelegd en waarbij hen de bevoegdheid wordt verleend om deze subjectieve rechten in rechte af te dwingen.⁶⁷ In deze

⁶⁴ Artikel 2 CSO.

⁶⁵ J. DERIDDER en C. DRIESEN, *Recht naar school; onderwijsrecht voor secundaire scholen*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 223-241 en 319-321.

⁶⁶ J. DERIDDER en C. DRIESEN, *Recht naar school; onderwijsrecht voor secundaire scholen*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 325-327.

⁶⁷ Cass. 20 december 2007, nr. C.06.0574 F.

masterscriptie zal het enkel gaan om de rechten en plichten die werden opgenomen in het schoolreglement en het pedagogisch project die samen de onderwijsovereenkomst in de zin van dit onderzoek uitmaken. Het is belangrijk voor ogen te houden dat het specifiek over deze documenten gaat en niet over andere verhoudingen die tussen de verschillende partijen kunnen bestaan.

60. In hetgeen volgt, en voornamelijk in het derde hoofdstuk, zal er weinig tot geen onderscheid gemaakt worden tussen vrij en officieel onderwijs, aangezien de onderwijsovereenkomst in elk van deze netten op dezelfde decretale bepalingen rust en daarom dezelfde minimaal verplichte inhoud dient te bevatten.

Hoofdstuk 2: Kenmerken van de onderwijsovereenkomst

61. In het eerste hoofdstuk werd reeds besloten tot het bestaan van een document dat een aantal kenmerken heeft die doen denken aan een overeenkomst. De bestanddelen van die onderwijsovereenkomst werden reeds op een rij gezet en ook de manier waarop en de lange weg die werd afgelegd om een overeenkomst in te voeren in het schoolgebeuren. In dit hoofdstuk zal verder worden ingegaan op de kenmerken van de onderwijsovereenkomst, namelijk de partijen aan de overeenkomst en de kwalificatie ervan in het licht van het gemeen contractenrecht. Dit met als doel om op een duidelijke en heldere wijze de uitwerking van de regels van het gemeen contractenrecht te onderzoeken in het volgende en tevens laatste hoofdstuk.

Afdeling 1: De partijen aan de onderwijsovereenkomst

62. In het verloop van deze masterscriptie zal er, wanneer het over de partijen aan de onderwijsovereenkomst gaat, voornamelijk gesproken worden over de onderwijsgebruiker en de onderwijsverstrekker, de school, de ouder(s) en de leerling. Dit zijn eerder algemene benamingen, die in deze afdeling nader zullen worden toegelicht. Achter de termen *onderwijsgebruiker* en *onderwijsverstrekker*, schuilen meerdere niveaus, instanties of spelers die elk hun eigen functie hebben binnen het onderwijsgebeuren. Maar wie van deze spelers zijn de daadwerkelijke partijen aan de onderwijsovereenkomst?

63. In artikel 111 CSO wordt alvast bepaald dat "*elk schoolbestuur voor elk van zijn scholen een schoolreglement opmaakt waarin de rechten en plichten van elke leerling worden vastgelegd*". Verder in het artikel wordt melding gemaakt van het feit dat de betrokken personen (de ouders of de meerderjarige leerling) zich voorafgaand aan de inschrijving schriftelijk akkoord dienen te verklaren met dit schoolreglement. Maar zijn dit dan ook de partijen aan de overeenkomst of gaat het verder dan dat? Op deze vraag zal een antwoord getracht gevonden te worden in deze afdeling.

§1. De onderwijsverstrekker

1. Het GO!

64. Wat betreft het gemeenschapsonderwijs, kortweg het GO!, is er een uitgebreide regeling opgenomen in het bijzonder decreet betreffende het gemeenschapsonderwijs.⁶⁸ In artikel vijf van genoemd decreet worden de verschillende bestuursniveaus uiteengezet.

Ten eerste is er het hoogste niveau, het macro-niveau, namelijk het centrale niveau, dat bestuurd wordt door de Raad van het Gemeenschapsonderwijs en de afgevaardigd-bestuurder. Deze

⁶⁸ Bijzonder decreet van 14 juli 1998 betreffende het gemeenschapsonderwijs, BS 30 september 1998.

afgevaardigd- bestuurder is onder meer bevoegd voor de dagelijkse werking en het beheer van het GO!.⁶⁹ De raad heeft verschillende bevoegdheden, opgesomd in de artikelen 33 e.v. van het decreet betreffende het gemeenschapsonderwijs. Veel van deze taken en bevoegdheden gaan echter het toepassingsgebied van deze masterscriptie te buiten. Toch heeft de Raad een zeer specifieke bevoegdheid, die nuttig is in het licht van dit onderzoek, namelijk het pedagogisch beleid. Het is de Raad die de taak heeft om het pedagogisch project op te stellen.⁷⁰ Dit gedeelte van de onderwijsovereenkomst wordt op centraal niveau voor het gehele gemeenschapsonderwijs in Vlaanderen opgesteld. Wat betreft het pedagogisch project zal in het GO! de partij van de onderwijsverstrekker bestaan uit de Raad van het Gemeenschapsonderwijs in samenwerking met de afgevaardigd-bestuurder. Samen staan zij verder in voor het beleidstoezicht over het meso-niveau, de scholengroep.⁷¹

De scholengroepen staan onder leiding van een algemene vergadering, een raad van bestuur, een college van directeurs en een algemeen directeur. Dit is tevens het schoolbestuur. Een scholengroep wordt gedefinieerd als *“een geografisch samenhangende entiteit waarin onderwijsinstellingen van alle niveaus en een centrum voor leerlingenbegeleiding kunnen vertegenwoordigd zijn, en die tenminste basisonderwijs en secundair onderwijs aanbiedt”*.⁷² De bevoegdheden en de werking van de scholengroep zijn niet zozeer van belang in het kader van dit onderzoek, al is het wel de raad van bestuur die instaat voor het bekrachtigen van de schoolreglementen van de betrokken scholen.⁷³ Het volgende en tevens laagste niveau is dat wel.

Dit niveau, dat zich op lokaal niveau situeert, bestaat uit de scholen zelf. Een school wordt bestuurd door een directeur, die samenwerkt met een adviserende schoolraad. Wat betreft de onderwijsovereenkomst en meer bepaald het schoolreglement is het deze schoolraad die advies verleent aan de directeur in verband met het schoolreglement. Het is vervolgens de schooldirecteur die instaat voor het opstellen van dit schoolreglement. Dit onderdeel van de onderwijsovereenkomst wordt bijgevolg op het niveau van de individuele school bepaald. De onderwijsgebruiker heeft voor dit gedeelte van de overeenkomst dus een verhouding met de school zelf en de directeur, al zal er in deze masterscriptie ook hier meestal geduid worden op het schoolbestuur, aangezien deze verantwoordelijk is voor het bekrachtigen van het schoolreglement.⁷⁴

2. Het gesubsidieerd officieel onderwijs en het vrij onderwijs

65. In het gesubsidieerd onderwijs is er geen sprake van de verschillende niveaus zoals deze bestaan in het GO!. Het is echter wel mogelijk dat er een scholengemeenschap wordt opgericht. Artikel 3, 39° CSO omschrijft de scholengemeenschap als *“één school of een groep van scholen die*

⁶⁹ Artikel 40 e.v. Bijzonder decreet betreffende het gemeenschapsonderwijs.

⁷⁰ Artikel 34, 1° Bijzonder decreet betreffende het gemeenschapsonderwijs.

⁷¹ Artikel 55 en 56 Bijzonder decreet betreffende het gemeenschapsonderwijs.

⁷² Artikel 5, §3 en §6 Bijzonder decreet betreffende het gemeenschapsonderwijs.

⁷³ Artikel 23, §1, 2°, a) Bijzonder decreet betreffende het gemeenschapsonderwijs.

⁷⁴ Artikel 5, §2; 11, §1, 3°, d); 14, §1, 3° Bijzonder decreet betreffende het gemeenschapsonderwijs.

binnen een geografische omschrijving gezamenlijk instaat voor de onderwijsvoorziening". Belangrijk hier is dat, anders dan bij de scholengroep, alle scholen binnen de gemeenschap op hetzelfde niveau terug te vinden zijn. Dit betekent op het niveau van het basisonderwijs, dan wel op niveau van het secundair onderwijs. De bedoeling is dat de scholen bijvoorbeeld verschillende studierichtingen kunnen aanbieden en op die manier kunnen samenwerken om een volledig aanbod aan de leerling te garanderen. De scholen hoeven zich verder ook niet binnen hetzelfde onderwijsnet te bevinden of bestuurd te worden door dezelfde personen. Het gaat eerder om een samenwerkingsvorm dan om een bestuursvorm.⁷⁵

66. Belangrijker in het kader van deze masterscriptie is het bestaan van het schoolbestuur, de vroegere inrichtende macht. Dit is volgens artikel 3, 40° CSO "de rechtspersoon of natuurlijke persoon die verantwoordelijk is voor één of meer scholen". Het is dit schoolbestuur dat verantwoordelijk is voor het opstellen van het schoolreglement en het pedagogisch project. Dit alles in samenspraak met de schoolraad (de vroegere participatieraad, waarover meer in de volgende afdeling (*infra* nr.88 e.v.)). Het schoolbestuur staat tevens in voor de goede dagelijkse werking van de school, met inbegrip van het kiezen van personeel, bestaande uit directie en leerkrachten. In het officieel onderwijs zal het de provinciale of gemeentelijke overheid zijn die het schoolbestuur vormt. In het vrij onderwijs kan het een natuurlijke persoon of een privaatrechtelijke rechtspersoon zijn in de vorm van een VZW.⁷⁶

In het gesubsidieerd onderwijs liggen de verhoudingen eenvoudiger. Hier staat de onderwijsgebruiker tegenover het schoolbestuur. Dit kan tevens dezelfde verhouding zijn als deze met de school zelf, wanneer het schoolbestuur slechts verantwoordelijk is voor één school. Wanneer het gaat over een schoolbestuur dat zeggenschap heeft over meerdere scholen, staat de onderwijsgebruiker eerder in verhouding met het schoolbestuur, dan met die ene school waar de leerling ingeschreven is.

67. Het zal bij de inschrijving echter niet altijd de directeur of een afgevaardigde van deze laatste zijn die instaat voor de ondertekening, eender van welk onderwijsnet er sprake is. Het is best mogelijk dat iemand van het administratief of onderwijzend personeel deze taak behartigt in de vorm van een gevolmachtigde, al zal de formele verhouding meestal deze zijn van de onderwijsgebruiker en het schoolbestuur, de scholengroep, of de school zelf.

3. Wie is partij bij de overeenkomst?

68. In wat vooraf ging, werd voornamelijk gesproken over die de inhoud van de onderwijsovereenkomst bepaalt, al zegt dit niet per se iets over wie er partij is aan de kant van de onderwijsgebruiker. Vooral in het GO! spelen verschillende niveaus een rol in het opstellen van de onderwijsovereenkomst, waardoor het niet eenvoudig is te bepalen wie partij is aan de

⁷⁵ <http://www.ond.vlaanderen.be/gidsvoorleraren/1indienst/scholengemeenschap.htm>

⁷⁶ <http://www.ond.vlaanderen.be/gidsvoorleraren/1indienst/schoolbestuur.htm>

overeenkomst. Ook in de wetgeving of in de rechtsleer valt hierover niets terug te vinden, wat erop wijst dat dit element nog niet eerder onderzocht werd.

69. Wanneer we de documenten die worden voorgelegd bij inschrijving van een leerling, onder de loep nemen (zie bijlage), valt het op dat er slechts één handtekening geplaatst wordt, namelijk die van de ouder van de leerling. Ook de bepalingen van de CSO vermelden enkel het ondertekenen van het pedagogisch project en het schoolreglement door de ouders.⁷⁷ Over de andere partij aan de overeenkomst is er in de CSO of de voorliggende documenten niets terug te vinden, behalve het logo en de naam van de school in kwestie. Hierdoor kunnen we mogelijk besluiten dat het slechts de school is waar de leerling onderwijs zal volgen, die partij is aan de kant van de onderwijsverstrekker en dit los van eventuele andere niveaus of scholengemeenschappen en –groepen. Het zou ook vreemd kunnen lijken, als de onderwijsgebruiker een overeenkomst zou sluiten met een scholengroep, daar de leerling slechts in één school effectief les zal volgen. Het is ook mogelijk dat bij de inschrijving één van de leerkrachten of het personeel van de school aanwezig is. Deze zal dan werken als een vertegenwoordiger van de school die volmacht kreeg om nieuwe leerlingen in te schrijven. Maar het zal niet de leerkracht zijn die rechtstreeks partij is aan de overeenkomst, al zullen er ook voor deze bepaalde verbintenissen voortvloeien uit de overeenkomst. Belangrijk hierbij is wel dat er geen eenduidig antwoord terug te vinden valt in de verschillende juridische bronnen en er bijgevolg andere argumenten of antwoorden mogelijk zijn.

§2. De onderwijsgebruiker

70. Verder in deze masterscriptie (*infra* nr.126 e.v.) wordt de handelingsonbekwaamheid van de minderjarige uitgelegd in het licht van het gemeen contractenrecht. Dit is zeer van belang om tot een besluit te kunnen komen over de vraag wie aan de kant van de onderwijsgebruiker partij is aan de onderwijsovereenkomst. Bij de kwalificatie van de onderwijsovereenkomst als een wederkerige overeenkomst, zullen we zien dat er zowel op de ouders, als op de leerling zelf heel wat verbintenissen rusten (*infra* nr.75 e.v.). Hoewel alle verbintenissen van belang zijn om het doel van de onderwijsovereenkomst te kunnen bereiken, namelijk het behalen van het diploma, zullen het de verbintenissen in hoofde van de leerling zijn die doorslaggevend zijn om de schoolloopbaan tot een goed einde te brengen. Het is de leerling die de lessen op gepaste manier dient bij te wonen, toetsen moet afleggen en zich moet houden aan de leefregels opdat men niet gesanctioneerd zou worden. Uiteraard is het belang van de medewerking van de ouders hierbij niet te onderschatten, maar zij kunnen niet in de schoenen van hun kind geplaatst worden om de verbintenissen van deze laatste na te komen.

71. Het voelt logisch aan dat het de leerling is die partij is aan de onderwijsovereenkomst en dat de ouders bijkomende verbintenissen aangaan om de overeenkomst tussen onderwijsverstrekker en leerling een correcte uitwerking te laten vinden. Deze idee wordt versterkt door het feit dat in veel scholen ook aan de leerling gevraagd wordt om het schoolreglement te

⁷⁷ Artikel 110/1, §1, tweede lid CSO.

lezen en te ondertekenen.⁷⁸ Ondanks het feit dat de leerling de voornaamste partij is aan de kant van de onderwijsgebruiker, zullen het toch de ouders zijn die, door gebruik te maken van hun ouderlijk gezag en de daarbij horende vertegenwoordigingsbevoegdheid, de leerling inschrijven en op die manier de onderwijsovereenkomst sluiten. Dit is een gevolg van de handelingsonbekwaamheid van de minderjarige.⁷⁹ Vanaf de leeftijd van twaalf jaar dient de school wel in samenspraak met de leerling gekozen te worden, waardoor de beslissingsbevoegdheid van de ouders beperkt wordt.⁸⁰ Vanaf het moment dat de leerling bij inschrijving meerderjarig is, zal deze zelf de overeenkomst kunnen ondertekenen, en is de vertegenwoordiging door de ouders niet langer noodzakelijk.⁸¹

Afdeling 2: Kwalificatie van de onderwijsovereenkomst

72. Daar getracht zal worden het gemeen contractenrecht toe te passen op de onderwijsovereenkomst, is het van belang om voorafgaand de onderwijsovereenkomst te kwalificeren naar gemeen contractenrecht. Enkel de voor het onderzoek belangrijkste kwalificaties zullen hier beschreven worden, hoewel het mogelijk is om alle mogelijke kwalificaties die in de literatuur worden vermeld na te gaan. Een overeenkomst wordt volgens S. Stijns gedefinieerd als *"een op consensus berustende meerzijdige rechtshandeling waarbij minstens één juridisch bindende verbintenis wordt aangegaan"*. De definitie is echter van toepassing op de vermogensrechtelijke overeenkomst, al worden de regels die hierop betrekking hebben naar analogie toegepast op andere overeenkomsten die in het privaatrecht kunnen bestaan. Van deze analogische toepassing, en meer bepaald de vraag of dit al dan niet mogelijk is, zal in dit onderzoek worden uitgegaan en gebruikgemaakt worden om de onderzoeksvragen te beantwoorden.

§1. De onderwijsovereenkomst als consensuele of plechtige overeenkomst?

73. Naar gemeen contractenrecht is een consensuele overeenkomst, een overeenkomst die tot stand komt zonder vormvoorwaarden. De wilsovereenstemming van de partijen is voldoende om het contract uitwerking te geven. Een plechtige overeenkomst daarentegen is onderworpen aan bepaalde formaliteiten alvorens de overeenkomst gesloten kan worden.⁸²

74. De vraag die rijst is of de onderwijsovereenkomst een consensuele dan wel een plechtige overeenkomst uitmaakt. Een vraag waarop geen eenduidig antwoord gegeven kan worden. Wanneer we naar het voorbeeld van een inschrijvingsdocument in bijlage kijken, valt het op dat er

⁷⁸ J.L. VANDERHOEVEN en J. DE CUYPER, *Rechten en plichten op school. Het schoolreglement in het secundair onderwijs*, Leuven, Garant, 1999, 25-28 en <http://www.sint-jozefinstituut.be/onze-school/schoolreglement/>.

⁷⁹ Artikel 376 BW en P. SENAËVE, *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven, Acco, 2011, 431-432.

⁸⁰ Artikel 110/1, §1 CSO.

⁸¹ Artikel 3,32° CSO en J. DERIDDER en C. DRIESEN, *Recht naar school; onderwijsrecht voor secundaire scholen*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 35.

⁸² S. STIJNS, *Verbintenissenrecht, boek 1*, Brugge, die Keure, 2005, 22-23; W. VAN GERVEN en S. COVEMAËKER, *Verbintenissenrecht*, Leuven, Acco, 2010, 58-59; P. VAN OMMESLAGHE, *Droit des obligations*, Brussel, Bruylant, 2010, 129-131 en P. WÉRY, *Droits des obligations; théorie générale du contrat*, Brussel, Larcier, 2010, 77-81.

slechts één handtekening gevraagd en geplaatst wordt, namelijk die van de onderwijsgebruiker. Deze handtekening dient als voor akkoordverklaring met het pedagogisch project en het schoolreglement. Hoewel de handtekening noodzakelijk is om de inschrijving te voltooien, is het ook mogelijk om te beargumenteren dat het gaat om louter consensuele overeenkomst. Er wordt slechts van één van de partijen een handtekening gevraagd, waardoor het twijfelachtig is of het sowieso gaat om een plechtige overeenkomst. Het feit dat beide partijen instemmen met het sluiten van de overeenkomst, lijkt belangrijker, dan het element van de ondertekening. Er valt voor beide hypothesen iets te zeggen, maar een pasklaar antwoord kan ook in samenlezing met de literatuur niet gevonden worden op dit moment.

§2. De onderwijsovereenkomst als wederkerige overeenkomst

75. Artikel 1102 BW bepaalt dat een contract wederkerig is wanneer "*de contractanten zich over en weder jegens elkaar verbinden*". Behalve het feit dat het gaat om wederzijdse verbintenissen, dienen deze ook samen te hangen met mekaar. De ene partij gaat een verbintenis aan in ruil voor een verbintenis in hoofde van de andere partij.⁸³ Dit is iets dat zeker geldt voor de onderwijsovereenkomst, waarbij de verbintenissen in hoofde van de onderwijsgebruiker en – verstrekker nauw met mekaar verbonden zijn. Het is van groot belang dat voornamelijk de leerling de verbintenissen nauwgezet nakomt, opdat ook de onderwijsverstrekker bepaalde verbintenissen zal uitvoeren. Er hangen ook strenge sancties vast aan het niet-nakomen van de overeenkomst door de onderwijsgebruiker, waarover later meer (*infra* nr.154 e.v.).

76. Dat het niet geheel duidelijk is wie de contractanten zijn van de onderwijsovereenkomst, bleek reeds uit de vorige afdeling. In de situatie van wederkerige verbintenissen wordt de onderwijsverstrekker gezien als partij in het algemeen, ongeacht de diverse andere spelers die als vertegenwoordiger van de onderwijsverstrekker kunnen beschouwd worden. Wat betreft de persoon van de onderwijsgebruiker, geldt ook het beginsel van de vertegenwoordiging van het kind door de ouders. Echter, ondanks deze vertegenwoordiging, rusten er op zowel de leerling als de ouder verschillende verbintenissen. De verbintenissen die deze drie personen aangaan door het sluiten van de onderwijsovereenkomst, worden hier kort besproken.

1. Verbintenissen in hoofde van de ouder

77. Dat er wederzijdse verbintenissen voortspuiten uit de onderwijsovereenkomst die ook betrekking hebben op de ouder, kan eerst en vooral worden afgeleid uit artikel 112, 13° CSO. Hierin wordt gesteld dat de onderwijsverstrekker verplicht is om in het schoolreglement een engagementsverklaring op te nemen. In deze verklaring worden een aantal wederzijdse afspraken vastgelegd die regels bevatten over onder meer oudercontacten, spijbelbeleid,

⁸³ S. STIJNS, *Verbintenissenrecht, boek 1*, Brugge, die Keure, 2005, 23-25; P. VAN OMMESLAGHE, *Droit des obligations*, Brussel, Bruylant, 2010, 128-129 en P. WÉRY, *Droits des obligations; théorie générale du contrat*, Brussel, Larcier, 2010, 67-69.

leerlingenbegeleiding en de onderwijstaal. Wanneer we als voorbeeld het schoolreglement van het Sint-Jozefinstituut Bokrijk erbij nemen, kunnen we opmerken dat de engagementsverklaring zich afspeelt tussen de school en de ouders. Dit wijst nogmaals op de belangrijke rol die de ouders spelen als partij aan de onderwijsovereenkomst. In de engagementsverklaring wordt dan ook een actieve medewerking in van de ouders gevraagd in verschillende domeinen van het schoolleven. Zo hebben de ouders bijvoorbeeld de verplichting om aanwezig te zijn op de oudercontacten en indien dit niet lukt dit aan de school te melden. Ook het engagement om ook thuis gebruik te maken van de onderwijstaal vergt inspanningen vanwege de ouders. Het is de engagementsverklaring die in veel gevallen als één van de eerste elementen terug te vinden is in het schoolreglement, samen met het pedagogisch project.⁸⁴

78. Daarnaast worden in de schoolreglementen ook bepalingen omtrent de schoolrekening opgenomen. Daar een kind recht heeft op onder andere levensonderhoud, opleiding en ontplooiing, valt ook deze verbintenis ten laste van de ouders.⁸⁵ Hierbij dient tevens vermeld te worden dat de ouders hoofdelijk gehouden zijn tot de betaling van de schoolrekening, waardoor beide ouders aangesproken kunnen worden voor de volledige som. Er wordt in beginsel geen gesplitste schoolrekening opgemaakt.⁸⁶ Dit is echter het basisprincipe dat gebruikt wordt wanneer de ouders gehuwd of wettelijk samenwonend zijn. Uiteraard zijn er afwijkende regelingen, wanneer de ouders bijvoorbeeld feitelijk samenwonend of gescheiden zijn. Hierop zal in dit onderzoek niet verder worden ingegaan.

2. Verbintenissen in hoofde van de leerling

79. Er zijn echter niet alleen wederzijdse regels tussen ouders en school. Ook de leerlingen persoonlijk krijgen via het schoolreglement een aantal verbintenissen opgelegd. Deze dienen te worden opgenomen in de vorm van leefregels, die als doel hebben om de goede werking van de school te bevorderen.⁸⁷ Zo zullen leerlingen zich moeten onthouden van daden van geweld of pesterij.⁸⁸ Een ander voorbeeld is het voorkomen en de kledij op school. Het is echter afhankelijk van school tot school welke regels specifiek als leefregels worden opgesomd, al bepaalt artikel 112 CSO de minimale inhoud van de leefregels. Het is in deze lijst van leefregels dat ook het orde- en tuchtreglement werden opgenomen. Dit wijst erop dat het deze verbintenissen zijn, die opgenomen worden in de vorm van leefregels en waaraan leerlingen zich verplicht dienen te houden, indien zij een orde- of tuchtsanctie wensen te voorkomen. De voorbeelden die hier werden gegeven zijn louter exemplatief. Wanneer men een korte blik werpt op eender welk schoolreglement, kunnen er tientallen verbintenissen waaraan de leerling zelf dient de voldoen, worden teruggevonden. Omwille van de beperkte omvang van dit onderzoek, zullen deze niet allemaal opgesomd worden,

⁸⁴ Artikel 2 Schoolreglement Sint-Jozefinstituut Bokrijk, 2014-2015, 5-7.

⁸⁵ Artikel 203, §1 BW en P.SENAEVE, *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven, Acco, 2011, 400.

⁸⁶ Artikel 112, 6° CSO en artikel 2.4 Schoolreglement Sint-Jozefinstituut Bokrijk, 2014-2015, 10-11 en J.DERIDDER en C.DRIESEN, *Recht naar school; onderwijsrecht voor secundaire scholen*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 529-531.

⁸⁷ Artikel 112, 10° CSO.

⁸⁸ Artikel 112, 10°, b) CSO.

het is belangrijker te weten dat deze verbintenissen voornamelijk in de vorm van leefregels zullen worden opgelijst.

3. Verbintenissen in hoofde van de onderwijsverstrekker

80. Op het eerste zicht kan de indruk sterk zijn dat er, omwille van het sterke eenzijdige karakter van de inhoud van de onderwijsovereenkomst, enkel verbintenissen worden opgelegd in hoofde van de onderwijsgebruiker. Toch kunnen er in het schoolreglement tevens verbintenissen in hoofde van de onderwijsverstrekker teruggevonden worden. De grootste en belangrijkste verbintenis in het kader van deze masterscriptie zou reeds het feit kunnen zijn dat de onderwijsverstrekker verplicht is om een schoolreglement met een wettelijke bepaalde minimale inhoud op te stellen. In die minimale inhoud, opgenomen in de CSO, kunnen we enkele verbintenissen terugvinden. Zo zijn er verplichtingen in hoofde van de onderwijsverstrekker met betrekking tot de privacy van de leerling, leerlingenevaluatie en de inspraakmogelijkheden, om maar enkele voorbeelden op te sommen.⁸⁹

81. Wanneer dit *in concreto* wordt bekeken in een bestaand schoolreglement, zien we dat de school bijvoorbeeld op vlak van privacy van de leerling, de verplichting heeft om, wanneer de leerling van school verandert, bepaalde leerlingengegevens door te geven aan de nieuwe school.⁹⁰ Een ander voorbeeld is het feit dat de leerling bezwaren kan uiten tegen publicaties van beeldopnamen waarin deze laatste voorkomt. De school zal in dat geval geen beelden meer publiceren.⁹¹ Dit zijn maar enkele, beperkte, voorbeelden van de verbintenissen die kunnen bestaan in hoofde van de onderwijsverstrekker. Het is het mogelijk om in zowel artikel 112 CSO, als bestaande schoolreglementen, diverse andere voorbeelden terug te vinden. Hier wordt de term onderwijsverstrekker gebruikt om deze in het algemeen aan te duiden. Het is mogelijk dat de diverse verbintenissen die in hoofde van de onderwijsverstrekker bestaan, zullen rusten op verschillende personen die de onderwijsverstrekker vertegenwoordigen. Zo zullen sommige verbintenissen eerder van toepassing zijn op de directie van een school en andere dan weer op een leerkracht.

§3. Overeenkomst *intuitu personae*

82. Een overeenkomst is *intuitu personae* wanneer zij wordt gesloten op basis van de wederpartij zelf of hetgeen deze te bieden heeft.⁹² De onderwijsovereenkomst kan gezien worden als zo een contract, zeker vanuit het standpunt van de onderwijsgebruiker. De ouders, in samenspraak met de leerling, zullen een school kiezen omwille van diverse redenen. De keuze kan

⁸⁹ Artikel 112, 7°-9° CSO.

⁹⁰ Artikel 4.2.2 Schoolreglement Sint-Jozefinstituut Bokrijk, 2014-2015, 32.

⁹¹ Artikel 4.2.3 Schoolreglement Sint-Jozefinstituut Bokrijk, 2014-2015, 32.

⁹² S. STIJNS, *Verbintenissenrecht, boek 1*, Brugge, die Keure, 2005, 26-27; W. VAN GERVEN en S. COVEMAERKER, *Verbintenissenrecht*, Leuven, Acco, 2010, 61-62; P. VAN OMMESLAGHE, *Droit des obligations*, Brussel, Bruylant, 2010, 133-136 en P. WÉRY, *Droits des obligations; théorie générale du contrat*, Brussel, Larcier, 2010, 86-88.

bijvoorbeeld afhankelijk zijn van het onderwijsnet en daarmee samenhangend de al dan niet confessionele grondslag van het onderwijs. Maar ook het onderwijsaanbod of de werking van de school kunnen doorslaggevend zijn. De keuze voor een bepaalde onderwijsverstrekker kan ook op basis van puur praktische overwegingen worden gemaakt. Zo kan het belangrijk zijn dat de school op een zo kort mogelijke afstand van de woning van de leerling ligt of dat de onderwijsinstelling eenvoudig bereikbaar is met de fiets of het openbaar vervoer. Al deze voorbeelden wijzen erop dat de keuze voor een school in veel gevallen op een weloverwogen manier gemaakt wordt en dat de zeer diverse eigenschappen van een school van groot belang zijn voor de onderwijsgebruiker. Voor de onderwijsgebruiker zal de onderwijsovereenkomst in elk geval een *intuitu personae*-karakter bezitten.

83. Ook de onderwijsverstrekker gaat de onderwijsovereenkomst in zekere zin *intuitu personae* aan. Meer algemeen zal de onderwijsverstrekker niet zomaar met iedereen een onderwijsovereenkomst sluiten. Men zal zich bij het oprichten van een secundaire onderwijsinstelling enkel richten op leerlingen die voldoen aan de voorwaarden om aan het middelbaar onderwijs deel te nemen. De onderwijsverstrekker zal er enkel voldoening uit halen wanneer de verbintenissen in hoofde van de leerling worden nagekomen door deze leerling alleen en niet door andere leerlingen of de ouders. Als onderwijsverstrekker is het niet mogelijk om contracten *intuitu personae* aan te gaan, zoals de onderwijsgebruiker dit kan ten opzichte van de onderwijsverstrekker. Een school is, omwille van de beperkte weigeringsgronden (*infra* nr.117 e.v.), niet in de mogelijkheid om leerlingen te selecteren op basis van persoonlijkheid of bepaalde kwaliteiten. Dit neemt niet weg dat de overeenkomst vanuit het oogpunt van de onderwijsverstrekker in beperkte mate ook een *intuitu personae*-karakter heeft.

§4. De onderwijsovereenkomst als toetredingscontract

1. Het toetredingscontract

84. In de literatuur wordt een toetredingscontract als volgt omschreven: een overeenkomst, gesloten tussen twee partijen, waarbij de ene (economisch zwakkere) partij geen zeggenschap heeft over de inhoud van de overeenkomst die in feite eenzijdig wordt vastgesteld door de andere (economisch sterkere partij). De zwakkere partij heeft eigenlijk alleen de vrijheid om al of niet in dit vooraf gegeven kader te stappen (letterlijk: toe te treden). Deze vrijheid om al of niet te contracteren is bovendien bijzonder relatief wanneer het gaat over noodzakelijk goederen of diensten, zoals water- en gasdistributie, bank- of verzekeringsdiensten.⁹³

85. In het kader van deze masterscriptie gaan we er vanuit dat er een onderwijsovereenkomst bestaat. Deze overeenkomst bestaat, zoals gezegd (*supra* nr.35 e.v.), uit een pedagogisch project

⁹³ S. STIJNS, *Verbintenissenrecht, boek 1*, Brugge, die Keure, 2005, 31; W. VAN GERVEN en S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Leuven, Acco, 2010, 63-64; P. VAN OMMESLAGHE, *Droit des obligations*, Brussel, Bruylant, 2010, 186-187 en P. WÉRY, *Droits des obligations; théorie générale du contrat*, Brussel, Larcier, 2010, 96-99. In het kader van dit onderzoek is het beter om te spreken over een sterkere of dominantere partij, dan over een economisch(sterkere / zwakkere) partij, aangezien dit onderzoek zich niet afspeelt in een economische context.

en een schoolreglement waarin de wederzijdse rechten en plichten van de onderwijsgebruiker en – verstreker zijn opgenomen. Bij inschrijving dienen deze documenten vervolgens ondertekend te worden door de ouders.⁹⁴ Uit het feit dat de CSO enkel de ondertekening door de ouders verplicht stelt, en dus niet door de onderwijsverstreker, blijkt dat de voorgelegde overeenkomst door de ouders enkel zal kunnen worden aanvaard, zonder dat er overleg mogelijk is met de onderwijsverstreker. Zoals eerder reeds bleek (*supra* nr.29), wordt de onderwijsovereenkomst grotendeels opgesteld door slechts één van de betrokken partijen, namelijk de onderwijsverstreker, in de vorm van het schoolbestuur. De onderwijsverstreker kan dan ook gezien kan worden als de sterkere partij, aangezien zij een noodzakelijke dienst aanbiedt voor de andere partij. Deze laatste partij is de onderwijsgebruiker, die in dit geval gezien kan worden als een zwakkere partij die beroep doet op de diensten die door de onderwijsverstreker worden aangeboden.

86. Uit wat vooraf gaat met betrekking tot de partijen aan de onderwijsovereenkomst, blijkt dat het de betrokken personen zijn, *in casu* de inschrijvende ouders of de meerderjarige leerling, die de aanvaardende partij zijn in deze overeenkomst. Dit betekent dat zij weinig tot geen mogelijkheid tot onderhandelen of inspraak hebben voor wat betreft de inhoud van de onderwijsovereenkomst. De inhoud van de documenten heeft een grotendeels eenzijdig karakter dat wordt bepaald door het schoolbestuur. Op het moment dat men de beslissing neemt om in te gaan op het aanbod dat uitgaat van de onderwijsverstreker, zal men dan ook akkoord moeten gaan met het voorliggende schoolreglement en pedagogisch project in zijn geheel. Daarbij komt het feit dat de onderwijsverstreker een noodzakelijke dienst aanbiedt en om die reden een sterkere positie heeft tegenover de onderwijsgebruiker. Wanneer deze elementen op een rij gezet worden, komen we tot het besluit dat de onderwijsovereenkomst tegemoet komt aan de definitie van het toetredingscontract.

87. De wilsovereenstemming tussen onderwijsgebruiker en onderwijsverstreker komt tot stand op het ogenblik dat de onderwijsgebruiker het aanbod van de onderwijsverstreker schriftelijk aanvaardt. Het feit dat de onderwijsverstreker een schoolreglement opstelt, wijst mijn inziens op het feit dat deze open staat tot het sluiten van een overeenkomst. Verder dient er hier ook op gewezen te worden dat de onderwijsverstreker zeer weinig redenen kan opwerpen om een wilsovereenstemming en bijgevolg de onderwijsovereenkomst te weigeren (*infra* nr.117 e.v.). Op het moment dat wilsovereenstemming ontstaat, is er sprake van een onderwijsovereenkomst. Voor een analyse wat betreft de geldigheidsvoorwaarden voor een overeenkomst naar gemeenrecht, wil ik graag verwijzen naar het derde hoofdstuk van deze masterscriptie, waarin een uitgebreide bespreking van deze elementen in het licht van de onderwijsovereenkomst zal plaatsvinden.

⁹⁴ Artikel 110/1, §1, tweede lid CSO.

2. Nuancering: participatie in het secundair onderwijs

88. Het is hier echter wel van belang om het eenzijdige karakter van de onderwijsovereenkomst te nuanceren. Zoals elders in dit onderzoek (*supra* nr.29 e.v.) al werd aangehaald, waren er verschillende initiatieven van de wetgever om te verhelpen aan de problematiek die er zou kunnen ontstaan als gevolg van het gebrek aan inspraak in hoofde van de onderwijsgebruiker.

a. Decreet van 23 oktober 1991

89. Ten eerste is er het decreet van 23 oktober 1991 betreffende de medezeggenschap in het gesubsidieerd onderwijs, dat later voor wat betreft het basis- en secundair onderwijs werd opgeheven door middel van het Vlaams Decreet van 2 april 2004 betreffende de participatie op school.⁹⁵ Volgens het eerst vermelde decreet bestaat de participatieraad uit vertegenwoordigers van alle betrokken groepen in het onderwijsgebeuren, zoals het schoolbestuur, de ouders, het personeel en de lokale gemeenschap. Aan deze participatieraad kwam volgens het decreet een adviesbevoegdheid toe die betrekking had op een aantal elementen betreffende bijvoorbeeld de organisatie van de school en de begeleiding en evaluatie van de leerlingen. Buiten deze adviesbevoegdheid beschikte de participatieraad ook over een overlegbevoegdheid die onder meer van toepassing was op de vaststelling en wijziging van het schoolreglement. Dit overleg kon plaatsvinden tussen het schoolbestuur en de participatieraad, waardoor er toch een zekere betrokkenheid gecreëerd werd voor wat betreft het opstellen van het schoolreglement dat uiteindelijk leidt tot een onderwijsovereenkomst.⁹⁶

b. Decreet van 2 april 2004

90. Vervolgens is er het Vlaams decreet van 2 april 2004 betreffende participatie op school en de Vlaamse Onderwijsraad, ook wel het participatiedecreet genoemd. Het participatiedecreet is van toepassing op het basis- en secundair onderwijs dat gefinancierd of gesubsidieerd wordt door de Vlaamse Gemeenschap.⁹⁷ In dit decreet is er geen sprake meer van een participatieraad, maar wordt er melding gemaakt van de schoolraad. Deze schoolraad wordt georganiseerd op het niveau van de school zelf.⁹⁸ Volgens artikel 10, §1, tweede lid Participatiedecreet wordt de schoolraad voor wat betreft het secundair onderwijs samengesteld uit vertegenwoordigers van de ouders, het personeel, de leerlingen en de lokale gemeenschap.⁹⁹ Via deze schoolraad kunnen de pedagogische raden, de ouderraden en de leerlingenraden hun bedenkingen of adviezen doorgeven aan alle

⁹⁵ Artikel 58 Vlaams Decreet van 2 april 2004 betreffende participatie op school en de Vlaamse Onderwijsraad, *BS* 6 augustus 2004.

⁹⁶ Artikel 3 ev. decreet 23 oktober 1991.

⁹⁷ Artikel 4 Participatiedecreet.

⁹⁸ *Parl.St.VI. Parl. 2003-2004, nr.1955/1.*

⁹⁹ L. VÉNY, *Onderwijsrecht, dragende beginselen*, Brugge, die Keure, 2010, 24.

partijen die deel uitmaken van deze schoolraad. De schoolraad zal dan ook bestaan uit afgevaardigden van deze verschillende raden.¹⁰⁰

Dat de schoolraad van groot belang is en dat de bevoegdheden die aan hen verleend werden geen dode letter blijven, valt op te maken uit het feit dat de schoolraden terecht kunnen bij de Commissie Zorgvuldig Bestuur.¹⁰¹ Deze Commissie zal bevoegd zijn in geval de bevoegdheden die de schoolraad toekomen niet worden nageleefd. Wat betreft het schoolreglement is het tevens deze schoolraad die een belangrijke functie bekleedt. Het schoolbestuur zal overleg plegen met de schoolraad in verband met het opstellen of wijzigen van het schoolreglement. Indien beide partijen hier niet tot overeenstemming komen, zal het echter wel het schoolbestuur zijn dat de knoop doorhakt en een beslissing neemt. De bevoegdheden van de schoolraad lopen aldus gelijk met de bevoegdheden waarover de vroegere participatieraad kon beschikken.¹⁰²

c. *Bijzonder decreet van 14 juli 1998*

91. Naast dit decreet van 2 april 2004, dat van toepassing is op het gesubsidieerd officieel onderwijs en het vrij onderwijs, is voor wat betreft de participatie in het gemeenschapsonderwijs het bijzonder decreet betreffende het gemeenschapsonderwijs van toepassing.¹⁰³ Het schoolbestuur, in het GO! binnen elke school bestaand uit de directeur en een adviserende schoolraad, is ook hier bevoegd voor het opstellen van het schoolreglement.¹⁰⁴ Dit schoolreglement zal later ook bekrachtigd moeten worden door de raad van bestuur.¹⁰⁵ De schoolraad, die bevoegd is om overleg te plegen met de directeur bij het opstellen van het schoolreglement, is in het secundair GO! samengesteld uit vertegenwoordigers van de verschillende betrokken groepen uit het onderwijsleven. Zoals vertegenwoordigers van de ouders van de leerlingen, vertegenwoordigers van het personeel, vertegenwoordigers uit de lokale sociale, economische en culturele milieus gekozen door de ouders en het personeel en ten laatste de directeur.¹⁰⁶ Ook hier bestaat er dus een orgaan dat instaat voor participatie en samenspraak voor wat onder meer het schoolreglement betreft.¹⁰⁷

¹⁰⁰ L. VENY, *Onderwijsrecht, dragende beginselen*, Brugge, die Keure, 2010, 24.

¹⁰¹ Artikel 33 Participatiedecreet.

¹⁰² Artikel 21 en 22 Participatiedecreet en J. DERIDDER en C. DRIESEN, *Recht naar school, onderwijsrecht voor secundaire scholen*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 265-277.

¹⁰³ Bijzonder decreet van 14 juli 1998 betreffende het gemeenschapsonderwijs, BS 28 april 2010.

¹⁰⁴ Artikel 11, §1, 3°, d en 14 §1, 3° Bijzonder decreet 14 juli 1998 betreffende het gemeenschapsonderwijs.

¹⁰⁵ Artikel 23 §1, 2°, a Bijzonder decreet 14 juli 1998 betreffende het gemeenschapsonderwijs.

¹⁰⁶ Artikel 7 Bijzonder decreet 14 juli 1998 betreffende het gemeenschapsonderwijs.

¹⁰⁷ J. DERIDDER en C. DRIESEN, *Recht naar school, onderwijsrecht voor secundaire scholen*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 277-282 en B. VERBEECK, *Juridisering en deregulering in onderwijs*, onuitg. doctoraatsthesis Rechten, U.Gent, 2007, 355-356.

§5. De onderwijsovereenkomst als bron van inspanningsverbintenissen

1. Al het mogelijke doen om kwalitatief onderwijs te bieden

92. De onderwijsovereenkomst die tot stand komt op het moment van de wilsovereenstemming is een inspanningsverbintenis die de onderwijsverstrekker aangaat ten opzichte van de onderwijsgebruiker. Dit wil zeggen dat de onderwijsvertrekker als een bonus pater familias alle nodige inspanningen zal moeten leveren opdat de kansen van de onderwijsgebruiker om een degelijk resultaat te behalen worden vergroot. De school zal dus te goeder trouw en naar zijn beste mogelijkheden moeten handelen om dit doel te bewerkstelligen en kwaliteitsvol onderwijs te verstrekken. Dit wil ook zeggen dat in het geval de leerling het gewenste resultaat, dat beoogd werd bij de inschrijving, niet behaalt, de bewijslast bij de onderwijsgebruiker zelf ligt. Men zal in dit geval moeten aantonen dat er in hoofde van de school specifieke tekortkomingen bestaan die ervoor gezorgd hebben dat men het gewenste doel niet kon bereiken. Wanneer het door de onderwijsgebruiker gewenste resultaat niet wordt behaald, zal het dan ook in veel gevallen niet eenvoudig zijn aan te tonen dat dit louter door toedoen van de onderwijsverstrekker gebeurd is. Het feit dat iemand slechte studieresultaten heeft en er als gevolg niet in slaagt om het gewenste diploma te behalen, zal meestal niet alleen maar aan de onderwijsverstrekker te wijten zijn, maar vaak ook aan de leerling zelf, wat het bewijs bemoeilijkt.¹⁰⁸

2. Aansprakelijkheid van de onderwijsverstrekker?

93. In het buitenland werd van de inspanningsverbintenissen van de onderwijsverstrekker reeds gebruik gemaakt om een aansprakelijkheidsvordering tegen de school in te stellen. Het belangrijkste voorbeeld hiervan is de Nederlandse Schaapman zaak. In de school in kwestie werd een gedeelte van de leerstof niet volledig behandeld. Eén van de leerlingen werd aangeraden om een lagere studierichting aan te vatten. De ouders waren hiermee niet akkoord, aangezien zij geloofden in de capaciteiten van hun zoon en dit advies eerder zagen als een gevolg van het gebrekkige onderwijs dat hij in de afgelopen jaren gekregen had, waarover zij meermaals hun ongenoegen hadden geuit bij de directie. De ouders besloten hun zoon te laten testen op mogelijke achterstand omwille van de slechte onderwijsomstandigheden en hem in te schrijven voor bijlessen. Er werd een vordering ingesteld bij de rechter, op basis waarvan ze de kosten voor de testen en de bijlessen wensten terug betaald te zien, maar die werd afgewezen. Daarop namen de ouders de beslissing om een schadevergoeding te eisen.¹⁰⁹

De vordering tot schadevergoeding was gebaseerd op het betoog dat de onderwijsverstrekker een achterstand liet ontstaan bij de leerlingen en niet al het nodige deed om dit te voorkomen en de opgelopen achterstand weg te werken. Op die manier zou de onderwijsverstrekker volgens de

¹⁰⁸ B. BELIËN en G. VAN HAEGENDOREN, *Meester wie heeft gelijk?*, Brugge, die Keure, 2010, 63-74; L. VENY, *Rechtsbescherming in het onderwijs*, Brugge, die Keure, 1990, 16-22 en B. VERBEECK, *Juridisering en deregulering in onderwijs*, onuitg. doctoraatsthesis Rechten, U.Gent, 2007, 48-53.

¹⁰⁹ F. DE ZOETE en F. VAN BEUGEN, *Juridisch jaarboek onderwijs 2007*, Den Haag, Sdu Uitgevers, 2007, 165-168 en P. DE TAVERNIER, "Aansprakelijkheid voor educational failure", *T.O.R.B.* 2006-07, (507) 507-508.

eisende partij haar onderwijsovereenkomst niet zijn nagekomen, op basis waarvan zij verondersteld werd kwalitatief onderwijs aan te bieden. Aan deze vordering werd wel gehoor gegeven door de rechter.¹¹⁰

Nog in Nederland werd een school voor de rechter gebracht omdat zij volgens enkele ouders niet alle mogelijke middelen had ingezet om een leerling die werd gepest te beschermen en de pestende leerling sanctionerende maatregelen op te leggen. Ook dit op basis van het niet nakomen van de inspanningsverbintenissen die voortvloeien uit de onderwijsovereenkomst. Hier werd de vordering echter niet toegekend, omdat het voor de school omwille van financiële redenen en ten bate van de kwaliteit van het onderwijs niet mogelijk was om verder gaande maatregelen te nemen dan degene die reeds werden genomen.¹¹¹

94. We kunnen hier uit opmaken dat er in andere rechtssystemen reeds gebruik gemaakt werd van regels uit het gemeen contractenrecht om in een onderwijsovereenkomst aangegane verbintenissen af te dwingen. Dit gebeurde niet alleen in Nederland, maar ook in Groot-Brittannië werd het niet nakomen van de inspanningsverbintenis verschillende malen ingeroepen, al zou een volledige analyse van buitenlandse rechtspraak ons te ver leiden. In België kon zulke aansprakelijkheidsvordering nog niet worden teruggevonden, al neemt het niet weg dat het op basis van ons gemeen contractenrecht een mogelijkheid is die openstaat. Zoals uit de Nederlandse voorbeelden reeds blijkt, is het tevens niet zo eenvoudig om deze vordering met succes in te stellen. Zoals hierboven aangehaald zal het heel moeilijk zijn om een niet-nakoming van de school te bewijzen en is het tevens de verantwoordelijkheid van de leerling om tot een bepaald resultaat te komen. Het zou al om een zeer flagrante miskening van de inspanningsverbintenissen moeten gaan opdat de onderwijsverstrekker zou kunnen worden veroordeeld tot het betalen van een schadevergoeding. Hierdoor zal er eerder sprake zijn van een gedeelde schuld, wanneer de aansprakelijkheid van de school kan worden aangetoond.

¹¹⁰ F. DE ZOETE en F. VAN BEUGEN, *Juridisch jaarboek onderwijs 2007*, Den Haag, Sdu Uitgevers, 2007, 165-168 en P. DE TAVERNIER, "Aansprakelijkheid voor educational failure", *T.O.R.B.* 2006-07, (507) 507-508.

¹¹¹ B. VERBEECK, "Judicialisering in het onderwijs. Kijkt de rechter voortaan mee over de schouder van de leerkracht?", *T.O.R.B.* 2008-09, (213) 215.

Hoofdstuk 3: Wat is de concrete uitwerking van de regels van gemeen contractenrecht op de onderwijsovereenkomst?

95. Nu duidelijk is geworden wat een onderwijsovereenkomst is en waaruit deze bestaat en wie de partijen zijn bij deze overeenkomst, kan er worden overgegaan tot de essentie van deze masterscriptie. In dit hoofdstuk zal namelijk onderzocht worden hoe de regels van gemeen contractenrecht hun uitwerking vinden op de onderwijsovereenkomst. Daarom zullen de verschillende elementen die eigen zijn aan een overeenkomst naar gemeen recht hier bekeken worden in het licht van de onderwijsovereenkomst. Zo zullen de contractvrijheid, totstandkoming, wijziging en de beëindiging van de overeenkomst in dit hoofdstuk uitvoerig aan bod komen. Belangrijk om weten is wel dat de besproken elementen niet limitatief van aard zijn. Hoewel het mogelijk is om meerdere aspecten van het gemeen contractenrecht te bespreken in het licht van de onderwijsovereenkomst, werd ervoor gekozen om slechts de meest relevante leerstukken in dit hoofdstuk te bespreken, gezien de beperkte draagwijdte van dit onderzoek. Er wordt verwacht dat deze elementen het meest kunnen bijdragen aan het beantwoorden van de onderzoeksvragen. Hierbij zal getracht worden een antwoord te vinden op de vraag of het gemeen contractenrecht volledig, helemaal niet of slechts gedeeltelijk kan worden toegepast op de onderwijsovereenkomst.

Afdeling 1: De wilsautonomie

§1. De drie facetten van de wilsautonomie

96. Met de term *wilsautonomie* bedoelt men in ruime zin dat iedereen bevoegd is om beslissingen te nemen met betrekking tot zijn eigen rechtspositie. Dat was tevens de basis van contractenrecht van het Burgerlijk Wetboek van 1804. Vandaag de dag bestaat deze wilsautonomie uit drie facetten. Ten eerste is er de contractvrijheid. Dit principe bepaalt dat de burger het recht om vrij te beslissen of hij al dan niet een contract wilde sluiten en welke inhoud vervolgens aan dit contract wordt gegeven. Ook kan men vrij kiezen met wie men deze overeenkomst al dan niet wenste te sluiten. Het tweede facet is het *consensualisme*. In principe volstaat het dat men consensus vindt om de overeenkomst te sluiten en de rechtsgevolgen te laten intreden. Ten slotte is er de verbindende kracht van de overeenkomst. Dit element is terug te vinden in artikel 1134, eerste lid BW dat bepaalt dat "*alle overeenkomsten die wettig zijn aangegaan, strekken degenen die deze hebben aangegaan, tot wet*". Uit de wilsovereenstemming vloeit de verbondenheid van partijen aan de overeenkomst voort.¹¹²

97. Het is de contractvrijheid die met betrekking tot het ontstaan van de onderwijsovereenkomst een belangrijke rol zal spelen in deze scriptie. Zoals eerder in dit werk (*supra* nr.31 e.v.) al kort werd aangehaald, zijn de bepalingen opgenomen in het GOK-I Decreet uitermate belangrijk wat betreft de contractvrijheid, en meer bepaald de vrijheid om te kiezen met

¹¹² S. STIJNS, *Verbintenissenrecht, boek 1*, Brugge, die Keure, 2005, 37; W. VAN GERVEN en S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Leuven, Acco, 2010, 71-72; P. VAN OMMESLAGHE, *Droit des obligations*, Brussel, Bruylant, 2010, 152-156 en P. WÉRY, *Droits des obligations; théorie générale du contrat*, Brussel, Larcier, 2010, 109-111.

wie men al dan niet wil contracteren en de contractweigering. Maar ook een onderzoek naar de keuze om al dan niet een onderwijsovereenkomst te sluiten en de inhoud ervan te bepalen zijn hier van belang.

§2. De contractvrijheid

98. Zoals gezegd (*supra* nr.97) bestaat de contractvrijheid in het gemeen recht in principe uit de vrijheid om al dan niet te contracteren, de vrijheid om de inhoud naar eigen keuze te bepalen en de vrijheid om te kiezen met welke partij men wenst te contracteren. Indien men geen overeenstemming kan vinden met betrekking tot één van deze elementen, heeft men de mogelijkheid tot contractweigering. Daarnaast bestaat tevens de mogelijkheid om door middel van wilsovereenstemming de overeenkomst te wijzigen of te beëindigen. Deze beginselen wijzen op een zeer grote autonomie van de partijen bij de overeenkomst.¹¹³

99. De grote mate van vrijheid en individualisme bleken echter geen voldoende middel om steeds tot rechtvaardige overeenkomsten te besluiten. De gelijkheid tussen de burgers die men beoogde, was er niet, daar er in veel overeenkomsten sprake is van een zwakkere of ondergeschikte partij. Dat is dan ook de reden dat de wetgever steeds meer is tussengekomen om de contractvrijheid te beperken. Dit heeft geleid tot een veelheid aan regelgeving die vaak dwingend van aard is of zelfs de openbare orde raakt. Zo zorgt artikel 6 BW ervoor dat er een rem staat op een absolute contractvrijheid. Dit artikel bepaalt dat men bij het aangaan van een overeenkomst geen afbreuk mag doen aan de wetten die de openbare orde en de goede zeden betreffen. Tot de openbare orde behoren de "*wetten die raken aan de essentiële belangen van de Staat of de Gemeenschap of die in het privaatrecht de juridische grondslagen vastleggen waarop de economische en morele orde van de maatschappij berust*".¹¹⁴ Vervolgens zijn er ook de regels van dwingend recht, die ervoor zorgen dat de absolute contractvrijheid nog verder ingeperkt werd.¹¹⁵ Deze dwingende bepalingen hebben tot voornaamste doel de belangen van bepaalde categorieën van personen te beschermen. Men mag eveneens niet van deze dwingende regels afwijken bij overeenkomst. Bijgevolg is het in het gemeen contractenrecht de zwakkere partij bij contractuele verhouding die beschermd dient te worden tegen het overwicht van de sterkere contractant.¹¹⁶

100. Een parallel zou hier reeds getrokken kunnen worden met de evolutie in het onderwijsrecht. Waar gedurende de 19de eeuw en de eerste helft van de 20ste eeuw de vrijheid in het onderwijs, en dan voornamelijk langs de kant van de onderwijsverstrekker als sterkere partij in

¹¹³ S. STIJNS, *Verbintenissenrecht, boek 1*, Brugge, die Keure, 2005, 37-40; W. VAN GERVEN en S. COVEMAERKER, *Verbintenissenrecht*, Leuven, Acco, 2010, 76-77; P. VAN OMMESLAGHE, *Droit des obligations*, Brussel, Bruylant, 2010, 538-541 en P. WÉRY, *Droits des obligations; théorie générale du contrat*, Brussel, Larcier, 2010, 114-118.

¹¹⁴ Cass. 9 december 1948, *Arr. Verbr.* 1948, 615, *Pas.* 1948, I, 699, *R.C.J.B.* 1954, 251 met noot P. DE HARVEN, "Contribution à l'étude de la notion d'ordre public".

¹¹⁵ Artikel 1126-1133 BW.

¹¹⁶ S. STIJNS, *Verbintenissenrecht, boek 1*, Brugge, die Keure, 2005, 37-40; W. VAN GERVEN en S. COVEMAERKER, *Verbintenissenrecht*, Leuven, Acco, 2010, 78-91; P. VAN OMMESLAGHE, *Droit des obligations*, Brussel, Bruylant, 2010, 541-548 en P. WÉRY, *Droits des obligations; théorie générale du contrat*, Brussel, Larcier, 2010, 114-118.

de verhouding, voorop stond, is dit beeld doorheen de jaren sterk veranderd. De vrijheid van de sterke onderwijsverstrekker werd door een toenemende juridisering van het onderwijs sterk ingeperkt en daar tegenover staat dat de onderwijsgebruiker steeds meer rechten toegekend kreeg. De onderwijsreglementering die door de jaren heen tot stand is gekomen is immers van dwingende aard, wat wil zeggen dat onderwijsgebruikers zich eraan dienen te houden bij het opstellen van de onderwijsovereenkomst (het schoolreglement met het pedagogisch project). Ze kunnen in beperkte mate extra bepalingen of bepalingen naar keuze opnemen in hun schoolreglement, daar het grootste deel van de structuur en vereiste inhoud vastgelegd werd in diverse regelgeving.

1. De vrijheid om al dan niet te contracteren

101. De vrijheid om al dan niet te contracteren speelt voornamelijk bij de partij van de onderwijsverstrekker. Het is op het moment dat een overheid, een privaatrechtelijke rechtspersoon of een particulier overweegt om een school op te starten, dat men impliciet ook nadenkt over het feit of men al dan niet wil contracteren. Op het ogenblik dat het besluit tot het openen van een school genomen wordt, beslist men dat men wil contracteren met onderwijsgebruikers, aangezien dit het hoofddoel van de onderwijsverstrekker zal zijn. Wanneer een school wordt opgericht of gefinancierd, gesubsidieerd of erkend wordt door de overheid, zal er tevens rekening moeten worden gehouden met de dwingende onderwijswetgeving. Zo kunnen in de Codex Secundair Onderwijs de bepalingen worden teruggevonden omtrent het schoolreglement en het pedagogisch project, die samen het schoolreglement vormen. Op het moment dat een onderwijsverstrekker start met het inschrijven van leerlingen, zal men verplicht de nodige documenten moeten voorleggen aan de ouders of de meerderjarige leerling. Omwille van die dwingende onderwijswetgeving, heeft men daarnaast weinig tot geen keuze over welke onderwijsgebruikers zullen worden toegelaten, al wordt dit in een volgend onderdeel nader besproken (*infra* nr.117 e.v.). Bij het inschrijven van een leerling in een school naar keuze, werd aan de kant van de onderwijsverstrekker reeds de keuze gemaakt om te contracteren, door het loutere feit dat men een school opent met het oog op het verwerven van leerlingen.

102. Aan de kant van de onderwijsgebruiker is er zeer weinig keuze om al dan niet te contracteren. Voor de onderwijsgebruiker is de dienst die wordt aangeboden door de onderwijsverstrekker noodzakelijk, aangezien men is onderworpen aan de leerplicht.¹¹⁷ Dit wil niet zeggen dat men ook schoolplicht heeft, maar toch zal de grote meerderheid van de leerlingen jonger dan achttien jaar zich inschrijven bij een gefinancierde of gesubsidieerde onderwijsverstrekker om aan deze verplichting tegemoet te komen. Ook de onderwijsgebruiker die gebruik wenst te maken van het zogenaamde huisonderwijs, is onderworpen aan bepaalde regels hieromtrent.¹¹⁸ Door deze leerplicht heeft men weinig keuze om de overeenkomst niet te sluiten. De enige manier om de keuze om niet te contracteren de rechtvaardigen, is door de keuze voor het huisonderwijs te maken.

¹¹⁷ Artikel 1 Leerplichtwet

¹¹⁸ Artikel 110/28 – 110/33 CSO.

2. De vrijheid om de contractinhoud te bepalen

a. *Standaardvoorwaarden*

103. De vrijheid om geheel zelf de inhoud van een contract te bepalen, lijkt in theorie een zeer mooi principe te zijn. In werkelijkheid is dit echter zelden het geval. In zeer veel situaties is er sprake van een sterkere partij bij de overeenkomst, die niet over elk contract dat hij aangaat afzonderlijk zal onderhandelen. Er wordt in dat geval gebruik gemaakt van de eerder beschreven toetredingsovereenkomst, die gebruikt worden om meerdere partijen te binden aan eenzelfde overeenkomst. Deze sterkere contractspartijen nemen in hun toetredingsovereenkomst meestal standaardvoorwaarden op. In zulk geval heeft de zwakste partij weinig tot helemaal geen inspraak in de inhoud van de overeenkomst, maar heeft hij aan de andere kant ook geen keuze het contract te weigeren. Deze technieken worden voornamelijk toegepast door grote bedrijven, zowel privaats als publiekrechtelijke bedrijven. De goederen of diensten die door hen worden aangeboden zijn vaak noodzakelijk voor de andere partij, waardoor het moeilijk zal zijn om te weigeren de overeenkomst te sluiten. Indien men wel weigert en naar een gelijkaardig bedrijf stapt om goederen of diensten van dezelfde soort te verkrijgen, dan zal men ook vaak botsen op dezelfde toetredingscontracten of standaardvoorwaarden. De vrijheid van de zwakkere contractspartij wordt op deze manier bijgevolg zeer sterk beperkt.¹¹⁹

104. De wetgever heeft wel een aantal maatregelen getroffen om de gelijkheid tussen de contractspartijen in dit geval terug meer in evenwicht te brengen en ook de rechtspraak werkt hieraan mee. Zo heeft de wetgever dwingende regels ontwikkeld waarin in zeer specifieke gevallen de zwakke partij aan de overeenkomst beschermd wordt. Zo is er de woninghuurwet of zijn er zeer gerichte regels voor het opstellen van een arbeidsovereenkomst. Een ander voorbeeld wordt gebruikt door de bevoegde rechters in geval van betwisting. Deze zal op dat moment controleren of de zwakkere partij kennis heeft kunnen nemen van de standaardvoorwaarden en deze ook kon accepteren.¹²⁰ Verder is er ook artikel 1162 BW, dat ervoor zorgt dat wanneer er twijfel blijft bestaan over de correcte interpretatie van een overeenkomst, deze overeenkomst geïnterpreteerd zal worden in het voordeel van degene die zich door middel van de overeenkomst heeft verbonden. Ten slotte kunnen ook de onrechtmatige bedingen hier worden aangehaald. De wetgever heeft in het Wetboek Economisch Recht (hierna WER) een lijst met bedingen opgenomen die vaak deel uitmaken van de standaardvoorwaarden en verboden zijn.¹²¹ Indien één van deze bedingen in een overeenkomst voorkomt, zal dit beding nietig zijn.¹²² Op die manier kan tevens de link worden gelegd met het consumentenrecht, aangezien het de bescherming van de consument was die men voor ogen hield bij het opmaken van bepaalde regels, zoals ook deze in het WER.

¹¹⁹ S. STIJNS, *Verbintenissenrecht, boek 1*, Brugge, die Keure, 2005, 31-33 en 44-45; W. VAN GERVEN en S. COVEMAERKER, *Verbintenissenrecht*, Leuven, Acco, 2010, 63-64; P. VAN OMMESLAGHE, *Droit des obligations*, Brussel, Bruylant, 2010, P. VAN OMMESLAGHE, *Droit des obligations*, Brussel, Bruylant, 2010, 543-550 en P. WÉRY, *Droits des obligations; théorie générale du contrat*, Brussel, Larcier, 2010, 190-197.

¹²⁰ Artikel VI.2 Wetboek van economisch recht van 28 februari 2013, *BS* 29 maart 2013.

¹²¹ Artikel VI.82 en VI.83 WER

¹²² S. STIJNS, *Verbintenissenrecht, boek 1*, Brugge, die Keure, 2005, 32-33.

105. Ook hier kan een zekere gelijkenis terug gevonden worden met hetgeen gebeurt in het geval van een onderwijsovereenkomst. Zo zullen ook de ouders via ondertekening moeten verklaren kennis te hebben genomen van het schoolreglement. Ze kunnen op dat moment, als ze niet akkoord zijn met de inhoud, weigeren om van dit document kennis te nemen. Hierbij moet men uiteraard wel in het achterhoofd houden dat de onderwijsgebruiker weinig keuze heeft om al dan niet een onderwijsovereenkomst aan te gaan, omwille van de leerplicht die op hem rust. Dit wil zeggen dat de dienst die de onderwijsverstrekker aanbiedt noodzakelijk is voor de leerling en zijn ouders. Zoals eerder werd besproken (*supra* nr. 84 e.v.), gaat het ook hier om een toetredingscontract, waarvan de inhoud voor het overgrote deel door de onderwijsverstrekker zelf wordt opgesteld. Dit zorgde er echter voor dat de onderwijsgebruiker helemaal geen inspraak had over de inhoud van de onderwijsovereenkomst. De wetgever heeft willen tegemoetkomen aan de zwakke positie van de onderwijsgebruiker door zowel wat betreft het GO! als het gesubsidieerd onderwijs te voorzien in participatie via de schoolraden (*supra* nr.88 e.v.). Op die manier wordt de zwakke positie van de onderwijsgebruiker gecompenseerd, waardoor het contractuele evenwicht in zekere mate terug hersteld wordt. De grote druk die uitgaat van de standaardvoorwaarden, kan door middel van participatie en inspraak worden verzacht en de bepalingen kunnen aangepast worden aan de noden en de situatie van elke school als individu.

b. Andere beperkingen op de vrijheid om de contractinhoud te bepalen

106. Naast deze regels omtrent de standaardvoorwaarden, zijn er nog andere elementen die zorgen voor een beperkte vrijheid om de inhoud van de overeenkomst te bepalen. Zo is er de mogelijkheid tot precontractuele aansprakelijkheid, indien een contractspartij zich niet als een goede huisvader heeft gedragen gedurende de periode die de contractsluiting voorafgaat. Verder rust er op bedrijven met een grote machtspositie, die instaan voor de verdeling van noodzakelijke goederen en diensten, de verplichting dat zij hun (zwakkere) contractanten op een gelijke wijze zullen behandelen. Deze regelgeving, in samenhang met hetgeen hierboven reeds besproken werd, zorgt ervoor dat men helemaal niet zo vrij is om de inhoud van een overeenkomst naar keuze te bepalen, zoals ooit de doelstelling bleek te zijn. De contractvrijheid wordt ook op vlak van de inhoud van de overeenkomst sterk beperkt door zowel de wetgever, als de rechtspraak en de doctrine.¹²³

107. Wat betreft de bepaling van de inhoud van de onderwijsovereenkomst, kan deels worden terugverwezen naar het gedeelte met betrekking tot de vrijheid om al dan niet te contracteren. Artikel 112 CSO bepaalt verder wat de minimale inhoud van het schoolreglement dient te zijn. Het schoolbestuur is bijgevolg in grote mate afhankelijk van de dwingende wetgeving die ten hare laste wordt opgelegd ter bescherming van de onderwijsgebruiker. Zoals gezegd heeft de school echter ook de mogelijkheid om naast de verplichte onderdelen, nl. schoolreglement en pedagogisch project, nog extra bepalingen naar vrije keuze op te nemen. Daarnaast bepaalt de school ook vrij de manier waarop de inschrijving, en dus de instemming met de onderwijsovereenkomst gebeurt.

¹²³ S. STIJNS, *Verbintenissenrecht, boek 1*, Brugge, die Keure, 2005, 45-47 en S. STIJNS en S. JANSEN, "De basisbeginselen van het contractenrecht: kroniek van de recentste evoluties", *TBBR/RGDC* 2013, (2) 14-16.

Ook op vlak van onderwijsovereenkomsten is de sterkere contractspartij door de wetgever beperkt in zijn vrijheid om de inhoud van de overeenkomst te bepalen en dit in het belang van de zwakkere partij, de onderwijsgebruiker.

108. Aan de kant van de onderwijsgebruiker dient ook hier verwijzing gemaakt te worden naar de participatiemogelijkheden die er bestaan met betrekking tot de inhoud van het schoolreglement (*supra* nr. 88 e.v.). Door middel van participatie kunnen alle spelers in het onderwijs aangeven wanneer zij niet akkoord zijn met bepaalde elementen die werden opgenomen in het schoolreglement. Aan de hand van interactie tussen onderwijsgebruiker en onderwijsverstrekker kan ervoor gezorgd worden dat bepalingen waarmee men als bijvoorbeeld ouder of leerling niet akkoord gaat, aangepast worden of uit het schoolreglement geschrapt worden. Of omgekeerd: bepalingen die ontbreken en die wettelijk, dan wel op algemene vraag moeten worden opgenomen in het schoolreglement, kunnen op deze wijze alsnog worden ingevoegd. Ook dit is een manier waarop de wetgever grenzen heeft gesteld aan de sterke positie van de onderwijsverstrekker.

3. De vrijheid om te kiezen met wie men al dan niet wil contracteren

109. Voor de onderwijsgebruiker geldt er een tweevoudige keuzevrijheid van onderwijs, waarvoor verwezen wordt naar de uiteenzetting in nr.24 e.v. De onderwijsgebruiker heeft een grote vrijheid om te kiezen met welke onderwijsverstrekker men al dan niet wenst te contracteren, op basis van zijn eigen overtuigingen. Het is de overheid die ervoor moet zorgen dat de onderwijsgebruiker een keuze kan maken voor een school die op een bepaalde afstand van de woning van de onderwijsgebruiker gelegen is.¹²⁴ In het geval van officieel onderwijs moet er tevens voor gezorgd worden dat de onderwijsgebruiker kan kiezen voor confessioneel onderwijs of zedenleer.¹²⁵

110. Moeilijker is het wanneer het gaat om de keuzevrijheid in hoofde van de onderwijsverstrekker. De actieve vrijheid van onderwijs die op de onderwijsverstrekker rust, had in het verleden tot gevolg dat de schoolbesturen een ruime autonomie hadden wat betreft het inschrijvingsbeleid. Deze autonomie had tot gevolg dat men leerlingen ging discrimineren en weigeren zonder daarvoor een (geldige) motivering te geven. Voor het officieel onderwijs bleef deze autonomie nog deels beperkt, aangezien een leerling slechts geweigerd kon worden op grond van een wettelijke bepaling, zoals de toelatingsvoorwaarden. De vrije onderwijsinstellingen daarentegen konden leerlingen weigeren omwille van opportuniteitsredenen. Dat wil zeggen dat zij bijvoorbeeld het (negatieve) gedrag van de leerling in aanmerking konden nemen om te besluiten tot weigering. Maar ook discriminatie op basis van religie of nationaliteit was mogelijk, alsook de weigering voortvloeiend uit minder goede schoolresultaten waren schering en inslag. Een ander element dat belangrijk was in het verleden, was het geslacht van de leerling. Een groot deel van de scholen waren niet-gemengd, waardoor men leerlingen kon weigeren op basis van geslacht. Om aan deze problemen tegemoet te komen werd in jaren tachtig en negentig van de vorige eeuw de

¹²⁴ Artikel 110 CSO.

¹²⁵ Artikel 98 CSO.

eerste stappen gezet naar een non-discriminatiebeleid, waarmee men de strijd wilde aangaan met discriminatie in het onderwijs en de concentratiescholen.¹²⁶ Later kwam er dan het Gelijke Onderwijskansen I-decreet, waarvan de gevolgen hierna verder zullen worden uiteengezet. Daarnaast zijn ook de anti-discriminatieregels waarvan toepassing wordt gemaakt in het gemeen contractenrecht deels van belang voor het onderwijsrecht. Dit alles wordt hieronder van naderbij bekeken.

a. Het algemeen discriminatieverbod

111. In beginsel staat het in het gemeen contractenrecht aan iedereen volledig vrij om naar eigen inzicht en eigen belang te kiezen met wie men al dan niet een contract wenst te sluiten. Het hoeft echter geen betoog dat een absoluut behoud van deze vrijheid voor ernstige problemen kan zorgen in onze maatschappelijke verhoudingen. Het voelt niet goed en misschien zelfs pervers aan als men weet dat een contract geweigerd kan worden, louter om de persoonlijkheid van de tegenpartij. Ook hieraan wilde de wetgever bijgevolg tegemoet komen.¹²⁷

112. Ten eerste is er het verbod op discriminatie, opgenomen in artikelen 10 en 11 GW. De toepassing van deze bepalingen in verticale relaties staat buiten kijf, aangezien zij de verhoudingen tussen overheid en burger regelen.¹²⁸ Wat betreft het GO! en het officieel gesubsidieerd onderwijs zullen deze regels steeds toepassing vinden in geval van discriminatie. In deze situatie is de onderwijsverstrekker steeds een overheid, waardoor er in elk geval een verticale relatie bestaat met de particuliere onderwijsgebruiker.¹²⁹

113. Het bleef echter lange tijd onduidelijk of die grondwetsbepalingen al dan niet van toepassing waren op de horizontale verhoudingen tussen particulieren onderling. Daarom werd de problematiek van de horizontale werking aan banden gelegd via de Antidiscriminatiewet van 25 februari 2003, die op heden vervangen is door de antidiscriminatiewetten van 10 mei 2007.¹³⁰ Daarnaast bestaat er ook het antidiscriminatie-decreet van 10 juli 2008.¹³¹ Dit decreet zorgt voor de waarborging van antidiscriminatie inzake materies waarvoor de Vlaamse Gemeenschap bevoegd is. Via deze wetgeving krijgt het discriminatieverbod ook horizontale werking, waardoor de contractvrijheid ook voor particulieren ten opzichte van elkaar sterk wordt ingeperkt. Deze wetten

¹²⁶ L. VENY, *Onderwijsrecht, dragende beginselen*, Brugge, die Keure, 2010, 26-28.

¹²⁷ S. STIJNS, *Verbintenissenrecht, boek 1*, Brugge, die Keure, 2005, 45-47; W. VAN GERVEN en S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Leuven, Acco, 2010, 85-91; en S. STIJNS en S. JANSEN, "De basisbeginselen van het contractenrecht: kroniek van de recentste evoluties", *TBBR/RGDC* 2013, (2) 9-11.

¹²⁸ W. VAN GERVEN en S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Leuven, Acco, 2010, 89-91.

¹²⁹ S. STIJNS, *Verbintenissenrecht, boek 1*, Brugge, die Keure, 2005, 47-50; W. VAN GERVEN en S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Leuven, Acco, 2010, 85-91; P. WÉRY, *Droits des obligations; théorie générale du contrat*, Brussel, Larcier, 2010, 115-116 en S. STIJNS en S. JANSEN, "De basisbeginselen van het contractenrecht: kroniek van de recentste evoluties", *TBBR/RGDC* 2013, (2) 9-11

¹³⁰ Wet van 25 februari 2003 ter bestrijding van discriminatie en tot wijziging van de wet van 15 februari 1993 tot oprichting van een Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, *BS* 17 maart 2003; wet van 10 mei 2007 ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie (hierna antirascimewet), *BS* 30 mei 2007 en wet van 10 mei 2007 ter bestrijding van discriminatie tussen vrouwen en mannen, *BS* 30 mei 2007 (hierna genderwet).

¹³¹ Vlaams decreet van 10 juli 2008 houdende een kader voor het Vlaamse gelijkekansen- en gelijkebehandelingsbeleid, *BS* 3 oktober 2008.

bepalen echter wel dat de rechter pas tot discriminatie kan besluiten in het geval dat de ongelijke behandeling niet op objectief en op een redelijke manier gerechtvaardigd zal kunnen worden.¹³² Er bestaat dus geen per se verbod, maar de rechter zal voor elk geval apart moeten nagaan of er al dan niet sprake is van discriminatie.¹³³

114. Wanneer het gaat over het sluiten van een overeenkomst, zal de discriminatie er voornamelijk uit bestaan dat één van de partijen besluit tot contractweigering of bepaalde discriminerende clausules opneemt ten nadele van de andere contractant. Door middel van de recente antidiscriminatieregels en het ruime toepassingsgebied en de grote hoeveelheid discriminatiegronden van deze wetten en het decreet, wordt de contractvrijheid ook wat betreft dit derde facet ernstig beperkt. Het zal dus zeer moeilijk zijn voor de contractpartijen om nog op een geldige manier aan contractweigering te doen. Het is niet aan de gediscrimineerde partij om aan te tonen dat er sprake is van discriminatie, aangezien de bewijslast in deze wetgeving werd omgekeerd. Het zal aan de dader zijn om te bewijzen dat hij niet heeft gediscrimineerd of dat er een objectieve en redelijke rechtvaardiging voor de discriminatie bestaat.¹³⁴

115. Hoewel er in dit onderzoek vanuit wordt gegaan dat ook het vrij onderwijs een functionele openbare dienst is, is er discussie mogelijk of de relatie tussen onderwijsgebruiker en –verstreker een verticale, dan wel een horizontale verhouding betreft. Wanneer het gaat over het vrij onderwijs als openbare dienst, lijken er zich weinig problemen voor te doen. In dat geval gaat het om een verticale verhouding, waardoor de artikelen 10 en 11 GW kunnen worden toegepast om mogelijke discriminatie tegen te gaan.¹³⁵

Daarnaast zijn de openbare diensten onderworpen aan een aantal basisbeginselen, waarvan het beginsel van de benuttingsgelijkheid hier van belang is. Dit beginsel komt erop neer dat wanneer iemand voldoet aan de reglementaire voorwaarden om recht te hebben op een bepaalde dienst, dat men aan deze persoon de dienst niet mag weigeren. Dit beginsel gaat verder dan de bestaande antidiscriminatiewetgeving, aangezien het benuttingsgelijkheidsbeginsel aan de overheid een algemeen verbod tot discriminatie oplegt.¹³⁶ Hier zal niet verder worden ingegaan op dit beginsel, daar het de kern van dit onderzoek te buiten zou gaan.

116. Wanneer we de verhouding tussen onderwijsgebruiker en –verstreker in het vrij onderwijs beschouwen als een horizontale, contractuele verhouding, ligt de toepassing van de artikelen 10 en 11 GW moeilijker. Het is op dat moment dat de antidiscriminatie wetten van 2007 en het antidiscriminatie decreet van pas komen. Dit komt overeen met het gemeen contractenrecht,

¹³² Artikel 7-13 antidiscriminatie wet en artikel 8-18 genderwet.

¹³³ S. STIJNS, *Verbintenissenrecht, boek 1*, Brugge, die Keure, 2005, 47-50; W. VAN GERVEN en S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Leuven, Acco, 2010, 85-91; P. WÉRY, *Droits des obligations; théorie générale du contrat*, Brussel, Larcier, 2010, 115-116 en S. STIJNS en S. JANSEN, "De basisbeginselen van het contractenrecht: kroniek van de recentste evoluties", *TBBR/RGDC* 2013, (2) 9-11

¹³⁴ S. STIJNS, *Verbintenissenrecht, boek 1*, Brugge, die Keure, 2005, 47-50; W. VAN GERVEN en S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Leuven, Acco, 2010, 85-91; P. WÉRY, *Droits des obligations; théorie générale du contrat*, Brussel, Larcier, 2010, 115-116 en S. STIJNS en S. JANSEN, "De basisbeginselen van het contractenrecht: kroniek van de recentste evoluties", *TBBR/RGDC* 2013, (2) 9-11.

¹³⁵ E. ALOFS en A. DE BECKER, "De antidiscriminatie wet en het bestuursrecht", *N.J.W.* 2004 (578) 583-585.

¹³⁶ E. ALOFS en A. DE BECKER, "De antidiscriminatie wet en het bestuursrecht", *N.J.W.* 2004 (578) 583-585.

waarin deze regelgeving een belangrijke rol speelt om discriminatie in horizontale verhoudingen zoveel mogelijk in te perken en te sanctioneren.

b. Een specifieke toepassing van antidiscriminatie: beperkte weigeringsgronden in het onderwijs

117. Naast deze algemene wetgeving betreffende antidiscriminatie die mede van toepassing is op goederen en diensten geleverd door de overheid, waaronder het onderwijs, bestaat er ook specifieke regelgeving met betrekking tot de gelijke kansen in het onderwijs. Deze regelgeving ligt vervat in het decreet betreffende gelijke onderwijskansen-I¹³⁷, dat reeds eerder kort werd aangehaald, waarvan een belangrijk aandeel is overgenomen in de CSO. Vooral de bepalingen getroffen omtrent het recht op inschrijving zijn in het kader van de contractvrijheid van belang. Deze staan heden in de artikelen 110/1 e.v. CSO.

Ook in het onderwijs bestaan er beperkingen omtrent de vrijheid om te kiezen met wie men al dan niet wenst te contracteren. Bij de inschrijving van de leerling, het moment waarop de onderwijsovereenkomst tot stand komt, heeft de onderwijsverstrekker slechts zeer beperkte mogelijkheden om te weigeren de overeenkomst te sluiten. Deze staan op limitatieve wijze opgesomd in de CSO. Zo bepaalt artikel 110/8 dat de inschrijving geweigerd kan worden, wanneer de leerling niet voldoet aan bepaalde toelatings-, overgangs- of instapvoorwaarden.¹³⁸

De tweede weigeringsgrond ligt vervat in artikel 110/9 CSO en betreft de weigering op basis van overschrijding van de capaciteit van de school. Wanneer het maximum aantal inschrijvingen is bereikt, het vereiste veiligheidsniveau mee in rekening genomen, zullen nieuwe inschrijvingen geweigerd worden. Al worden er een aantal uitzonderingen opgenomen, waarbij de school toch kan besluiten om een nieuwe leerling in te schrijven, zoals onder andere wanneer deze leerlingen geplaatst worden door de jeugdrechter of indien het gaat om leerlingen behorend tot eenzelfde leefentiteit.¹³⁹

Artikel 110/10 CSO bepaalt voorts dat een inschrijving geweigerd kan worden wanneer een leerling in het lopende of gedurende de twee voorafgaande schooljaren omwille van een tuchtsanctie van die school werd uitgesloten. In hetzelfde artikel wordt verder ook bepaald dat het schoolbestuur een nieuwe leerling kan weigeren indien deze laatste van een andere school werd uitgesloten ten gevolge van een tuchtmaatregel. Dit kan echter enkel en alleen na overleg met het Lokaal Overlegplatform en er dient in dat geval voldaan te zijn aan een aantal voorwaarden, die in verband staan met de draagkracht van de school.¹⁴⁰

De laatste weigeringsgrond, opgenomen in artikel 110/11 CSO, betreft de draagkracht van de school. Indien deze overschreden wordt, bijvoorbeeld omdat de school zich niet in de mogelijkheid

¹³⁷ Vlaams Decreet van 28 juni 2002 betreffende gelijke onderwijskansen-I, BS 14 september 2002.

¹³⁸ Zie voor de voorwaarden artikel 6-35 Besluit van de Vlaamse regering van 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, BS 4 december 2002.

¹³⁹ Artikel 110/9, §8 CSO.

¹⁴⁰ Artikel 110/10, §2 CSO.

bevindt om tegemoet te komen aan de noden van een leerling, zal de inschrijving gebeuren onder de ontbindende voorwaarde dat de school niet voor voldoende draagkracht kan zorgen. Wanneer de onderwijsverstrekker besluit een leerling te weigeren op basis van één van deze gronden, zal deze beslissing zowel een feitelijke als een juridische motivering¹⁴¹ moeten bevatten. Als de onderwijsverstrekker toch een inschrijving weigert op basis van een andere dan bovengenoemde weigeringsgronden, zal de geweigerde onderwijsgebruiker zich kunnen wenden tot de Commissie inzake leerlingenrechten¹⁴², waarop niet verder zal worden ingegaan gezien de beperkte draagwijdte van dit onderzoek.¹⁴³

118. Hieruit kan worden opgemaakt dat hoewel het antidiscriminatiedecreet ook van toepassing is op het onderwijs, de onderwijswetgever er toch voor geopteerd heeft om specifieke regelgeving wat betreft de anti-discriminatie in het onderwijs uit te vaardigen. Naast de mogelijkheid om zich te beroepen op de Commissie inzake leerlingenrechten, die kan beslissen tot de (on)gegrondheid van de weigeringsbeslissing, kan de geweigerde onderwijsgebruiker zich eventueel ook beroepen op de antidiscriminatiewetgeving, met het oog op een gepaste sanctie voor de onderwijsverstrekker in kwestie, zoals een staking, schadevergoeding of zelfs een strafrechtelijke sanctie. Toch zal het in veel gevallen niet meer nodig zijn om zich te beroepen op deze gemeenrechtelijke regels, aangezien het onderwijsrecht in een strenge regeling voorziet en deze ook afdwingbaar maar via de Commissie.

c. Voorrangsregelingen in het onderwijs

119. Naast de verschillende weigeringsgronden bestaan er ook een aantal voorrangsregelingen. Zo krijgen leerlingen uit dezelfde leefentiteit en kinderen van het schoolpersoneel een voorrangsperiode bij de inschrijvingen. Een derde voorrangsgroep wordt bepaald op basis van de thuistaal in het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad en de zogenaamde indicatorleerlingen, zoals leerlingen die recht hebben op een studietoelage of waarvan de moeder geen diploma secundair onderwijs behaalde. De bepalingen omtrent de voorrangsregelingen werden opgenomen in artikel 110/2 e.v. CSO. In het document in bijlage, blijkt ook duidelijk dat deze voorrangsregelingen belangrijk zijn, aangezien de school in kwestie bij inschrijving zeer snel wil weten of er toepassing dient gemaakt te worden van de voorrangsregelingen. Omwille van de beperkte omvang van dit onderzoek, zal er hier echter niet verder op deze voorrangsregelingen worden ingegaan.

¹⁴¹ Artikel 110/13,§2, tweede lid CSO.

¹⁴² Bepalingen omtrent deze Commissie inzake leerlingenrechten kunnen worden teruggevonden in de artikelen IV.6-IV.10 GOK-I.

¹⁴³ J. DERIDDER en C. DRIESEN, *Recht naar school, onderwijsrecht voor secundaire scholen*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 40-56. De procedure met betrekking tot de weigeringsgronden ligt vervat in de artikelen 110/12 – 110/18 CSO.

Afdeling 2: De totstandkoming

120. Artikel 1108 BW bepaalt de elementen die noodzakelijk zijn om een geldige overeenkomst te kunnen sluiten, nl.: de toestemming, de bekwaamheid, een bepaald voorwerp en een geoorloofde oorzaak. Het zijn de eerste drie elementen die hieronder uitgebreid besproken zullen worden in het licht van de onderwijsovereenkomst. Het vierde element, namelijk de oorzaak, zal hier niet aan bod komen, daar het weinig tot niets bijdraagt aan dit onderzoek.

§1. De toestemming

121. In artikel 1108 BW is er dan wel sprake van “*de toestemming van de partij die zich verbindt*”, toch is het beter om hier te spreken over de wilsovereenstemming, daar er een toestemming vereist is van alle partijen aan de overeenkomst. De uiting van de wil om een overeenkomst te sluiten en op die manier rechtsgevolgen teweeg te brengen, kan zowel stilzwijgend als uitdrukkelijk gebeuren. Deze wilsuiting dient tevens vrij en bewust te gebeuren, dit wil zeggen met kennis van zaken, zonder bewustzijnsstoornissen en zonder wilsgebreken, opdat er sprake kan zijn van een volwaardige wilsuiting. Indien dit niet vrij en bewust gebeurt, is het mogelijk dat de overeenkomst vernietigbaar is. Daarnaast dient men de wilsuiting te richten tot de partij met wie men een overeenkomst wenst te sluiten, zodat die laatste partij kennis heeft van het feit dat men een aanbod doet of aanvaardt. Het is echter niet noodzakelijk dat partijen over elk element in de overeenkomst overeenstemming bereiken. Indien enkel over de essentiële onderdelen wilsovereenstemming gevonden wordt, is dit voldoende, aangezien het contract nog kan worden aangevuld op basis van de artikelen 1135 en 1160 BW.¹⁴⁴

122. Wanneer we deze eerste van vier geldigheidsvoorwaarden toepassen op de onderwijsovereenkomst, kan er al snel opgemerkt worden dat er sprake moet zijn van een uitdrukkelijke wilsovereenstemming. Zoals reeds uitvoerig besproken, ontstaat de onderwijsovereenkomst door de aanvaarding van het pedagogisch project en het schoolreglement, waarna de leerling ingeschreven is in de school in kwestie.¹⁴⁵ Vooraleer de inschrijving tot stand komt, zullen de betrokken personen in kennis gesteld worden van bovenstaande documenten via de overhandiging van een schriftelijke of elektronische versie ervan.¹⁴⁶ De aanvaarding gebeurt door de ondertekening voor akkoord door de ouders of de meerderjarige leerling van deze documenten en het tekenen van de verklaring dat men een schriftelijke versie van het pedagogisch project en het schoolreglement heeft ontvangen.¹⁴⁷ De wilsovereenstemming komt op die manier op formele wijze tot stand.

¹⁴⁴ S. STIJNS, *Verbintenissenrecht, boek 1*, Brugge, die Keure, 2005, 74-76 en W. VANGERTEN en S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Leuven, Acco, 2010, 111-116; P. VAN OMMESLAGHE, *Droit des obligations*, Brussel, Bruylant, 2010, 225-229 en P. WÉRY, *Droits des obligations; théorie générale du contrat*, Brussel, Larcier, 2010, 207-211.

¹⁴⁵ Artikel 110/1, §1, tweede lid CSO.

¹⁴⁶ Artikel 111, §1bis, 1° CSO.

¹⁴⁷ Artikel 110/1, §1, tweede lid en 111, §1bis, 1° CSO.

123. In de rechtsleer en bestaande schoolreglementen wordt er verder als vereiste gesteld dat de leerling zich met minstens één ouder moet aanmelden ter inschrijving, opdat alle betrokkenen daadwerkelijk kennis zullen nemen van het schoolreglement en pedagogisch project.¹⁴⁸ In het geval van een meerderjarige leerling die zich als nieuwe leerling inschrijft in een school, wordt in bestaande schoolreglementen zelfs bepaald dat zowel de meerderjarige leerling als de ouder het schoolreglement en pedagogisch project ondertekenen.

124. Hoewel de ondertekening door de minderjarige geen bindende kracht heeft, is dit voor de scholen toch belangrijk en zal er in sommige scholen zelfs een aparte versie van het schoolreglement worden opgemaakt dat bestemd is voor de leerling.¹⁴⁹ In die versie zullen de regels op een minder juridische, maar duidelijke en levendige manier worden voorgesteld aan de leerlingen.¹⁵⁰ Men tracht op deze manier de leerling bewust te maken van waar het in de school om gaat, wat de visie en de manier van werken van de onderwijsverstrekker is en er de leerling op te wijzen welke rechten en plichten er op hem of haar rusten. De wijze van instemming en de modaliteiten van de inschrijving zelf worden echter vrij bepaald door het schoolbestuur, mits inachtneming van de wettelijke bepalingen hieromtrent die werden opgenomen in artikel 110-110/33 CSO. Dit betekent dat er op de schoolbesturen een zekere appreciatiemarge rust voor wat betreft deze elementen. Het inschrijvingsbeleid wordt meestal dan ook opgenomen in het document waarin ook het schoolreglement en het pedagogisch project zijn terug te vinden.¹⁵¹

125. Dit alles bepaalt dat in het geval van de onderwijsovereenkomst, de wetgever op dwingende wijze bepaalt dat de wilsovereenstemming expliciet dient te gebeuren. Deze expliciete overeenstemming zal in elk geval moeten gebeuren wat betreft de essentiële elementen van de overeenkomst. De minimale inhoud van het schoolreglement is op dwingende wijze vervat in artikel 112 CSO. Naast deze verplichte elementen, heeft het schoolbestuur ook de mogelijkheid om nog andere onderwerpen op te nemen in haar schoolreglement (*supra* nr.44). Ook op de wilsovereenstemming heeft de wetgever haar stempel gedrukt wat betreft de onderwijsovereenkomsten. Dankzij de verplichting tot voorafgaande kennisname van het schoolreglement en het pedagogisch project die de onderwijsovereenkomst vormen en de verplichte onderdelen die daarin aan bod dienen te komen, wordt er dus meer zekerheid gecreëerd omtrent de vrije en bewuste wilsovereenstemming. Zowel de leerling als de ouders kunnen met kennis van zaken overgaan tot de ondertekening en de uitdrukkelijke wilsovereenstemming die

¹⁴⁸ B. BELIËN en G. VAN HAEGENDOREN, *Meester wie heeft gelijk*, Brugge, die Keure, 2010, 74- 77; J. DERIDDER en C. DRIESEN, *Recht naar school, onderwijsrecht voor secundaire scholen*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 29-35; J.L. VANDERHOEVEN en J. DE CUYPER, *Rechten en plichten op school. Het schoolreglement in het secundair onderwijs*, Leuven, Garant, 1999, B. VERBEECK, *Juridisering en deregulering in onderwijs*, onuitg. doctoraatsthesis Rechten, U.Gent, 2007, 48-53 en 351-352; VERSTEGEN, L. VENY, W. RAUWS en P. DELI, *Actuele vraagstukken van onderwijsrecht, cahiers voor onderwijsrecht en onderwijsbeleid*, Antwerpen, Kluwer, 1997, 115-134 en artikel 6.1 Schoolreglement Sint-Jozefinstituut Bokrijk, 2014-2015, 45.

¹⁴⁹ <http://www.sint-jozefinstituut.be/onze-school/schoolreglement/>

¹⁵⁰ B. BELIËN en G. VAN HAEGENDOREN, *Meester wie heeft gelijk*, Brugge, die Keure, 2010, 74- 77; J. DERIDDER en C. DRIESEN, *Recht naar school, onderwijsrecht voor secundaire scholen*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 29-35; J.L. VANDERHOEVEN en J. DE CUYPER, *Rechten en plichten op school. Het schoolreglement in het secundair onderwijs*, Leuven, Garant, 1999, B. VERBEECK, *Juridisering en deregulering in onderwijs*, onuitg. doctoraatsthesis Rechten, U.Gent, 2007, 48-53 en 351-352 en R. VERSTEGEN, L. VENY, W. RAUWS en P. DELI, *Actuele vraagstukken van onderwijsrecht, cahiers voor onderwijsrecht en onderwijsbeleid*, Antwerpen, Kluwer, 1997, 115-134.

¹⁵¹ Artikel 6 Schoolreglement Sint-Jozefinstituut Bokrijk, 2014-2015, 46-48.

verplicht is in het kader van de onderwijsregelgeving. Het is hier dat weer de link kan worden gelegd naar het consumentenrecht met haar sterk beschermend karakter. De verplichte voorafgaande kennisname van de voorwaarden van de overeenkomst tussen een consument en een handelaar, is in grote mate gelijkaardige aan de kennisname van het schoolreglement door de onderwijsgebruiker.¹⁵² Op die manier wordt het gemeen contractenrecht op een zeer specifieke en op uitgebreidere geregelde manier toegepast op de onderwijsovereenkomst en worden regels bedoeld voor specifieke groepen naar analogie toegepast op de onderwijsgebruiker.¹⁵³

§2. De handelingsbekwaamheid

1. De minderjarige leerling als handelingsonbekwame

126. Het tweede constitutieve element betreft de handelingsbekwaamheid en ligt vervat in de artikelen 1123 t.e.m. 1125 BW. Hierin wordt bepaald dat elkeen een overeenkomst kan sluiten, tenzij men door de wet als onbekwaam wordt beschouwd. Een belangrijke groep van handelingsonbekwamen, en dit zeker in het licht van de onderwijsovereenkomst, zijn de niet ontvoogde minderjarigen. Een minderjarige wordt wettelijk geacht niet in staat te zijn om zijn of haar rechten en plichten op zelfstandige wijze uit te oefenen. In beginsel geldt deze handelingsonbekwaamheid voor alle rechtshandelingen.¹⁵⁴

127. Toch zijn hier enkele uitzonderingen waarbij de handelingsbekwaamheid slechts beperkt is door middel van bijvoorbeeld instemming door een gezaghebbende. In de onderwijswetgeving worden deze regels van gemeen contractenrecht concreet gemaakt, door te bepalen dat het de ouders of de meerderjarige leerling zijn die de onderwijsovereenkomst voor akkoord ondertekenen.¹⁵⁵ Ook bepalen sommige schoolreglementen dat er een intakegesprek nodig is waar minstens één van de ouders aanwezig is.¹⁵⁶ Het zal dus in elk geval onmogelijk zijn dat de minderjarige leerling zelfstandig een onderwijsovereenkomst tot stand brengt, zonder medeweten of toestemming van de ouders. Wel bepaalt artikel 110/1, §1 CSO dat een leerling die de leeftijd van 12 jaar heeft bereikt het recht heeft om samen met de ouders te kiezen in welke school hij of zij zal worden ingeschreven, waardoor er in dit geval toch een limiet gesteld lijkt te zijn op de onbekwaamheid van de minderjarige in het geval van een onderwijsovereenkomst. Al heeft enkel de ondertekening door de ouder(s) een bindende werking en wordt de leerling bijgevolg vertegenwoordigd door de ouder.¹⁵⁷

¹⁵² Artikel VI.2 WER.

¹⁵³ Artikel 110/1, §1, tweede lid CSO, artikel 111, §1bis CSO en artikel 112 CSO en G. MAES, "Procedures inzake inschrijvingen, orde- en tuchtmaatregelen en examenbeslissingen in het leerplichtonderwijs", *Themis* 2011, 69-109.

¹⁵⁴ P. SENAËVE, *Compendium van het personen- en samenlevingsrecht*, Leuven, Acco 2011, 431-432; S. STIJNS, *Verbintenissenrecht, boek 1*, Brugge, die Keure, 2005, 94-95 en W. VANGERVEN en S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Leuven, Acco, 2010, 131-132.

¹⁵⁵ Artikel 110/1, §1, tweede lid en 111, §1bis, 1° CSO

¹⁵⁶ Art.2.1.1 Schoolreglement Vrij Technisch Instituut Hasselt, 2014-2015,11-12.

¹⁵⁷ P. SENAËVE, *Compendium van het personen- en samenlevingsrecht*, Leuven, Acco 2011, 431-432; S. STIJNS, *Verbintenissenrecht, boek 1*, Brugge, die Keure, 2005, 94-95; W. VANGERVEN en S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Leuven, Acco, 2010, 131-132 en P. WÉRY, *Droits des obligations; théorie générale du contrat*, Brussel, Larcier, 2010, 243-246.

2. Vertegenwoordigingsbevoegdheid van de ouder(s)

128. In principe is het de ouder die over het ouderlijk gezag beschikt die de leerling kan inschrijven in de school naar keuze. Wanneer het kind in het officieel onderwijs wordt ingeschreven, behoort ook de keuze van de levensbeschouwelijke vakken de titularis van het ouderlijk gezag toe. In de meeste gevallen zullen beide ouders het ouderlijk gezag gezamenlijk uitoefenen, ongeacht of ze getrouwd, samenwonend of gescheiden zijn.¹⁵⁸ In beperkte gevallen kan de rechter tot de beslissing komen om het ouderlijk gezag exclusief toe te vertrouwen aan slechts één van beide ouders.¹⁵⁹ De schoolkeuze is een element van het gezag over de persoon van de minderjarige en betreft het beslissingsrecht inzake fundamentele opties, waaronder ook de opleiding van het kind verstaan wordt.¹⁶⁰ Omdat het in de praktijk niet altijd mogelijk is om bij elke beslissing beide ouders te raadplegen, werd het vermoeden van instemming van de andere ouder ingevoerd. Dit vermoeden geldt zowel in de gevallen waarin de ouders samenleven, als deze waarin ze niet samenleven.¹⁶¹ Bij de inschrijving in een school zal het daarom mogelijk zijn dat de leerling wordt ingeschreven door slechts één ouder, maar ook dit wordt beschouwd als een inschrijving door beide ouders. De ouder die de leerling inschrijft, zal ook dienen te bevestigen dat dit met instemming was van de andere ouder, zoals in het BW voorop wordt gesteld (zie bijlage). Belangrijk is wel dat het vermoeden van instemming slechts geldt ten opzichte van derden te goeder trouw. Dat wil zeggen dat wanneer de school op het moment van de inschrijving weet dat de andere ouder niet akkoord is, de inschrijving geweigerd dient te worden.¹⁶²

129. De vertegenwoordigingsbevoegdheid van de ouders hangt nauw samen met het ouderlijk gezag. Artikel 376, eerste lid BW bepaalt dat de ouders, naast het gezamenlijk uitoefenen van het gezag, ook gezamenlijk optreden als vertegenwoordiger van het kind. De ouders zijn dus de wettelijke vertegenwoordiger van de handelingsonbekwame minderjarige. Het maakt hierbij niet uit of de ouders al dan niet gehuwd of samenwonend zijn. Wat wel van belang is, is het feit of de meerderjarige één of twee ouders heeft. In geval er slechts één ouder is, zal deze alleen de wettelijke vertegenwoordiger van de minderjarige zijn. Wanneer de minderjarige twee ouders heeft, maar één van hen verkreeg de uitsluitende gezagsuitoefening over de persoon, dan zal deze tevens de enige vertegenwoordiger van de minderjarige zijn.¹⁶³

130. Uiteraard gaat de thematiek over het ouderlijk gezag en de vertegenwoordigingsbevoegdheid van de ouder verder dan hetgeen hierboven werd uiteengezet. Ook zijn er afwijkende regelingen in geval van betwistingen door één van beide ouders over een beslissing die genomen werd of in situaties waarin de minderjarige geen ouders heeft. Het zou echter te ver leiden om dit alles hier uitgebreid te bespreken.

¹⁵⁸ Art.373, eerste lid; 374, §1, eerste lid en 376, eerste lid BW.

¹⁵⁹ Artikel 374, §1, tweede lid en 376, derde lid BW.

¹⁶⁰ Artikel 374, §1, tweede lid BW.

¹⁶¹ Artikel 373, tweede lid; 374, eerste lid en 376, tweede lid BW.

¹⁶² Artikel 2.1 Omzendbrief NO/2005/01 (13AC) betreffende het ouderlijk gezag in onderwijsaangelegenheden, BS 14 april 2005.

¹⁶³ Artikel 376, derde lid BW; P. SENAËVE, *Compendium van het personen en familierecht*, Leuven, Acco, 2011, 432-437 en S. STIJNS, *Verbintenissenrecht, boek 1*, Brugge, die Keure, 2005, 121-123.

§3. Het voorwerp

131. Artikel 1126 BW stelt dat elke overeenkomst als voorwerp heeft iets waartoe de andere partij zich verbindt te geven, te doen of niet te doen. De partijen aan de overeenkomst kunnen op basis van de wilsautonomie, zelf bepalen wat het voorwerp is van het contract. Hier gelden echter wel enkele voorwaarden, namelijk dat het voorwerp minstens moet kunnen bestaan, in de handel moet zijn en bepaald of bepaalbaar en geoorloofd dient te zijn.¹⁶⁴

132. In het kader van de onderwijsovereenkomst dient er nogmaals op gewezen te worden dat de inhoud ervan grotendeels gereguleerd is in de vorm van dwingende bepalingen in onder andere de Codex Secundair Onderwijs. Het is het schoolbestuur in samenspraak met de schoolraad, bestaande uit vertegenwoordigers van verschillende geledingen uit het onderwijsgebeuren, dat het schoolreglement en het pedagogisch project opstelt. Hierbij hebben ze slechts een zeer beperkte discretionaire bevoegdheid. De rechten en verplichtingen van zowel onderwijsverstrekker, als –gebruiker, die het voorwerp van de onderwijsovereenkomst vormen, worden in grote mate eenzijdig bepaald. Dit eenzijdig karakter van het voorwerp van de overeenkomst komt aan de onderwijsverstrekker toe op basis van decretale bepalingen, voornamelijk opgenomen in de CSO. In het gemeen contractenrecht is er in zulk geval sprake van een partijbeslissing over de bepaalbaarheid van het voorwerp van de overeenkomst. In de meerderheid van de rechtsleer wordt de partijbeslissing aanvaard. Immers, in geval van partijbeslissingen die te zeer in het nadeel van de wederpartij spelen, kan men zich wenden tot de rechter die aan de hand van een marginale toetsing een kennelijk onredelijke partijbeslissing zal kunnen matigen.¹⁶⁵

133. Ook omtrent de andere geldigheidsvoorwaarden, noodzakelijk voor het bepalen van het voorwerp van de onderwijsovereenkomst, rijzen er geen opvallende problemen en zal het gemeen contractenrecht dus van toepassing kunnen zijn voor wat betreft het voorwerp van de onderwijsovereenkomst. Zo zal bijvoorbeeld een onderwijsovereenkomst die strijdig blijkt te zijn met de openbare orde of goede zeden absoluut nietig zijn. In die orde bevestigde de Raad van State dat het schoolreglement en het pedagogisch project “*de internationaalrechtelijk en grondwettelijke beginselen inzake de rechten van de mens en van het kind in het bijzonder respecteren*”. Voorbeelden van bepalingen die strijdig zijn met de openbare orde zijn bepalingen die ingaan tegen de gelijke behandeling van leerlingen of het handhaven van discipline op een aanvaardbare manier.¹⁶⁶

¹⁶⁴ W. VANGERVERN en S. COVEMAERKER, *Verbintenissenrecht*, Leuven, Acco, 2010, 133-136; P. VAN OMMESLAGHE, *Droit des obligations*, Brussel, Bruylant, 2010, 281-299 en P. WÉRY, *Droits des obligations; théorie générale du contrat*, Brussel, Larcier, 2010, 252-258.

¹⁶⁵ S. STIJNS, *Verbintenissenrecht, boek 1*, Brugge, die Keure, 2005, 95-99; W. VANGERVERN en S. COVEMAERKER, *Verbintenissenrecht*, Leuven, Acco, 2010, 98-99; P. WÉRY, *Droits des obligations; théorie générale du contrat*, Brussel, Larcier, 2010, 257-259 en X., *Bestendig handboek verbintenissenrecht*, Mechelen, Kluwer, 1998, II.4-80-II.4-84.

¹⁶⁶ S. STIJNS, *Verbintenissenrecht, boek 1*, Brugge, die Keure, 2005, 95-99; W. VANGERVERN en S. COVEMAERKER, *Verbintenissenrecht*, Leuven, Acco, 2010, 98-99; P. WÉRY, *Droits des obligations; théorie générale du contrat*, Brussel, Larcier, 2010, 254-256 en X., *Bestendig handboek verbintenissenrecht*, Mechelen, Kluwer, 1998, II.4-80-II.4-84.

134. Wat betreft het voorwerp van de onderwijsovereenkomst kan nog vermeld worden dat dit bestaat uit zeer veel wederkerige verbintenissen, die werden opgenomen in het schoolreglement. Deze verbintenissen spelen zich zowel af in hoofde van de leerling en zijn ouders, als in hoofde van de onderwijsverstrekker. Een aantal voorbeelden hiervan zijn terug te vinden in het tweede hoofdstuk van deze masterscriptie, waarin de onderwijsovereenkomst wordt gekwalificeerd naar gemeen contractenrecht (*supra* nr.75 e.v.).

Afdeling 3: De wijziging

§1. De bindende kracht van de overeenkomst

135. Artikel 1134, eerste lid BW bepaalt dat “*alle overeenkomsten die wettig zijn aangegaan, strekken degenen die ze hebben aangegaan, tot wet*”. Dankzij deze bepaling hebben de partijen rechtszekerheid, aangezien men door het simpele feit van wilsovereenstemming gebonden is door de overeenkomst. Dit beginsel leidt er dan ook toe dat het voor de contractspartijen niet mogelijk zal zijn om de overeenkomst eenzijdig te wijzigen. Het is echter wel mogelijk om een contract te wijzigen indien hierover opnieuw wilsovereenstemming bereikt wordt tussen de partijen. Dit kan worden *a fortiori* afgeleid uit artikel 1134, derde lid BW, dat stelt dat de partijen middels hun wederzijdse toestemming tot de herroeping van een overeenkomst kunnen besluiten. Een andere mogelijkheid is dat men in de overeenkomst een wijzigingsbeding opneemt, opdat men op een eenvoudigere wijze de kans heeft om een overeenkomst eenzijdig aan te passen. De bindende kracht van de overeenkomst heeft niet enkel uitwerking tussen de partijen zelf, maar ook de rechter dient zich hieraan te houden. Deze laatste mag enkel de gevolgen die de partijen zelf aan de overeenkomst hebben verbonden uitwerking laten vinden en kan bijgevolg geen wijzigingen aanbrengen aan een bestaande overeenkomst.¹⁶⁷

136. Bij het lezen van de Codex Secundair Onderwijs lijkt het gemeen contractenrecht een toepassing te vinden in de hierin opgenomen bepalingen omtrent de wijziging van de onderwijsovereenkomst. Hierin wordt namelijk vermeld dat wanneer het schoolreglement een wijziging ondergaat, de betrokken partijen op schriftelijke wijze of via elektronische drager hiervan op de hoogte worden gebracht en dat de betrokkenen opnieuw hun schriftelijk akkoord dienen te geven. Indien men niet akkoord is met voorgelegde wijziging, zal de inschrijving van de onderwijsgebruiker ten einde lopen op 31 augustus van het lopende schooljaar. De wijziging van het schoolreglement kan tevens pas in werking treden in het schooljaar volgend op dat waarin tot wijziging werd overgegaan, tenzij de wijziging een rechtstreeks gevolg is van nieuwe regelgeving. In dit laatste geval is er dan ook geen toestemming nodig vanwege de ouders of de meerderjarige

¹⁶⁷ S. STIJNS, *Verbintenissenrecht, boek 1*, Brugge, die Keure, 2005, 40-42; W. VANGERVEN en S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Leuven, Acco, 2010, 98-99; P. VAN OMMESLAGHE, *Droit des obligations*, Brussel, Bruylant, 2010, 168-183; P. WÉRY, *Droits des obligations; théorie générale du contrat*, Brussel, Larcier, 2010, 121-122 en X., *Bestendig handboek verbintenissenrecht*, Mechelen, Kluwer, 1998, II.4-25-II.4-28.

leerling, aangezien de school gebonden is tot het opnemen van deze nieuwe regelgeving in het schoolreglement.¹⁶⁸

§2. Nuancering van de bindende kracht van de overeenkomst

137. Het gemeen contractenrecht voorziet echter in enkele corrigerende maatregelen ten aanzien van de bindende kracht van de overeenkomst. Eén van deze maatregelen staat bekend als de vertrouwensleer. Dit betekent dat het voornaamste element van de wilsautonomie de werkelijke wil van de partijen is. Hierbij dient men ook rekening te houden met de manier waarop men de wil heeft geuit of hoe de tegenpartij deze wil kon opvatten. De partijen zullen enkel gebonden zijn, indien men er rechtmatig op kan vertrouwen dat de wil die werd geuit gelijk is aan de wil die men bedoelde te uiten.¹⁶⁹

138. Daarnaast heeft ook de rechter enkele taken om ervoor te zorgen dat de bindende kracht van de overeenkomst genuanceerd wordt. Ten eerste gelden hier de interpretatieregels van artikel 1156 t.e.m. 1164 BW. Deze zullen door de rechter worden toegepast in het geval dat de contractuele bepalingen op onduidelijke wijze werden opgenomen in de overeenkomst. Op die manier is het mogelijk dat er discussie ontstaat tussen de partijen over de manier waarop deze bepalingen moeten worden toegepast. De rechter zorgt er dan voor dat de onduidelijke bepalingen worden geïnterpreteerd op een wijze die het mogelijk maakt om de concrete bedoeling van de partijen tot uiting te brengen.¹⁷⁰

Een tweede opdracht voor de rechter bestaat erin om een overeenkomst aan te vullen. Hiervoor bieden de artikelen 1134, derde lid en 1135 BW de nodige grondslag. Voor de contractspartijen is het niet eenvoudig om voor alle elementen van de overeenkomst een bepaling op te nemen. Ten derde kan de rechter beroep doen op de matiging. Dit wil zeggen dat bepaalde onderdelen van de overeenkomst in praktijk zullen worden uitgesloten, indien de rechter deze elementen of de manier waarop de overeenkomst wordt uitgevoerd als onaanvaardbaar beschouwt. Ten slotte dient de bevoegde rechter ook de goede trouw, oftewel de redelijkheid en de billijkheid in het achterhoofd te houden. Hierbij zal in rekening worden genomen of de contractspartijen in het kader van de uitvoering van de overeenkomst gehandeld hebben als een goede huisvader in dezelfde omstandigheden geplaatst.¹⁷¹

¹⁶⁸ Artikel 111, §1, 2° en 4° Codex Secundair Onderwijs en J. DERIDDER en C. DRIESEN, *Recht naar school, onderwijsrecht voor secundaire scholen*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 17.

¹⁶⁹ S. STIJNS, *Verbintenissenrecht, boek 1*, Brugge, die Keure, 2005, 50-54; W. VAN GERVEN en S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Leuven, Acco, 2010, 95-103; P. VAN OMMESLAGHE, *Droit des obligations*, Brussel, Bruylant, 2010, 169-183 en P. WÉRY, *Droits des obligations; théorie générale du contrat*, Brussel, Larcier, 2010, 362-363.

¹⁷⁰ S. STIJNS, *Verbintenissenrecht, boek 1*, Brugge, die Keure, 2005, 50-54; W. VAN GERVEN en S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Leuven, Acco, 2010, 95-103; P. VAN OMMESLAGHE, *Droit des obligations*, Brussel, Bruylant, 2010, 175-179 en P. WÉRY, *Droits des obligations; théorie générale du contrat*, Brussel, Larcier, 2010, 364-370.

¹⁷¹ S. STIJNS, *Verbintenissenrecht, boek 1*, Brugge, die Keure, 2005, 50-54; W. VAN GERVEN en S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Leuven, Acco, 2010, 95-103; P. VAN OMMESLAGHE, *Droit des obligations*, Brussel, Bruylant, 2010, 179 en P. WÉRY, *Droits des obligations; théorie générale du contrat*, Brussel, Larcier, 2010, 125-130.

139. In de onderwijswetgeving werden er geen bepalingen opgenomen ter compensatie voor de bindende kracht van de onderwijsovereenkomst. Meer bepaald werd er geen regeling getroffen omtrent de maatregelen die hierboven zijn opgesomd, zoals de vertrouwensleer, de interpretatieregels of aanvulling en matiging van de overeenkomst en het beginsel van de goede trouw. Toch kan het nodig zijn dat onduidelijke bepalingen in bijvoorbeeld het schoolreglement verhelderd moeten worden aan de hand van een interpretatie. Ook de gemeenrechtelijke gebruiken van de aanvulling en matiging van de overeenkomst zullen op de onderwijsovereenkomst kunnen worden toegepast. Al is het hier belangrijk om nogmaals te wijzen op de vele dwingende bepalingen die de inhoud van het pedagogisch project en vooral het schoolreglement vastleggen. Vooral wat betreft de aanvulling, weten de partijen en dan voornamelijk het schoolbestuur welke bepalingen zeker in het schoolreglement dienen te worden opgenomen. Indien men zich hier niet aan houdt en bepaalde elementen niet opneemt in de onderwijsovereenkomst, zal de rechter op grond van de artikelen 1134, derde lid en 1135 BW de overeenkomst kunnen en zelfs moeten aanvullen, aangezien de minimale inhoud van het schoolreglement wettelijk is vastgesteld.

Verder kan ook de matiging mogelijk zijn in gevallen waarin het schoolbestuur onredelijke of onaanvaardbare regelingen heeft opgenomen in het pedagogisch project of het schoolreglement. Zelfs indien de minimale wettelijke inhoud wordt opgenomen, is er nog de mogelijkheid voor het schoolbestuur om extra bepalingen naar vrije keuze op te nemen die het van belang acht om ter kennis te brengen aan de betrokken personen op het moment van de inschrijving. Het beginsel van de uitvoering naar billijkheid en te goeder trouw, lijkt ook hier toepassing te kunnen vinden. Daar in dit onderzoek reeds tot het bestaan van een onderwijsovereenkomst werd besloten, zal ook deze, in overeenstemming met artikel 1134, derde lid BW, te goeder trouw moeten worden uitgevoerd. Zo zullen de partijen aan de overeenkomst moeten handelen, respectievelijk als een redelijke en vooruitziende onderwijsgebruiker en een onderwijsverstrekker in dezelfde omstandigheden geplaatst.

Afdeling 4: De beëindiging

140. Als het gaat over de beëindiging van een onderwijsovereenkomst, zal dit er in de praktijk op neerkomen dat het schoolreglement en het pedagogisch project van de onderwijsverstrekker niet langer van toepassing zullen zijn op de onderwijsgebruiker in kwestie. Er zijn verschillende mogelijkheden waarbij de leerling zich niet langer zal hoeven te schikken naar wat er in de onderwijsovereenkomst werd opgenomen. Het doel van de onderwijsovereenkomst zal zijn dat de leerling de studieloopbaan doorloopt en het diploma behaalt. Andere mogelijkheden tot beëindiging van de onderwijsovereenkomst bestaan eruit dat de onderwijsgebruiker zelf de beslissing neemt om zich in te schrijven in een andere school of dat de school de leerling definitief uitsluit als gevolg van een tuchtsanctie. Deze soorten van beëindiging van de overeenkomst worden in deze afdeling besproken in het licht van de beëindigingsgronden die bestaan in het gemeen contractenrecht.

§1. Uitdoving van de verbintenissen door nakoming

1. Betaling als normale wijze van tenietgaan in het gemeen contractenrecht

141. Artikel 1234 BW bepaalt de manieren waarop verbintenissen tenietgaan. De eerste mogelijkheid is het tenietgaan door betaling. Betaling is de normale wijze van tenietgaan van de verbintenissen. De term *betaling* moet hier niet letterlijk worden toegepast, het gaat verder dan het geven van een geldsom. In het gemeen contractenrecht wordt *betaling* gezien als het uitvoeren van de prestatie waartoe men zich verbonden heeft.¹⁷² In deze masterscriptie zal er gefocust worden op de eenvoudige betaling, waarbij de verbintenis uitdooft en niet overgaat op een derde. In het gemeen contractenrecht bestaan er een aantal geldigheidsvoorwaarden met betrekking tot de eenvoudige betaling. Het gaat om de vragen wie de betaler en de ontvanger zijn, wat het voorwerp is van de betaling en welke de plaats en het tijdstip van de betaling zijn. Enkel de eerste twee elementen zullen hier kort en bondig besproken worden, gezien de beperkte draagwijdte van deze masterscriptie en slechts in de mate dat het zinvol is voor de bespreking van de onderwijsovereenkomst. Het voorwerp, de plaats en het tijdstip van de betaling zullen hier niet nader worden besproken, aangezien dit weinig bijdraagt tot het beantwoorden van de onderzoeksvragen.

142. Ten eerste is er de vraag wie de schuld zal moeten betalen. In het contractenrecht zal het in beginsel de schuldenaar zelf zijn die de verbintenissen moet nakomen, zeker wanneer de overeenkomst *intuitu personae* werd aangegaan. Daarnaast is het ook mogelijk dat derden de verbintenis nakomen en zo tot betaling komen, aangezien het belangrijkste element van de overeenkomst erin zal bestaan dat de schuldeiser krijgt waar hij recht op heeft.¹⁷³ Uit artikel 1237 BW kan een uitzondering worden afgeleid op de betaling door een derde, namelijk wanneer de schuldeiser er belang bij heeft dat de betaling door de schuldenaar zelf wordt gedaan. Dit geldt voornamelijk in gevallen waarin de overeenkomst *intuitu personae* werd aangegaan.¹⁷⁴ Ten tweede rijst de vraag naar de persoon van de ontvanger van de betaling. Artikel 1239 BW bepaalt dat betaald kan worden aan de schuldeiser of een gevolmachtigde van de schuldeiser. Daarnaast is het ook mogelijk dat er geldig betaald wordt aan een derde die geen vertegenwoordiger is van de schuldeiser.¹⁷⁵ Dit is echter niet mogelijk wat betreft het onderwerp van deze masterscriptie. In wat hierna komt zal blijken waarom niet.

¹⁷² S. STIJNS, *Verbintenissenrecht, boek 2*, Brugge, die Keure, 2009, 84-85; W. VAN GERVEN en S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Leuven, Acco, 2010, 603-613; P. VAN OMMESLAGHE, *Droit des obligations*, Brussel, Bruylant, 2010, 789-806 en P. WÉRY, *Droits des obligations; théorie générale du contrat*, Brussel, Larcier, 2010, 809-811.

¹⁷³ Artikel 1236 BW.

¹⁷⁴ S. STIJNS, *Verbintenissenrecht, boek 2*, Brugge, die Keure, 2009, 93-95; W. VAN GERVEN en S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Leuven, Acco, 2010, 603-613; P. VAN OMMESLAGHE, *Droit des obligations*, Brussel, Bruylant, 2010, 834-844 en P. WÉRY, *Droits des obligations; théorie générale du contrat*, Brussel, Larcier, 2010, 809-811.

¹⁷⁵ S. STIJNS, *Verbintenissenrecht, boek 2*, Brugge, die Keure, 2009, 95-98; W. VAN GERVEN en S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Leuven, Acco, 2010, 603-613; P. VAN OMMESLAGHE, *Droit des obligations*, Brussel, Bruylant, 2010, 834-844

2. De bekrachtiging van de studie

143. In het onderwijsrecht kan de studiebekrachtiging gezien worden als een eenvoudige betaling. Bekrachtiging van de studie betekent volgens artikel 115, §2 CSO dat *“de betrokken leerling geacht wordt het overeenkomstig studietraject volledig en met vrucht te hebben doorlopen, ongeacht het tijdstip van aansluiting bij dat traject”*. De leerling zal in dat geval de eindtermen en de ontwikkelingsdoelen die werden vastgelegd door het Vlaams Parlement bereikt hebben.¹⁷⁶ Aan hen zal een diploma van het secundair onderwijs worden uitgereikt, overeenkomstig artikel 256 CSO en artikel 36 e.v. van het Organisatiebesluit van 2002.¹⁷⁷ In dit geval zal de leerling niet langer onderworpen zijn aan de onderwijsovereenkomst en rust er op hem of haar verder geen verplichting zich in een andere school in te schrijven, aangezien de leerplicht op dit moment ten einde loopt. Dit kan enerzijds omdat de leerling op dat moment in de meeste gevallen reeds meerderjarig was, maar ook de minderjarige is ontslaan van de leerplicht wanneer aan bovenstaande voorwaarden is voldaan en deze het diploma van secundair onderwijs heeft behaald.¹⁷⁸

Het behalen van het diploma als gevolg van de studiebekrachtiging en de daaropvolgende beëindiging van de onderwijsovereenkomst worden afhankelijk gesteld van een aantal dwingend bepaalde voorwaarden. Deze voorwaarden nemen de vorm aan van diverse verbintenissen die bestaan in hoofde van de onderwijsgebruiker. Men zal bijvoorbeeld aanwezig moeten zijn in de lessen en voor de nodige examens moeten slagen om in aanmerking te komen voor het behalen van het diploma. De leerling zal deze verbintenissen moeten nakomen opdat deze zouden uitdoven en ertoe zouden leiden dat de belangrijke verbintenis die de onderwijsverstrekker heeft, namelijk het bekrachtigen van de studie, uitwerking zal krijgen. Om de verbintenissen te kunnen volbrengen, zal de leerling echter geholpen moeten worden door de onderwijsverstrekker. Het is hier dat er sprake is van een inspanningsverbintenis. De onderwijsverstrekker zal nooit beloven dat er een positief resultaat voor de onderwijsgebruiker zal volgen. Pas als de onderwijsverstrekker ook de op haar rustende verbintenissen tot een goed einde heeft gebracht, zal de verbintenis om de studie op een correcte manier te voltooien uitwerking kunnen hebben. De verbintenis om de studie met vrucht te volbrengen en op die manier een diploma te behalen, is tevens het hoofddoel dat men met de onderwijsovereenkomst wenst te bereiken. De verbintenis om een succesvol studietraject af te leggen, kan hier gekwalificeerd worden als de hoofdverbintenis.

Het is de delibererende klassenraad die aan het einde van het schooljaar zal beslissen of er aan de voorwaarden voldaan werd om het diploma te kunnen behalen en op die manier de gesloten verbintenissen na te komen.¹⁷⁹ De delibererende klassenraad heeft hier geen volledige vrijheid om tot het al dan niet geslaagd zijn van de leerling te besluiten. Het dient zich daarbij te steunen op onder andere de resultaten van de leerling, adviezen van de begeleidende klassenraad en

¹⁷⁶ Artikel 139-147 CSO.

¹⁷⁷ Besluit van de Vlaamse regering van 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, BS 4 december 2002.

¹⁷⁸ Artikel 1, §1 en §3 Leerplichtwet.

¹⁷⁹ Artikel 164 CSO.

dergelijke meer.¹⁸⁰ Als de af te toetsen elementen positief zijn voor de leerling, dan zal er weinig tot geen reden zijn om tot een negatieve beslissing te komen. Het is op dat moment dat de onderwijsgebruiker het uitvaardigen van een diploma, minstens de studiebekrachtiging kan opeisen. Het zou niet logisch zijn, als die verbintenis in hoofde van de onderwijsverstrekker eerder opeisbaar zou worden, aangezien het nakomen van de verbintenis om de overeenkomst met vrucht te beëindigen, pas mogelijk is als ook de rest van het onderwijsovereenkomst correct wordt uitgevoerd. Dit is een element dat voortvloeit uit de eerder besproken wederkerige overeenkomst (*supra* nr.75 e.v.). Wanneer de verbintenissen door de leerling worden nagekomen, zal de onderwijsverstrekker in ruil ook haar eigen verbintenissen nakomen. Het bekrachtigen van de studie door de klassenraad is hiervan een sprekend voorbeeld.

3. De bekrachtiging van de studie als toepassing van de betaling in het gemeen contractenrecht

144. Het bekomen van een diploma is afhankelijk van de vele verbintenissen die onderwijsverstrekker, leerling en ouder ten opzichte van elkaar hebben. Het is dus nodig dat ook andere verbintenissen in de loop der jaren worden uitgevoerd door de betrokken partijen aan de onderwijsovereenkomst.¹⁸¹ Ook naar gemeen contractenrecht kunnen partijen het moment bepalen waarop een verbintenis opeisbaar wordt. Daarvoor kunnen ze bijvoorbeeld voorwaarden opleggen, net zoals het geval is in de onderwijsovereenkomst.¹⁸² In de onderwijsovereenkomst bestaan die voorwaarden uit allerlei kleinere verbintenissen die de partijen ten opzichte van mekaar hebben en die het mogelijk moeten maken om het diploma te behalen en op die manier tot een beëindiging van de overeenkomst te komen.

145. Ook is er een gelijkenis met de uitzonderingen die bestaan in het gemeen contractenrecht. Zo zal het niet mogelijk zijn dat de verbintenissen die zowel ouders, leerling als onderwijsverstrekker hebben, uitgevoerd worden door een derde. Voornamelijk de verbintenissen van de leerling en de school zullen enkel door deze partijen kunnen worden uitgevoerd. De overeenkomst werd *intuitu personae* aangegaan en de schuldeiser heeft er belang bij dat de verbintenis enkel en alleen door de schuldenaar wordt aangegaan. Het is ook niet mogelijk dat bijvoorbeeld de verbintenis om kennis te laten evalueren door iemand anders dan de leerling zelf wordt uitgevoerd.

146. Wat betreft de verbintenissen in hoofde van de onderwijsverstrekker, zijn er, zeker in het secundair onderwijs, verscheidene hulppersonen die mee zorgen voor het correct nakomen van de verbintenissen. Zo zijn er vakleerkrachten die elk instaan voor het aanleren van de leerstof en het toetsen van de kennis met betrekking tot hun vakgebied. Aan de kant van de onderwijsverstrekker zullen de verbintenissen dus worden uitgevoerd door een groot aantal spelers, al zal het nooit mogelijk zijn dat iemand buiten de school een verbintenis vanwege de school kan nakomen. Ook

¹⁸⁰ Artikel 3.5 Schoolreglement Sint-Jozefinstituut Bokrijk, 2014-2015, 24-27.

¹⁸¹ S. STIJNS, *Verbintenissenrecht, boek 2*, Brugge, die Keure, 2009, 4-6 en 13-15 en P. WÉRY, *Droits des obligations; théorie générale du contrat*, Brussel, Larcier, 2010, 67-70.

¹⁸² S. STIJNS, *Verbintenissenrecht, boek 2*, Brugge, die Keure, 2009, 101.

hier geldt immers het principe van de overeenkomst *intuitu personae*. De leerling en zijn ouders zullen er van hun kant ook belang bij hebben dat de verbintenissen die op de onderwijsverstrekker rusten slechts door de onderwijsverstrekker worden nagekomen. De verbintenissen die op de ouders rusten, bijvoorbeeld het betalen van het studiegeld, zouden in principe wel door een derde kunnen worden uitgevoerd, aangezien het belangrijkste is dat de schuldeiser de beloofde prestaties zal ontvangen. In de praktijk bestaan er ook heel wat voorbeelden van situaties waarin de ouder de verbintenissen niet kan nakomen. Bijvoorbeeld wanneer het kind onder het gezag van een voogd staat.

147. Wanneer we de persoon van de ontvanger van beloofde prestaties onder de loep nemen, zien we dat de onderwijsgebruiker haar prestaties slechts correct zal kunnen nakomen ten opzichte van de onderwijsverstrekker of één van haar vertegenwoordigers. Ook dit komt overeen met het gemeen contractenrecht. De leerling zal bijvoorbeeld op regelmatige wijze de lessen bijwonen bij de leerkracht die op dat moment de verantwoordelijkheid heeft over die leerling. Lessen volgen bij een andere leerkracht of zelfs bij een andere school zijn geen geldige wijze om deze verbintenis uit te voeren. Maar ook de onderwijsverstrekker kan haar verbintenissen slechts nakomen ten voordele van de leerling. Hoewel de onderwijsverstrekker veel gelijkaardige verbintenissen heeft lopen met andere onderwijsgebruikers, zal hij de verbintenissen telkens opnieuw moeten nakomen en is het niet voldoende dat de verbintenis slechts ten opzichte van slechts één leerling wordt nagekomen. In beide gevallen zal het echter niet mogelijk zijn om de verbintenissen na te komen bij een derde, die geen vertegenwoordiger van de schuldeiser is. In tegenstelling tot het gemeen contractenrecht zal een derde hier immers geen voordeel uit kunnen halen dat aantoonbaar is door de schuldenaar die beweert te goeder trouw gehandeld te hebben.

§2. Opzegging van de overeenkomst

1. Eenzijdige opzegging van overeenkomsten van onbepaalde duur

148. Hoewel dit element deels kon worden ondergebracht bij de kwalificatie van de onderwijsovereenkomst, werd ervoor geopteerd om de duur van de onderwijsovereenkomst hier te bespreken in samenhang met de opzegging. In het gemeen contractenrecht wordt een onderscheid gemaakt tussen overeenkomsten van bepaalde en onbepaalde duur. Het grote verschil bestaat erin dat een overeenkomst van onbepaalde duur door alle partijen op elk moment eenzijdig kan worden opgezegd. Dit in tegenstelling tot een overeenkomst van bepaalde duur, waar men een opzegbeding of een wettelijke mogelijkheid tot opzegging nodig heeft om de overeenkomst eenzijdig te beëindigen.¹⁸³ Voor wat de onderwijsovereenkomst betreft werd de keuze gemaakt om deze te kwalificeren als een overeenkomst van onbepaalde duur, daar het bij de inschrijving niet duidelijk is hoe lang de overeenkomst tussen een onderwijsgebruiker en de onderwijsverstrekker naar keuze zal standhouden.

¹⁸³ S. STIJNS, *Verbintenissenrecht, boek 1*, Brugge, die Keure, 2005, 28-29; P. VAN OMMESLAGHE, *Droit des obligations*, Brussel, Bruylant, 2010, 982-990 en P. WÉRY, *Droits des obligations; théorie générale du contrat*, Brussel, Larcier, 2010, 94-95 en 816-818.

2. Uitschrijving gevolgd door inschrijving in een andere school

149. In het onderwijs is het mogelijk dat een leerling de beslissing neemt om, alvorens deze het volledige studietraject heeft doorlopen, zich in te schrijven in een andere school. Dit kan gebeuren om verschillende redenen. Zo is het mogelijk dat het voor de leerling om praktische redenen gemakkelijker is om zich in te schrijven in een andere school. Een andere mogelijkheid bestaat erin dat de gewenste studierichting niet beschikbaar is in de huidige school, waardoor de leerling zich zal dienen in te schrijven in een onderwijsinstelling die de gekozen studierichting wel in haar aanbod heeft opgenomen. De gewaarborgde schoolloopbaan zal in geval van verandering van school slechts ten einde komen op het moment dat de leerling een geldige inschrijving heeft bekomen in een andere school. Behalve in het geval dat minstens één van de weigeringsgronden van toepassing is, zal een andere school de inschrijving van een nieuwe leerling niet kunnen weigeren, waardoor het recht op inschrijving in een school naar keuze een sterke bescherming geniet en het voor de onderwijsgebruiker perfect mogelijk is om van school te veranderen wanneer men dat wenst. Wanneer de uitschrijving en de nieuwe inschrijving louter gebeurde op vraag van de minderjarige leerling, is dit niet rechtsgeldig en kunnen er bijgevolg geen rechtsgevolgen uit voortvloeien.¹⁸⁴

150. Het is deze uitschrijving vanwege de onderwijsverstrekker die nauw aansluit bij de opzeggingsmogelijkheid die het gemeen contractenrecht biedt bij overeenkomsten van onbepaalde duur. Er werd bij het sluiten van deze overeenkomst geen termijn vastgesteld gedurende welke het contract uitwerking zal hebben. In het meest eenvoudige geval zal de leerling worden ingeschreven in een school en zes jaar later in dezelfde school afstuderen. Toch bestaat hierover geen zekerheid. Het is realistisch dat de overeenkomst voor een langere, dan wel kortere periode zal bestaan. Daarnaast dient rekening te worden gehouden met het feit dat de onderwijsovereenkomst geen einde neemt aan het einde van elk afzonderlijk schooljaar als gevolg van de gewaarborgde schoolloopbaan waar elke leerling recht op heeft. Dit werd opgenomen in artikel 110/1, §3 en §4 CSO. Laatstgenoemd artikel bepaalt dat *“een inschrijving van een leerling in een school voor de duur van de hele schoolloopbaan in die school geldt”*. Dit is het geval, zelfs wanneer de school uit verschillende vestigingsplaatsen of structuuronderdelen bestaat.

151. Belangrijk om te weten is wel dat de gewaarborgde schoolloopbaan slechts geldt binnen enerzijds het basisonderwijs en anderzijds het secundair onderwijs, maar dat er geen gewaarborgde schoolloopbaan bestaat tussen deze twee niveaus van onderwijs.¹⁸⁵ In navolging van de regelgeving hieromtrent is het wel mogelijk dat het schoolbestuur in haar schoolreglementen de bepaling opneemt waarin aan het einde van het schooljaar de herbevestiging van de inschrijving wordt gevraagd. Dit is niet verplicht, maar het kan de school wel helpen om het volgende schooljaar alvast op een praktische manier voor te bereiden. Deze herbevestiging zal, net

¹⁸⁴ J. DERIDDER en C. DRIESEN, *Recht naar school, onderwijsrecht voor secundaire scholen*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 39-40 en artikel 6.1 Schoolreglement Sint-Jozefinstituut Bokrijk, 2014-2015, 45.

¹⁸⁵ J. DERIDDER en C. DRIESEN, *Recht naar school, onderwijsrecht voor secundaire scholen*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 37-39.

zoals de eerste inschrijving, gebeuren in aanwezigheid van de ouders of minstens door middel van ondertekening van het document dat de herbevestiging zal vastleggen.¹⁸⁶

152. Determinerend voor een overeenkomst van onbepaalde duur is ook feit dat de partijen in de mogelijkheid zijn om de overeenkomst eenzijdig te beëindigen.¹⁸⁷ Hierboven werd aangehaald dat de leerling om verscheidene redenen kan besluiten om de onderwijsovereenkomst stop te zetten en zich in te schrijven in een andere school. Ook door deze keuzevrijheid bestaat er een sterke link met een overeenkomst van onbepaalde duur. Ondanks de ruime beslissingsvrijheid in hoofde van de onderwijsgebruiker is het wel nodig dat de beslissing om van school te veranderen wordt gemeld aan de onderwijsverstrekker. Dit met het oog op de organisatorische en praktische regeling van de uitschrijving en de daaropvolgende inschrijving in een andere school. Daarnaast heeft de school ook enkele administratieve verplichtingen die moeten worden nagekomen indien de leerling van school verandert.¹⁸⁸ Ook de beperkte weigeringsmogelijkheden benadrukken de waarde die gehecht dient te worden aan de mogelijkheid om vrij de onderwijsovereenkomst te beëindigen en zich in te schrijven in een andere school.¹⁸⁹ Ten slotte wijst artikel 1134, tweede lid BW op de mogelijkheid tot herroeping van de overeenkomst met wederzijdse toestemming of op gronden door de wet erkend. Daar in de CSO bepaald is wat er dient te gebeuren in de situatie dat een leerling van school wenst te veranderen, wordt deze mogelijkheid tot beëindiging van de overeenkomst impliciet erkend door de wetgever.

153. Een belangrijk verschilpunt met het gemeen contractenrecht betreft het feit dat niet elk van de contractpartijen eenzelfde mogelijkheid heeft om de overeenkomst naar eigen believen stop te zetten. Daar waar de onderwijsgebruiker een zeer ruime beslissingsmogelijkheid heeft en zich niet zal moeten verantwoorden wanneer beslist wordt om van school te veranderen, zal de onderwijsverstrekker een minder ruime vrijheid genieten. Een onderwijsverstrekker zal slechts in zeer beperkte gevallen kunnen beslissen om de onderwijsovereenkomst op te zeggen. De mogelijkheden daartoe komen in het volgende onderdeel aan bod, aangezien zij eerder aansluiten bij de ontbinding van de overeenkomst zoals die bestaat in het gemeen contractenrecht. Het gedrag van de onderwijsgebruiker, en meer bepaald de leerling zelf, zal in die gevallen bepalend zijn om de overeenkomst te beëindigen. De onderwijsverstrekker zal nooit een leerling kunnen uitschrijven en op die manier de overeenkomst beëindigen, als daar geen aanleiding toe bestaat die het correct uitvoeren van de overeenkomst onmogelijk maakt. Het is enkel de onderwijsgebruiker die gebruik kan maken van de eenzijdige opzeggingsmogelijkheid, zoals die in het gemeen contractenrecht voorkomt.

¹⁸⁶ Artikel 6.3 Schoolreglement Sint-Jozefinstituut Bokrijk, 2014-2015, 48 en Schoolreglement Virga Jessecollege Hasselt, 2014-2015, 14.

¹⁸⁷ Cass. 16 oktober 1969, *RCJB* 1970, 529-530.

¹⁸⁸ Artikel 112, eerste lid, 14° CSO.

¹⁸⁹ S. STIJNS, *Verbintenissenrecht, boek 1*, Brugge, die Keure, 2005, 28-29.

§3. Ontbinding van de overeenkomst

1. Drie ontbindingsregimes in het gemeen contractenrecht

154. Wanneer de schuldenaar nalaat om de verbintenissen die op hem rusten op een correcte manier na te komen, heeft de schuldeiser de keuze om het contract gedwongen te laten uitvoeren, dan wel te (laten) ontbinden.¹⁹⁰ In sommige gevallen zal de verdere nakoming geen of niet de beoogde voordelen opleveren voor de schuldeiser, waardoor het beëindigen van de overeenkomst de beste optie zal zijn. Om aan die keuze tegemoet te komen werden in het gemeen contractenrecht drie ontbindingsregimes ingevoerd om de schuldenaar te sanctioneren en tevens de schuldeiser te bevrijden van zijn eigen verbintenissen. Deze elementen staan impliciet opgenomen in artikel 1184 BW.¹⁹¹ In dit artikel wordt ook vermeld dat het moet gaan om wederkerige contracten, hetgeen de onderwijsovereenkomst volgens dit onderzoek blijkt te zijn (*supra* nr.75 e.v.).

a. De gerechtelijke ontbinding

155. Een eerste ontbindingsregime, het wettelijke regime, is de gerechtelijke ontbinding. Dit betekent dat het moet gevraagd worden aan de rechter en nadien door hem moet worden uitgesproken, alvorens de ontbinding uitwerking kan krijgen.¹⁹² Dit regime zal hier verder niet aan bod komen, daar het voor de ontbinding van de onderwijsovereenkomst niet wordt toegepast. In geval van ontbinding van de onderwijsovereenkomst, zal een rechtbank hierover hoogstens *a posteriori* oordelen. Meestal zal er zelfs geen rechter betrokken worden bij de ontbinding van onderwijsovereenkomsten. Om die reden zal de buitengerechtelijke ontbinding in dit onderzoek van groter belang zijn.

b. De buitengerechtelijke ontbinding via een uitdrukkelijk ontbindend beding

156. Met het invoegen van een uitdrukkelijk ontbindend beding beogen de partijen de tussenkomst van de rechter te vermijden in geval van een toerekenbare niet-nakoming. Op die manier ontsnapt men aan de ruime appreciatiebevoegdheid van de rechter en kan er sneller gehandeld worden wanneer er zich een wanprestatie voordoet. Wanneer men een uitdrukkelijk beding opneemt, dienen er twee voorwaarden te worden vervuld alvorens de ontbinding daadwerkelijk kan plaatsvinden. Ten eerste moet er niet-nakoming zijn die toerekenbaar is aan één van de schuldenaars. Ten tweede moet het de schuldeiser van de niet nagekomen verbintenis zijn die zelf de beslissing neemt om de overeenkomst te ontbinden. Het is hierbij niet noodzakelijk dat

¹⁹⁰ Artikel 1184, tweede lid BW.

¹⁹¹ S. STIJNS, *Verbintenissenrecht, boek 1*, Brugge, die Keure, 2005, 190-192; W. VAN GERVEN en S. COVEMAERKER, *Verbintenissenrecht*, Leuven, Acco, 2010, 196-209; P. VAN OMMESLAGHE, *Droit des obligations*, Brussel, Bruylant, 2010, 877-915

¹⁹² S. STIJNS, *Verbintenissenrecht, boek 1*, Brugge, die Keure, 2005, 190-192; W. VAN GERVEN en S. COVEMAERKER, *Verbintenissenrecht*, Leuven, Acco, 2010, 196-209; P. VAN OMMESLAGHE, *Droit des obligations*, Brussel, Bruylant, 2010, 877-897

uitdrukkelijk wordt vermeld dat de rechterlijke tussenkomst wordt uitgesloten. Het is voldoende dat de bedoeling om de overeenkomst in bepaalde gevallen eenzijdig te ontbinden, impliciet kan worden afgeleid uit de bewoordingen van het contract. Van belang is wel dat de schuldenaar in kennis wordt gesteld van de beslissing om de overeenkomst te ontbinden. Hoewel de tussenkomst van de rechter op die manier wordt omzeild, zal het in de praktijk nog steeds mogelijk zijn om de ontbinding *a posteriori* door de rechter te laten beoordelen.¹⁹³ Het is voornamelijk deze vorm van ontbinding die kan worden teruggevonden in de onderwijsovereenkomsten. Waarom dat zo is, zal verder blijken.

c. De buitengerechtelijke ontbinding in uitzonderlijke omstandigheden

157. In navolging van het Franse en Nederlandse recht, werd ook deze derde vorm van ontbinding in België aanvaard. Met dit regime heeft de schuldeiser de mogelijkheid om ook zonder uitdrukkelijk ontbindend beding de overeenkomst te ontbinden wanneer de wanprestatie van de schuldenaar een situatie doet ontstaan die ervoor zorgt dat het uitvoeren van de overeenkomst niet langer houdbaar is. Net als bij het uitdrukkelijk ontbindend beding is de kennisgeving van de wil om te ontbinden vanwege de schuldeiser aan de schuldenaar noodzakelijk. Ook hier is het mogelijk dat de rechter na de ontbinding nog tussenkomt ter controle.¹⁹⁴

158. In tegenstelling tot de ontbinding door middel van een uitdrukkelijk ontbindend beding, zijn er in dit geval vier cumulatieve voorwaarden die vervuld moeten worden. Ten eerste moet er sprake zijn van een toerekenbare niet-nakoming vanwege de schuldenaar die aanleiding kan geven tot een gerechtelijke ontbinding. Vervolgens dient het zinloos te zijn dat de rechter voorafgaandelijk tussenkomt met zijn uitstelbevoegdheid. Dit kan het geval zijn om diverse redenen, zoals het feit dat de situatie hoogdringend is geworden of dat de verdere uitvoering van de overeenkomst onmogelijk werd. Ten derde is er de vereiste kennisgeving van de ontbinding aan de schuldenaar, waarin het motief van de beslissing wordt opgenomen. Een laatste voorwaarde betreft de billijkheid en de goede trouw die noodzakelijk is bij de uitvoering van een overeenkomst. Dit is ook van toepassing in geval van ontbinding, waardoor het in bepaalde gevallen nodig is dat er voorafgaand aan de ontbindingsverklaring een ingebrekestelling wordt verstuurd.¹⁹⁵

¹⁹³ S. STIJNS, *Verbintenissenrecht, boek 1*, Brugge, die Keure, 2005, 196-201; W. VAN GERVEN en S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Leuven, Acco, 2010, 196-209; P. VAN OMMESLAGHE, *Droit des obligations*, Brussel, Bruylant, 2010, 900-904 en P. WÉRY, *Droits des obligations; théorie générale du contrat*, Brussel, Larcier, 2010, 648-653.

¹⁹⁴ S. STIJNS, *Verbintenissenrecht, boek 1*, Brugge, die Keure, 2005, 201-204; W. VAN GERVEN en S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Leuven, Acco, 2010, 196-209; 897-900 en P. WÉRY, *Droits des obligations; théorie générale du contrat*, Brussel, Larcier, 2010, 683-689.

¹⁹⁵ S. STIJNS, *Verbintenissenrecht, boek 1*, Brugge, die Keure, 2005, 204-206; W. VAN GERVEN en S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Leuven, Acco, 2010, 196-209; P. VAN OMMESLAGHE, *Droit des obligations*, Brussel, Bruylant, 2010, 897-900 en P. WÉRY, *Droits des obligations; théorie générale du contrat*, Brussel, Larcier, 2010, 693-698.

2. Uitschrijving omwille van een zorgwekkend dossier

159. Naast de uitschrijving door de leerling ten gevolge van een inschrijving in een andere school, heeft de school zelf de mogelijkheid om een leerling uit te schrijven in bepaalde omstandigheden. Het is gewenst dat deze situaties opgenomen worden in het schoolreglement. Zulke omstandigheid kan zich voordoen in geval van een zorgwekkend dossier. Dit is het geval wanneer de afwezigheid van een leerling problematische proporties aanneemt of als de school niet weet waar de leerling verblijft, en dit ondanks verschillende pogingen van de school gedurende een lange periode om de leerling te begeleiden. De school kan zich dus slechts in zeer beperkte gevallen beroepen op de uitschrijving als soort van laatste redmiddel.¹⁹⁶

160. Deze vorm van uitschrijving kan gezien worden als een buitengerechtelijke ontbinding omwille van een uitzonderlijke omstandigheid. In dit geval is er een ernstige tekortkoming vanwege de leerling, waardoor de onderwijsverstrekker zich genoodzaakt ziet om over te gaan tot een ontbinding van de overeenkomst in de vorm van de uitschrijving van de leerling. Wegens de hoogdringendheid van de situatie wordt de uitschrijving als laatste middel aangegrepen, waardoor het zinloos zou zijn om voorafgaand aan de uitschrijving een rechter te raadplegen. Ook in dit geval zal de leerling op de hoogte worden gebracht van de redenen van zijn uitschrijving. We kunnen zien dat deze uitschrijving grote gelijkenissen vertoont met de buitengerechtelijke ontbinding in uitzonderlijke omstandigheden zoals die terug te vinden is in het gemeen contractenrecht.

3. Definitieve uitsluiting als gevolg van een tuchtsanctie

a. De tuchtsanctie in het onderwijsgebeuren

161. Verder heeft de school ook mogelijkheden tot uitschrijving in navolging van een tuchtsanctie in de vorm van een definitieve uitsluiting. Zo kan een meerderjarige leerling vanaf tien lesdagen volgende op de definitieve uitsluiting door de school worden uitgesloten. Een andere mogelijkheid doet zich voor in het geval dat de betrokken personen een manifeste onwil uiten om van school te veranderen.¹⁹⁷

162. Een tuchtsanctie is een maatregel die genomen wordt wanneer de leerling de leefregels van de school schendt. Meer bepaald wordt een tuchtmaatregel genomen wanneer de schending van die aard is dat deze een gevaar of ernstige belemmering vormt voor het normaal functioneren van het onderwijs of voor de fysieke of psychische integriteit en veiligheid van een of meer leden van de school. De definitieve uitsluiting is één van de mogelijke tuchtsancties, daarnaast zijn ook de

¹⁹⁶ Artikel 3.2 Omzendbrief SO/2005/04 betreffende afwezigheden en in- en uitschrijvingen in het voltijds secundair onderwijs en het deeltijds secundair onderwijs, BS 8 juli 2005 en artikel 2.2, achtste lid en 3.1.10, tweede lid Schoolreglement Sint-Jozefinstituut Bokrijk, 2014-2015, 6.

¹⁹⁷ Artikel 123/10, §6, derde lid, 1° en 2° CSO en artikel 4.2 Omzendbrief SO/2005/04 betreffende afwezigheden en in- en uitschrijvingen in het voltijds secundair onderwijs en het deeltijds secundair onderwijs, BS 8 juli 2005.

tijdelijke uitsluiting of de preventieve schorsing als bewarende maatregel mogelijke maatregelen. In veel gevallen zal de definitieve uitsluiting slechts ingezet worden als maatregel wanneer mildere sancties of maatregelen zinloos zijn geworden of wanneer de ernst of de hoogdringendheid van de situatie dit gebiedt. Al is het voor het schoolbestuur toegelaten om ook andere sancties als tuchtmaatregelen te kwalificeren en op te nemen in het schoolreglement.¹⁹⁸

163. Naast tuchtsancties is er echter ook de mogelijkheid om andere maatregelen op te leggen, indien de schending niet van die aard is dat het noodzakelijk is om over te gaan tot een tuchtmaatregel. Dit soort maatregelen wordt in de schoolreglementen en de literatuur in de meeste gevallen kortweg ordemaatregelen genoemd. Mogelijke ordemaatregelen zijn bijvoorbeeld strafwerk, nablijven of een verwijdering uit de lessen, maar ook hier heeft het schoolbestuur enige appreciatiemarge om te bepalen welk soort maatregelen of sancties worden opgenomen in het schoolreglement. Het is zeer belangrijk dat deze tucht- en ordemaatregelen terug te vinden zijn in het schoolreglement, zoals bepaald in artikel 112, 10° CSO.¹⁹⁹

164. Bij maatregelen die worden opgelegd als gevolg van een overtreding van de leefregels gelden de beginselen van subsidiariteit en proportionaliteit. Dit wil zeggen dat de minst ingrijpende maatregel moet worden opgelegd, als die hetzelfde positieve effect kan teweegbrengen als een meer ingrijpendere maatregel. Tevens gelden er voor tuchtsancties strenge procedurele vereisten die werden opgenomen in de CSO. Het zijn vaak deze ordemaatregelen die al eerder werden opgelegd, vooraleer werd overgegaan tot een tuchtsanctie. Voor ordemaatregelen werden er geen specifieke procedureregels opgenomen, al lijkt het logisch dat ook hier voor bepaalde sancties aan de beginselen van het recht om gehoord te worden, het recht op tegenspraak of de motivering dient te worden voldaan. In deze masterscriptie zal echter, behalve voor wat betreft de definitieve uitsluiting, niet verder worden ingegaan op de verschillende soorten maatregelen en de procedure die daaraan vasthangt, aangezien dit de grenzen van dit onderzoek te buiten zou gaan.²⁰⁰

165. Wanneer de minderjarige leerling ingevolge van een tuchtsanctie definitief wordt uitgesloten, zal deze zich dienen in te schrijven in een andere school, die slechts in zeer beperkte gevallen de mogelijkheid heeft om de leerling te weigeren. Een dergelijke tuchtmaatregel kan slechts worden opgelegd door de directeur of een afgevaardigde van de directeur van de school waar de leerling is ingeschreven. In geval van definitieve uitsluiting moet deze echter wel het advies van de klassenraad inroepen, waarin ook een personeelslid van het CLB aanwezig dient te zijn, al is deze klassenraad onbevoegd om zelf de tuchtsanctie in de vorm van een definitieve uitsluiting op te leggen. De definitieve uitsluiting kan ingaan dan wel onmiddellijk, dan wel op 31 augustus van het lopende schooljaar of, ingeval de leerling de leeftijd van achttien jaar bereikt

¹⁹⁸ Artikel 123/8 t.e.m. 123/11 CSO; J. DERIDDER en K. DRIESEN, *Recht naar school, onderwijsrecht voor secundaire scholen*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 293-317; artikel 2.4.3 Schoolreglement Virga Jessecollege, 2014-2015, 54 en artikel 4.4 Schoolreglement Sint-Jozefinstituut Bokrijk, 2014-2015, 34-38.

¹⁹⁹ Artikel 123/8 t.e.m. 123/11 CSO; *Recht naar school, onderwijsrecht voor secundaire scholen*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 293-317; artikel 2.4.3 Schoolreglement Virga Jessecollege, 2014-2015, 54 en artikel 4.4 Schoolreglement Sint-Jozefinstituut Bokrijk, 2014-2015, 34-38.

²⁰⁰ Artikel 123/8 t.e.m. 123/11 CSO; *Recht naar school, onderwijsrecht voor secundaire scholen*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 293-317; artikel 2.4.3 Schoolreglement Virga Jessecollege, 2014-2015, 54 en artikel 4.4 Schoolreglement Sint-Jozefinstituut Bokrijk, 2014-2015, 34-38.

heeft, vanaf de tiende schooldag na de uitsluiting. Bij het bereiken van die datum geldt dat de uitsluiting de uitschrijving in de school teweegbrengt. Indien de uitsluiting onmiddellijk ingaat, blijft de leerling wel ingeschreven tot op het moment dat deze zich heeft ingeschreven in een andere school, waarbij de uitsluitende school de verantwoordelijkheid heeft om de leerling bij te staan in de zoektocht naar een nieuwe school.²⁰¹

b. De tuchtsanctie als toepassing van de buitengerechtelijke ontbinding via een uitdrukkelijk ontbindend beding

166. De tuchtsanctie met inbegrip van haar procedure en gevolgen wordt uitgebreid besproken in de tuchtreglementen, als onderdeel van de schoolreglementen. Tevens wordt er uitdrukkelijk gesteld dat van het tuchtreglement gebruikt gemaakt kan worden indien men de afspraken en leefregels op school schendt.²⁰² Dit kan worden beschouwd als een uitdrukkelijk ontbindend beding zoals dit bestaat in het gemeen contractenrecht. De schending van de leefregels kan op die manier gezien worden als een wanprestatie die ernstig genoeg is om de onderwijsovereenkomst te ontbinden. Al zal de definitieve uitsluiting ten gevolge van een tuchtsanctie slechts aangewend worden als een uiterste redmiddel, aangezien de onderwijsverstrekker eerst ordemaatregelen en/of mildere tuchtmaatregelen zal aanwenden om de onderwijsgebruiker alsnog een nieuwe kans te geven tot redelijke uitvoering. Het zou echter te ver gaan als bij elke tuchtprocedure voorafgaandelijk een rechter geraadpleegd diende te worden, waardoor het uitdrukkelijk ontbindend beding een perfecte oplossing is.

167. Na de interne beroepsprocedure die verplicht worden gesteld in artikel 112, 10°, a), 2) CSO, is er ook de mogelijkheid tot een externe beroepsprocedure bij de rechter. Deze mogelijkheid is gelijkaardig aan de controle *a posteriori* die voorzien wordt in het gemeen contractenrecht in het geval van een uitdrukkelijk ontbindend beding. Ook hier zal de onderwijsverstrekker de gesanctioneerde leerling op de hoogte brengen van de beslissing en de redenen voor die beslissing en bestaan er termijnen voor de onderwijsgebruiker om de interne beroepsprocedure aan te vatten. Indien er gebruik wordt gemaakt van deze beroepsprocedure, dienen ook hier verplichte kennisgevingen gedaan te worden aan de leerling en de ouders.²⁰³ Net als de voorgaande mogelijkheden ter beëindiging van de overeenkomst, vertoont ook deze vorm van ontbinding van de onderwijsovereenkomst grote gelijkenissen met de beëindigingswijzen die bestaan in het gemeen contractenrecht.

²⁰¹ Artikel 123/8 t.e.m. 123/11 CSO; *Recht naar school, onderwijsrecht voor secundaire scholen*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 301-317; Artikel 4.4 Schoolreglement Sint-Jozefinstituut Bokrijk, 2014-2015, 34-38 en artikel 2.4.3 Schoolreglement Virga Jessecollege Hasselt, 2014-2015, 55-56.

²⁰² Artikel 4.4 Schoolreglement Sint-Jozefinstituut Bokrijk, 2014-2015, 34-38.

²⁰³ Artikel 4.4 Schoolreglement Sint-Jozefinstituut Bokrijk, 2014-2015, 34-38.

Conclusie

168. Wanneer we ons afvragen of er bouwstenen van belang zijn om te kunnen besluiten tot een onderwijsovereenkomst en welke dat dan zouden zijn, zien we dat de geschiedenis en de daaruit voortvloeiende juridisering van het onderwijsrecht een belangrijke impact hebben op dit onderzoek. De twee schoolstrijden waren de basis voor de steeds verdergaande regelgeving die ontstaan is doorheen de jaren. Met het Organisatiebesluit van 1991 kwamen er voor het eerst elementen aan de oppervlakte die het bestaan van een onderwijsovereenkomst aanwezen. Zo dienden de rechten en plichten van de leerling vastgelegd te worden in een schoolreglement en moest dit document verplicht ondertekend worden door de ouders of de meerderjarige leerling op het moment van inschrijving. Aan deze regeling werd vastgehouden doorheen de verdere ontwikkeling van het onderwijsrecht, waardoor de kennisname en de ondertekening van het schoolreglement ook vandaag de dag nog van groot belang zijn. Die elementen en voornamelijk de ondertekening van een document, bestaande uit het pedagogisch project en het schoolreglement, met rechten en plichten van de onderwijsgebruiker en –verstrekker, hebben ertoe geleid dat in dit onderzoek kon worden uitgegaan van het bestaan van een overeenkomst. De verschillende onderwijsnetten spelen dan wel een belangrijke rol in het schoolleven, toch hebben deze geen al te grote invloed op de onderwijsovereenkomst, aangezien de onderwijsregels betrekking hebben op beide onderwijsnetten.

169. De vraag wie partij is aan de onderwijsovereenkomst, is moeilijker te beantwoorden, zeker wanneer we kijken naar de partij van de onderwijsverstrekker. De onderwijsovereenkomst wordt dan wel op verschillende niveaus opgesteld, maar zijn al deze niveaus ook partij aan de overeenkomst? Een antwoord kon alvast niet worden teruggevonden in de literatuur, aangezien het een onderwerp betreft dat niet eerder werd besproken. Naar eigen inzicht, leek het vooral logisch om slechts de school waar de leerling wordt ingeschreven, als partij aan de overeenkomst te zien. Die school kan dan voor het uitoefenen van de diverse verbintenissen worden vertegenwoordigd door allerhande andere actoren, zoals de directeur of de leerkrachten. Ook het feit dat slechts de naam van de school wordt vermeld op het inschrijvingsformulier, zette deze gedachte kracht bij. Aan de kant van de onderwijsgebruiker liggen de zaken eenvoudiger. Hoewel een minderjarige leerling handelingsonbekwaam is, zal deze toch de belangrijkste partij zijn die gebonden is door de overeenkomst. Door middel van de ondertekening door ouders als gevolg van het ouderlijk gezag, zullen de verbintenissen die voortvloeien uit de onderwijsovereenkomst, moeten worden uitgevoerd door de leerling. Belangrijk is wel dat ook de ouders door bepaalde verbintenissen uit de onderwijsovereenkomst gebonden zijn, dewelke zijn opgenomen in de engagementsverklaring, een onderdeel van het schoolreglement.

170. Voor de kwalificatie van de onderwijsovereenkomst, werden enkele relevante en belangrijke gemeenrechtelijke kwalificaties onder de loep genomen. Een kwalificatie waarover discussie kan bestaan is de vraag of het om een plechtige dan wel een consensuele overeenkomst gaat. Voor beide kwalificaties valt veel te zeggen, al is er ook geen eenduidig antwoord terug te vinden in de literatuur. Een aantal andere van deze kwalificaties zijn duidelijk en er zal weinig

discussie over kunnen bestaan. Zo kan de onderwijsovereenkomst naar gemeen contractenrecht zeker gezien worden als een wederkerige overeenkomst, daar er zowel op de leerling en de ouder als op de onderwijsverstrekker in het algemeen verschillende verbintenissen rusten die deze in de loop van de overeenkomst dienen na te komen. Ook kan de overeenkomst zowel vanuit het standpunt van de onderwijsverstrekker als dat van de onderwijsgebruiker gezien worden als een overeenkomst *intuitu personae*. Toch is dit het duidelijkst in het geval van de onderwijsgebruiker die in veel gevallen de keuze voor een bepaalde school zal maken omwille van zeer specifieke redenen, zoals het onderwijsnet of de lesmethode die gehanteerd wordt. Hoewel de onderwijsverstrekker beperkte weigeringsmogelijkheden heeft en dus niet om het even welke leerling kan weigeren, zal deze toch in zekere zin een overeenkomst *intuitu personae* aangaan, aangezien het voor elke aparte leerling een verplichting is om de verbintenissen die uit de overeenkomst voortvloeien na te komen. In beide gevallen wordt er verwacht dat het die specifieke tegenpartij is die de overeenkomst zal nakomen en is het ook eenvoudigweg niet mogelijk dat een andere persoon deze verbintenissen uitvoert.

Daarnaast is het mogelijk om te spreken van een toetredingsovereenkomst, aangezien het voor de onderwijsgebruiker om een noodzakelijke dienst gaat, waarbij men op het eerste zicht geen mogelijkheden heeft om inspraak te hebben in de inhoud van de overeenkomst. Tot op deze hoogte is er een grote overeenkomst met het gemeen contractenrecht. De onderwijswetgever heeft er echter voor gezorgd dat deze loutere toetreding genuanceerd wordt. Door verschillende wetgevingsinitiatieven werden in elke onderwijsinstelling participatieorganen opgericht. Deze kunnen advies geven over de inhoud van het schoolreglement, maar aan hen kunnen ook opmerkingen en problemen gesignaleerd worden die besproken worden in de schoolraad. Ten laatste is de onderwijsovereenkomst ook een bron voor inspanningsverbintenissen, aangezien de school al het mogelijk zal dienen te doen om kwalitatief onderwijs te verstrekken. In het buitenland werd dit reeds gebruikt als aansprakelijkheidsgrond. In België zijn er nog niet zulke vorderingen op basis van een schending van de inspanningsverbintenis bekend, al zou het in het licht van het gemeen contractenrecht wel mogelijk zijn.

171. De belangrijkste vraag die rees in dit onderzoek was of het gemeen contractenrecht al dan niet van toepassing was op de onderwijsovereenkomst en wat de invloed is van het onderwijsrecht op het gemeen contractenrecht. Hiervoor werden een aantal belangrijke elementen uit het gemeen contractenrecht onderzocht en vergeleken met de onderwijsovereenkomst en de regels die hieromtrent bestaan. Hieronder worden de belangrijkste bevindingen een laatste keer kort opgesomd. Een eerste thema dat onder de loep werd genomen waren de drie elementen van de contractvrijheid. Al snel bleek dat de onderwijswetgever sterk was tussen gekomen in deze elementen. Zo is er voor de onderwijsgebruiker geen vrijheid om al dan niet te contracteren, omdat er op basis van de leerplicht verplicht onderwijs gevolgd zal worden. Een kleine nuance hier is het thuisonderwijs, al zijn er slechts een zeer beperkt aantal onderwijsgebruikers die van dit systeem gebruik maken. Ook de vrijheid om de contractinhoud te bepalen is gelimiteerd. Zo heeft de onderwijsgebruiker weinig tot geen inspraak en is ook de onderwijsverstrekker voor een groot deel gebonden door decretaal verplicht gestelde bepalingen. Ten derde is ook de vrijheid om te kiezen met wie men wil contracteren voor de onderwijsverstrekker beperkt door de dwingende

onderwijswetgeving. Door deze specifieke en beperkte weigeringsgronden in het onderwijsrecht, zal het in veel gevallen niet meer noodzakelijk zijn om zich in geval van schending ook te beroepen op de gemeenrechtelijke antidiscriminatieregels, al blijft het mogelijk om dit wel te doen.

172. Wanneer we de totstandkoming van de onderwijsovereenkomst onder de loep nemen, zien we al meer gelijkenissen met de gemeenrechtelijke overeenkomst. Zo zal de toestemming gebeuren door middel van een kennisname van het schoolreglement en is de handelingsonbekwaamheid van de meerderjarige ook hier van toepassing, waardoor het de ouder is die de leerling op het moment van de inschrijving zal vertegenwoordigen. Ook de regels die bestaan omtrent het voorwerp van een overeenkomst kunnen worden toegepast op de onderwijsovereenkomst. Er bestaan hierover weinig afwijkende regels in de onderwijswetgeving, al zijn er wel enkele specifieke voorwaarden om de inschrijving en dus ook de contractsluiting tot stand te brengen. Net zoals in het gemeen contractenrecht, kan ook de onderwijsovereenkomst gewijzigd worden, mits de onderwijsgebruiker hiermee op schriftelijke wijze heeft ingestemd. Om de bindende kracht te nuanceren wordt in het verbintenissenrecht toepassing gemaakt van de figuren interpretatie, matiging en aanvulling. Deze figuren werden niet overgenomen in de onderwijsovereenkomst, maar zouden wel toegepast kunnen worden in geval van betwisting. Belangrijk hierbij is wel dat de minimale inhoud van het schoolreglement wettelijk wordt bepaald en dat het schoolbestuur slechts in beperkte mate regels naar eigen believen kan opnemen. Hierdoor zal er weinig ruimte zijn voor aanvulling, matiging of interpretatie en zal dit voornamelijk nodig zijn in de vrije ruimte die bestaat in het schoolreglement.

173. Ten slotte werd ook de beëindiging van de overeenkomst vergeleken met de beëindigingsgronden die bestaan voor de onderwijsovereenkomst. De onderwijswetgever bepaalde de manieren waarop de onderwijsovereenkomst een einde kan nemen en regelde ook de procedures en de gevolgen hiervan. Hoewel deze zeer specifiek zijn, tonen ze zeer grote gelijkenissen met de diverse beëindigingsgronden in het gemeen contractenrecht. Zo loopt het afstuderen gelijk met de eenvoudige betaling en komen de ontbindingsregimes uit het gemeen contractenrecht overeen met bepaalde vormen van uitschrijving of de uitsluiting als gevolg van een tuchtsanctie. Ook kan de overeenkomst eenzijdig worden opgezegd door de onderwijsgebruiker, aangezien het gaat om een contract van onbepaalde duur. De regels in het onderwijsrecht zijn dan wel zeer specifiek en aangepast aan de bijzondere relatie tussen een onderwijsgebruiker en –verstrekker, toch lopen ze grotendeels gelijk en lijken ze gebaseerd op de regels die bestaan in het gemeen contractenrecht.

174. Eén van de belangrijkste conclusies die uit dit onderzoek getrokken kan worden is het feit dat het gemeen contractenrecht duidelijk niet zonder meer kan worden toegepast op de onderwijsovereenkomst. Door de bijzondere plaats die het onderwijs in onze huidige maatschappij inneemt, besefte men reeds decennia geleden dat er nood was aan een specifieke en op maat gemaakte regelgeving. Die regelgeving raakt ook in grote mate de verhouding tussen de onderwijsgebruiker en –verstrekker, waardoor het op dwingende wijze een grote invloed heeft op het gemeen contractenrecht. Voor de beschermingsmechanismen die er doorheen de jaren

ontstaan zijn in het gemeen contractenrecht, bestaan er evenwaardige en zelfs strengere mechanismen in het onderwijsrecht. Hierdoor is het nagenoeg onmogelijk om het gemeen contractenrecht rechtstreeks en zonder meer toe te passen op de onderwijsovereenkomst, aangezien de wetgever ervoor heeft gezorgd dat men binnen de onderwijsovereenkomst steeds rekening moet houden met extra factoren en regelingen.

175. Dat het niet gaat om een benoemde overeenkomst kan zeer duidelijk zijn, daar de onderwijsovereenkomst niet specifiek met naam wordt genoemd in de wetgeving. Dat de relatie tussen onderwijsgebruiker en –verstrekker steunt op een overeenkomst, werd in dit onderzoek enkel afgeleid uit bepaalde elementen, grotendeels wettelijk geregeld. Het zal hier veeleer gaan om een onbenoemde overeenkomst die geregeld wordt zowel via onder andere het gemeen contractenrecht, als andere regels of de bedoeling van de partijen en het doel van de overeenkomst zelf. Het is ook geen gemengde overeenkomst, omdat het geen echte mengvorm is tussen bestaande overeenkomsten. Na het volledige onderzoek te hebben doorlopen, sluit ik me persoonlijk aan bij het B. Verbeeck, die besloten heeft tot een *sui generis* overeenkomst. De opvallende en specifieke aspecten van de onderwijsovereenkomst hebben een eigen en persoonlijk karakter. Veel elementen zijn niet terug te vinden in het gemeen contractenrecht en ook niet in één hokje te duwen, maar zijn ontstaan om tegemoet te komen aan de noden en de omstandigheden van deze specifieke situatie. De onderwijsovereenkomst bevat daarom invloeden uit verschillende rechtstakken, maar is ook gebaseerd op regels die speciaal voor de bijzondere relatie tussen onderwijsgebruiker en –verstrekker zijn ontwikkeld. Naar mijn mening is de onderwijsovereenkomst om die redenen voornamelijk een volledig op zichzelf staande overeenkomst, met haar eigen formaliteiten en specificaties, waar het gemeen contractenrecht niet zomaar op van toepassing kan zijn, gezien de belangrijke en bijzondere positie van deze overeenkomst in onze huidige samenleving.

Bibliografie

Wetgeving:

Art.10 en 11 GW.

Art.24 GW.

Artikel 374-376 BW.

Art.1101-1369 BW.

Art.VI.2 en VI.82-VI.83 WER.

Wet van 29 mei 1959 tot wijziging van sommige bepalingen van de onderwijswetgeving, *BS* 19 juni 1959 (schoolpactwet).

Wet 29 juni 1983 betreffende de leerplicht, *BS* 2 april 1985 (leerplichtwet).

Wet van 25 februari 2003 ter bestrijding van discriminatie en tot wijziging van de wet van 15 februari 1993 tot oprichting van een Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, *BS* 17 maart 2003.

Wet 10 mei 2007 ter bestrijding van discriminatie tussen mannen en vrouwen, *BS* 30 mei 2007.

Wet 10 mei 2007 ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie, *BS* 30 mei 2007.

Besluit van de Vlaamse regering van 13 maart 1991 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *BS* 17 mei 1991 (Organisatiebesluit).

Besluit van de Vlaamse regering van 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *BS* 4 december 2002.

Besluit van de Vlaamse regering van 14 juli 2004 betreffende de keuze voor en de vrijstelling van het volgen van een cursus in één van de erkende godsdiensten of een cursus niet-confessionele zedenleer in het officieel lager en secundair onderwijs, *BS* 1 september 2004.

Besluit van de Vlaamse regering van 17 december 2010 houdende de codificatie betreffende het secundair onderwijs, *BS* 24 juni 2011 (Codex Secundair Onderwijs).

Bijzonder decreet van 14 juli 1998 betreffende het gemeenschapsonderwijs, *BS* 28 april 2010.

Vlaams decreet van 31 juli 1990 betreffende het onderwijs-II, *BS* 18 augustus 1990.

Vlaams decreet van 23 oktober 1991 betreffende de medezeggenschap in het gesubsidieerd onderwijs, *BS* 14 november 1991.

Vlaams decreet van 28 juni 2002 betreffende gelijke onderwijskansen-I, *BS* 14 september 2002.

Vlaams decreet van 2 april 2004 betreffende participatie op school en de Vlaamse Onderwijsraad, *BS* 6 augustus 2004.

Vlaams decreet van 10 juli 2008 houdende een kader voor het Vlaamse gelijkheids- en gelijkebehandelingsbeleid, *BS* 3 oktober 2008.

Vlaams decreet van 27 mei 2011 aangaande de bekrachtiging van de bepalingen betreffende het secundair onderwijs, gecodificeerd op 17 december 2010, *BS* 17 juni 2011.

Vlaams rechtspositiedecreet van 4 april 2014 houdende diverse maatregelen betreffende de rechtspositie van leerlingen in het basis- en secundair onderwijs, *BS* 20 augustus 2014.

Omzendbrieven:

Omzendbrief SO 64 betreffende de structuur en organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *BS* 25 juni 1999.

Omzendbrief NO/2005/01 (13AC) betreffende ouderlijk gezag in onderwijsaangelegenheden, *BS* 14 april 2005.

Omzendbrief SO/2005/04 betreffende afwezigheden en in- en uitschrijvingen in het voltijds gewoon secundair onderwijs en het deeltijds secundair onderwijs, *BS* 8 juli 2005.

Parlementaire stukken:

Ontwerp van decreet betreffende participatie op school en de Vlaamse Onderwijsraad, *Parl.St.* VI. Parl. 2003-2004, nr.1955/1.

Ontwerp van decreet aangaande de bekrachtiging van de bepalingen betreffende het secundair onderwijs, gecodificeerd op 17 december 2010, *Parl.St.* VI. Parl. 2010-2011, nr.1059/1.

Ontwerp van decreet betreffende het onderwijs XXI, *Parl.St.* VI. Parl. 2010-2011, nr.1082/1.

Rechtspraak:

GwH, 2 april 1992, nr.26/92, *T.O.R.B.* 1991-92, 241.

GwH, 18 december 1996, nr.76/96, *T.O.R.B.* 1996-97, 271 met noot B.PLETINCK.

GwH, 11 december 1996, nr.73/96.

GwH, 18 februari 1998, nr. 19/98.

GwH, 2 februari 2000, nr. 14/2000.

GwH, 18 april 2001, nr. 49/2001.

RvS 8 augustus 1997, nr. 67.690, Oversteyns.

RvS 2 mei 2000, nr. 86.984, Cremers.

RvS 5 december 2003, nr.126.076, Gillet.

RvS 6 juli 2005, nr.147.376, Gillet.

Cass. 19 december 1948, *Arr. Verbr.* 1948, I, 699, *R.C.J.B.* 1954 met noot P. DE HARVEN, "Contribution à l'étude de la notion d'ordre public".

Cass. 16 oktober 1969, *RCJB* 1970, 529-530.

Cass. 20 december 2007, nr. C.06.0574 F.

Rechtsleer:

Boeken:

BELIËN, B. en VAN HAEGENDOREN, G., *Meester, wie heeft gelijk?*, Brugge, Die keure, 112 p.

DE CONINCK, J., *De voorwaarde in het contractenrecht*, Brugge, die Keure, 2007, 620 p.

DE GROOF, J. en MAHIEU, P., *De school komt tot haar recht. De uitoefening van rechten in het onderwijs*, Leuven, Garant, 1993, 175 p.

DERIDDER, J. en DRIESEN, K., *Recht naar school; onderwijsrecht voor secundaire scholen*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 619 p.

DE ZOETE, F. en VAN BEUGEN, F., *Juridisch jaarboek onderwijs 2007*, Den Haag, Sdu Uitgevers, 2007, 333.

SENAEVE, P., *Compendium van het personen- en samenlevingsrecht*, Leuven, Acco, 2011, 699 p.

STIJNS, S., *Verbintenissenrecht, boek 1*, Brugge, die Keure, 2005, 268 p.

STIJNS, S., *Verbintenissenrecht, boek 2*, Brugge, die Keure, 2009, 186 p.

TIELEMANS, J., *Onderwijs in Vlaanderen*, Leuven, Garant, 1996, 96 p.

VANDERHOEVEN, J. L. en DE CUYPER, J., *Rechten en plichten op school. Het schoolreglement in het secundair onderwijs*, Leuven, Garant, 1999, 87 p.

VAN GERVEN, W. en COVEMAEKER, S., *Verbintenissenrecht*, Leuven, Acco, 2010, 719 p.

VAN OMMESLAGHE, *Droit des obligations*, Brussel, Bruylant, 2010, 1460 p.

VENY, L., *Rechtsbescherming in het onderwijs*, Brugge, Die Keure, 1990, 246 p.

VENY, L., *Onderwijsrecht 1: dragende beginselen van het onderwijsbestel*, Brugge, Die Keure, 2010, 426 p.

VERSTEGEN, R., *Het statuut van de vrije onderwijsinstellingen*, Brugge, die Keure, 1975, 117 p.

VERSTEGEN, R., *De non-discriminatieverklaring in het onderwijs, moeilijkheden en mogelijkheden*, Antwerpen, Kluwer, 1998, 222 p.

VERSTEGEN, R., VENY, L., RAUWS, W. en DELI, P., *Actuele vraagstukken van onderwijsrecht, cahiers voor onderwijsrecht en onderwijsbeleid*, Antwerpen, Kluwer, 1997, 134 p.

WÉRY, P., *Droit des obligations; théorie générale du contract*, Brussel, Larcier, 2011, 1044 p.

X, *Bestendig handboek verbintenissenrecht*, Mechelen, Kluwer, 1998.

Tijdschriften:

ALOFS, E. en DE BECKER, A., "De antidiscriminatiewet en het bestuursrecht", *N.J.W.* 2004, 578-593.

DE TAVERNIER, P., "Aansprakelijkheid voor educational failure", *T.O.R.B.* 2006-2007, 507-519.

STIJNS, S. en JANSEN, S., "Basisbeginselen van het contractenrecht: kroniek van de recentste evoluties", *TBBR/RGDC* 2013, 2-30.

VERBEECK, B., "Judicialisering in het onderwijs. Kijk de rechter voortaan mee over de schouder van de leerkracht?" *T.O.R.B.* 2008-2009, 213-224.

Doctoraatsproefschriften:

VERBEECK, B., *Juridisering en deregulering in onderwijs*, onuitg. doctoraatsthesis Rechten, U.Gent, 2007, 457 p.

Andere:

Schoolreglement Sint-Jozefinstituut Bokrijk, 2014-2015.

Schoolreglement Virga Jessecollege Hasselt, 2014-2015.

Schoolreglement Vrij Technisch Instituut Hasselt, 2014-2015.

MAES, G., *Procedures inzake inschrijvingen, orde- en tuchtmaatregelen en examenbeslissingen in het leerplichtonderwijs*, 69-109.

STORME, M.E., "De juridisering van sociale verhoudingen van de 19de eeuw tot vandaag", 44 p.
<https://www.law.kuleuven.be/personal/mstorme/juridisering.pdf> (laatst geconsulteerd 12/05/2015)

<http://www.ond.vlaanderen.be/gidsvoorleraren/1indienst/schoolbestuur.htm> (laatst geconsulteerd 12/05/2015)

<http://www.ond.vlaanderen.be/gidsvoorleraren/1indienst/scholengemeenschap.htm> (laatst geconsulteerd 12/05/2015)

<http://www.sint-jozefinstituut.be/onze-school/schoolreglement/> (laatst geconsulteerd 12/05/2015)

<http://www.vlaanderen.be/nl/onderwijs-en-wetenschap/onderwijsaanbod/scholen-en-opleidingen/inrichtende-macht-schoolbestuur-centrumbestuur> (laatst geconsulteerd 12/05/2015)

<http://www.vlaanderen.be/nl/onderwijs-en-wetenschap/onderwijsaanbod/structuur-van-het-onderwijs/officieel-en-vrij-onderwijs-de-onderwijsnetten-en-koepels> (laatst geconsulteerd 12/05/2015)

F. WENSEN

Wenst samen in de klas te zitten met	(max. 1 naam)..... Voor inschrijvingen na 20 augustus wordt hier geen rekening meer mee gehouden.
Andere

De inschrijving is enkel in orde indien de school in het bezit is van het getuigschrift basisonderwijs en nadat de ouders het schoolreglement voor akkoord getekend hebben.

Ondergetekende ouder verklaart t.o.v. de school in toepassing van de artikels 373 en 374 van het Burgerlijk Wetboek te handelen met instemming van de andere ouder.

Ondergetekende gaat akkoord met het pedagogisch project en het schoolreglement.

Handtekening ouders (houder van het ouderlijk gezag)

--

Auteursrechtelijke overeenkomst

Ik/wij verlenen het wereldwijde auteursrecht voor de ingediende eindverhandeling:

De juridische (on)afdwingbaarheid van de onderwijsovereenkomst. Is het gemeen contractenrecht zonder meer van toepassing?

Richting: **master in de rechten-rechtsbedeling**

Jaar: **2015**

in alle mogelijke mediaformaten, - bestaande en in de toekomst te ontwikkelen - , aan de Universiteit Hasselt.

Niet tegenstaand deze toekenning van het auteursrecht aan de Universiteit Hasselt behoud ik als auteur het recht om de eindverhandeling, - in zijn geheel of gedeeltelijk -, vrij te reproduceren, (her)publiceren of distribueren zonder de toelating te moeten verkrijgen van de Universiteit Hasselt.

Ik bevestig dat de eindverhandeling mijn origineel werk is, en dat ik het recht heb om de rechten te verlenen die in deze overeenkomst worden beschreven. Ik verklaar tevens dat de eindverhandeling, naar mijn weten, het auteursrecht van anderen niet overtreedt.

Ik verklaar tevens dat ik voor het materiaal in de eindverhandeling dat beschermd wordt door het auteursrecht, de nodige toelatingen heb verkregen zodat ik deze ook aan de Universiteit Hasselt kan overdragen en dat dit duidelijk in de tekst en inhoud van de eindverhandeling werd genotificeerd.

Universiteit Hasselt zal mij als auteur(s) van de eindverhandeling identificeren en zal geen wijzigingen aanbrengen aan de eindverhandeling, uitgezonderd deze toegelaten door deze overeenkomst.

Voor akkoord,

Hermes, Lieselotte

Datum: **12/05/2015**